TÜRKİYE CUMHURİYETİ
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SPOR FAKÜLTESİ, EĞİTİM FAKÜLTESİ, TIP FAKÜLTESİ VE SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNDE SİGARA DIŞI NİKOTİN İÇEREN ÜRÜNLER VE ALTERNATİF TÜTÜN ÜRÜNLERİ HAKKINDA DAVRANIŞ, TUTUM VE FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. İkbal Bayguş

AİLE HEKİMLİĞİ ANABİLİM DALI
TIPTA UZMANLIK TEZİ

2023

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SPOR FAKÜLTESİ, EĞİTİM FAKÜLTESİ, TIP FAKÜLTESİ VE SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNDE SİGARA DIŞI NİKOTİN İÇEREN ÜRÜNLER VE ALTERNATİF TÜTÜN ÜRÜNLERİ HAKKINDA DAVRANIŞ, TUTUM VE FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. İkbal Bayguş

AİLE HEKİMLİĞİ ANABİLİM DALI
TIPTA UZMANLIK TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Tuncay Müge ALVUR

Anabilim Dalı Başkanı
Prof. Dr. Tuncay Müge ALVUR

Etik Kurul Uygunluk Onayı
Karar No: GOKAEK-2022/15.08 Proje No: 2022/249

2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ..... **I**

TEŞEKKÜR ..... **III**

KISALTMALAR DİZELGESİ ..... **IV**

TABLOLAR DİZELGESİ ..... **V**

ÇİZİMLER DİZELGESİ ..... **VII**

1.GİRİŞ VE AMAÇ **1**

2.GENEL BİLGİLER **3**

2.1 EPİDEMİYOLOJİ 3
2.2 ELEKTRONİK SİGARA 5
2.3 NARGİLE 11
2.4 SARMA TÜTÜN 16
2.6 ÜLKEMİZİN TÜTÜNLE MÜCADELESİ 19

3. GEREÇ VE YÖNTEM **23**

3.1 ARAŞTIRMANIN TÜRÜ 23
3.2 ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI ZAMAN VE YER 23
3.3 ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM 23
3.4 ARAŞTIRMAYA DAHİL OLMA VE DIŞLAMA KRİTERLERİ 25
3.5 ÇALIŞMANIN VERİ TOPLAMA ARACI VE ÇALIŞMANIN UYGULANMASI 25
3.6 VERİLERİN ANALİZİ 25

4.BULGULAR **28**

5.TARTIŞMA **65**

6. SONUÇ VE ÖNERİLER **73**

6.1. ÇALIŞMANIN GÜÇLÜ YÖNLERİ VE KISITLILIKLARI 75

7.ÖZET **76**

8.ABSTRACT **78**

9.EKLER **80**

9.1.EK-1: ETİK KURULU KARARI 80
9.2.EK-2: FAKÜLTELERİN İDARİ İZİNLERİ 82
9.3.EK-3 TEZ ANKETİ 86

10.KAYNAKÇA **97**

TEŞEKKÜR

Uzmanlık öncesi sürecinde eğitimimiz boyunca birlikte çalışma fırsatı bulduğumuz, hayat tecrübesi ve derin engin bilgilerinden fazlasıyla yararlandığımız, ilgi ve alakasıyla her zaman yanımızda olan, tez danışmanım olarak bu tez sürecinde her zaman bana yardımcı olan sayın hocamız Prof. Dr. Tuncay Müge Alvur'a,

Beraber hayat yolculuğuna çıktığımız, iyi günde kötü günde her zaman yanımda olan, tez sürecinde de ruhsal ve mental, motivasyon kaynağım olan, tez çalışmamda eksikliklerimi gidermek adına çok yardımı dokunan sevgili eşim çok kıymetli Dr. Rumeysa Bayguş hanımefendiye,

Yaşamım boyunca benim bugünlere gelmeme vesile olan; bu süreçte emeklerini, fedakarlıklarını, dualarını hiç esirgemeyen çok sevdiğim çok hürmetli anneme, babama ve sevgili kardeşime,

Tez sürecinde istatiksel konularda desteğini esirgemeyen sayın Dr. Öğretim Üyesi Sibel Balcı'ya,

En içten dileklerimle teşekkür etmeyi kendime borç bilirim.

KISALTMALAR DİZELGESİ

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

CO: Karbon monoksit

COHb: Karboksihemoglobin

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

ENDS: Elektronik Nikotin Taşıyıcı Sistem

ENNDS: Elektronik Nikotin İçermeyen Taşıyıcı Sistem

EVALI: E-sigara Kullanımıyla ilişkili Akciğer Hasarı

E-Sigara: Elektronik Sigara

E-Nargile: Elektronik nargile

E-Pipo: Elektronik pipo

E-Puro: Elektronik Puro

FDA: Amerika Birleşik Devletleri Gıda ve İlaç İdaresi

KGTA: Küresel Gençlik Tütün Araştırması

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

KOAH: Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı

KYTA: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması

LDH: Laktat Dehidrogenaz

RTÜK: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

TKÇS: Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLOLAR DİZELGESİ

Tablo 1.Fakültedeki Öğrenci Sayısı ve Çalışmaya Alınması Planlanan Öğrenci Sayısı
Tablo 2. Fakültedeki Öğrenci Sayısı ve Çalışmaya Katılan Öğrenci Sayısı
Tablo 3. Katılımcıların Genel Özellikleri ve Sosyodemografik Durumu
Tablo 4. Katılımcıların Sigara Kullanma Durumları
Tablo 5. Katılımcıların Alternatif Tütün Ürünleri Kullanma Durumları
Tablo 6. Katılımcıların Elektronik Sigara Kullanma Nedenleri
Tablo 7.Katılımcıların Nargileyi Kullanma Nedenleri
Tablo 8. Katılımcıların Nargileyi Kullanma Yerleri
Tablo 9. Katılımcıların Sarma Tütün Kullanma Nedenleri
Tablo 10. Katılımcıların Sarma Tütünü Kullanma Biçimi
Tablo 11. Katılımcıların Alternatif Tütün Ürünleri Hakkındaki Önermelere Verilen Yanıtlar
Tablo 12. Katılımcıların Devletin Tütünle Mücadelesi Hakkındaki Düşünceleri
Tablo 13.Katılımcıların Çevresindeki Kişilerin Alternatif Tütün Ürünleri Kullanma Durumları
Tablo 14. Katılımcının Cinsiyetine Göre, Alternatif Tütün Ürünü Kullanma Durumu Alternatif Tütün Ürünleri Hakkındaki Önermelere Verilen Yanıtların,
Devletin tütünle Mücadelesi hakkındaki Görüşlerin Karşılaştırılması
Tablo 15.Katılımcıların Eğitim Gördükleri Fakültelere Göre, Alternatif Tün Ürünleri Hakkındaki Önermelere Verilen Yanıtlarının ve Devletin Tütünle Mücadelesi Hakkındaki Görüşlerinin Karşılaştırılması
Tablo 16. Katılımcının Sigara İçme Durumuna Göre Alternatif Tütün Ürünlerini Kullanım Durumlarının Karşılaştırılması
Tablo 17. Katılımcıların E-sigara Kullanım Durumuna Göre Diğer Alternatif Tütün Ürün Kullanımının karşılaştırılması, Alternatif Tütün Ürünleri Hakkındaki Önermelerden E-sigara ile İlgili Olanların Yanıtlarının Karşılaştırılması ve Devletin Tütünle Mücadelesi Hakkında Katılımcıların Görüşlerinin E-sigara ile İlgili Sorusunun Karşılaştırılması
Tablo 18. Katılımcıların Nargile Kullanım Durumuna Göre Diğer Alternatif Tütün Ürün Kullanımının karşılaştırılması, Alternatif Tütün Ürünleri Hakkındaki Önermelerden Nargile ile İlgili Olanların Yanıtlarının Karşılaştırılması ve Devletin Tütünle Mücadelesi Hakkında Katılımcıların Görüşlerinin Nargile ile İlgili Sorusunun Karşılaştırılması

Tablo 19.Katılımcıların Sarma Tütün Kullanım Durumuna Göre Diğer Alternatif Tütün Ürün Kullanımının Karşılaştırılması, Alternatif Tütün Ürünleri Hakkındaki Önermelerden Sarma Tütünle İlgili Olanların Yanıtlarının Karşılaştırılması ve Devletin Tütünle Mücadelesi Hakkında Katılımcıların Görüşlerinin Sarma Tütünle İlgili Sorusunun Karşılaştırılması

ÇİZİMLER DİZELGESİ

Şekil 1. E-sigara parçaları
Şekil 2. Çeşitli e-sigara tipleri
Şekil 3. E- sigaradaki aromaların 13 ana, 90 alt gruba ayıran aroma çarkının diyagramla gösterimi
Şekil 4. Nargilenin bölümleri
Şekil 5. Nargile ve standart paket sigara içeriğindeki toksik maddelerin karşılaştırılmas

1.GİRİŞ VE AMAÇ

Tütün ürünleri; hammadde olarak tamamen veya kısmen tütün ürünlerinden üretilen, tüttürme, emme, çiğneme veya burna çekme şeklinde kullanılan maddelerdir. Başlıca tütün ürünleri; sigara, nargile, puro, pipo, çiğnemlik tütün olarak sıralanabilir (1).

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) raporuna göre tütün ürünleri her sene 8 milyondan fazla insanı öldürmektedir. Bu sayının 7 milyonundan fazlası doğrudan tütünle ilişkili iken yaklaşık 1.2 milyonu tütün kullanmadan tütün dumanına mâruziyet nedeni ile gerçekleşmektedir (2).

Tütün ürünlerinin kullanım biçimi özellikle gençlerde değişmektedir. Bilinen standart sigara kullanımı yeni trendde düşmekte iken alternatif tütün ürünleri (nargile, e-sigara, puro) kullanımı artmaktadır (3). Bu ürünler (örneğin e-sigara) sigaraya alternatif veya daha az zararlı etkili gibi gösterilip ticari firmalarca satışa sunulmaktadır (4). Ne yazık ki alternatif tütün ürünlerini kullanan gruba ait risk faktörlerine dair çok az şey bilinmektedir (5).

Ayrıca gelişmiş ülkelerde sigaranın zararının yeterince anlaşılması ve sigara kullanımının zamanla azalması tütün endüstrisi için yeni strateji ve pazar arama ihtiyacı oluşturmuştur. Bu çok uluslu şirketler bizim gibi orta ve gelişmekte olan ülkelerde piyasa oluşturmak için yabancı markalar altında ürün pazarlamakta veya daha az zararlı gibi gösterilen ürünler şeklinde piyasaya sunarak gerçekleştirmektedirler. Buna karşılık DSÖ 21 Mayıs 2003 tarihinde Cenevre'deki toplantısında Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi (TKÇS) kabul edilmiştir. Ülkemizde bu sözleşme 28 Nisan 2004 tarihinde kabul edilip 25 Kasım 2004'te meclise sunulmuş, 30 Kasım 2004'te resmî gazetede yayınlanmıştır. Bu sözleşmeyle; tütün talebinin azaltılması, tütün arzının azaltılması, çevrenin korunması amacıyla gerek vergi alanında gerek reklam ve medyatik alanda bir dizi tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (6).

Ülkemiz medyatik yolla tütünle mücadele kapsamında "Havanı Koru" ve "Dumansız Hava Sahası" gibi sloganlarla kampanya yürütmekte olup son olarak "Tütün Kontrol Strateji Belgesi ve Eylem Planı" (2018-2023) hazırlamıştır. Bu konudaki mücadelesine kararlılıkla devam etmektedir (7) .

Üniversite çağındaki gençler, özellikle üniversiteye yeni başlayanlar gerek üniversite ortamına geçiş gerek yeni stresörlerin eklenmesi nedeniyle tütün ürünü kullanmaya başlama açısından daha riskli bir popülasyon oluşturmaktadır. Bunun yanında kendine has bazı faktörlere (cinsiyet, sosyoekonomik durum, sosyal ortam…) göre tütün kullanma profili de değişiklik göstermektedir (8).

Ayrıca tütün endüstrisi, gençleri tütüne çekmek için aromatik tatlardan da faydalanmaktadır. Araştırmalar göstermiştir ki genç tütün kullanıcıları daha yaşlı tütün kullanıcılarına göre daha çok aromalardan faydalanmaktadır. Bu sebeple tütün endüstrisi için alternatif tütün ürünleri, ellerinde koz oluşturmaktadır (9).

Bu çalışmanın amacı; Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Tıp Fakültesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin alternatif tütün ürünleri hakkında farkındalık düzeylerini, bu mamulleri kullanma düzeylerini ve ülkemizin uyguladığı tütün politikasına karşı tutumlarını belirlemektir.

2.GENEL BİLGİLER

2.1 EPİDEMİYOLOJİ

DSÖ'ye göre dünya geneli günümüzde 15 yaş üstü neredeyse 1 milyar kişi tütün ürünü kullanmaktadır. Bu sayının 847 milyonu erkekler iken 153 milyonunu kadınlar oluşturmaktadır. Bu sayıların %80'i düşük ve orta gelirli ülkelerdeki bireylerdir. Bu sayılar 2007 yılı verilerine göre daha azdır. (Erkeklerde 46 milyon daha az, kadınlarda 36 milyon daha az). Bu azalma yüksek gelirli ülkelerde daha belirginken orta ve düşük gelirlilerde daha azdır (10). Bu durumun oluşmasında yüksek gelirli ülkelerde tütün kontrolü programlarının sıkı bir şekilde uygulanması önemli bir faktördür. Bunun yanında düşük ve orta gelirli ülkelerde genç nüfus oranının daha fazla olması tütün endüstrisini bu ülkelere doğru kaydırmakta ve tütün endüstrisi için bu ülkelerde tütün kullanımının arttırılması amaçlanmaktadır (11).

Ülkemizde ise 2016 Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA) raporuna göre halen tütün ürünleri kullanan 19,2 milyon (%31,6) kişi vardır. Erkeklerde tütün kullanım sıklığı (%44,1) kadınlara göre (%19,2) daha yüksektir. 15-34 yaş arası tütün kullanan bireylerin %15'i 15 yaş altından itibaren her gün tütün kullanacak seviyede tütün kullanıcısıdır. Ve bu bireylerin tütüne ortalama başlama yaşı 17 olup 18 yaş altı tütüne başlama oranı %57,9'dur.Yetişkinlerde daha önce tütün ürünü kullananların %13,6'sı tütün kullanmayı bırakmıştır. %32,8'i tütün kullanmayı bırakmayı planlamaktadır (12).

Ülkemizde tütün ürününe sekonder hastalıklardan dolayı yılda 100.000'den fazla kişi vefat etmektedir (7).

Ülkemizde yapılan 2008 ve 2012 yılındaki KYTA çalışmaların karşılaştırılmasına göre nargile kullanımı %2,3'ten %0,8'e gerilemiştir (13). Ancak daha sonraları için yetişkin bazında kapsamlı bir çalışma yoktur.

2018 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Şube'nin 15-64 yaş arası yaptığı kesitsel bir çalışmada (toplam 42754 kişi ; 22 214 kadın 20 540 erkek) %47'si yaşamı boyunca en az bir kez sigara dahil pipo, puro , nargile vb. ürünleri denemiştir (14).

2017 Küresel Gençlik Tütün Araştırması (KGTA) çalışmasına göre 13-15 yaş arasındaki gençlerin %40,2'si (%46,8'i erkek, %33,1'i kız) en az bir kez tütün ürününü denemiştir. Ayrıca bu araştırılan grubun %28'i en az bir kez sigara denemiş, %24,6'sı ise en az bir kez nargile denemiştir (15).

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yapılan bir çalışmada bir kez bile e-sigara deneyen %7,7, son 30 günde en az 1 kez kullanan %2,1, düzenli kullanan (son 30 günde en az 20 günü kullanan) %0,9 kişi olduğu tespit edilmiştir (16). Avrupa Birliği'ne (AB) üye 28 ülkede yetişkinler üzerine yapılan çalışmaya göre 2014 yılında güncel düzenli e-sigara kullanan %1,5 iken 2017'de %1,8'e yükselmiştir (17). E-sigarayı ilk pazara süren ülke Çin'de 2015'teki 21 farklı çalışmanın analizi sonucu e-sigara kullanımı bir kez bile deneyen %3.1 iken son 30 günde bir kez kullanan sayısı %0,5 idi (18).

Gerek yaklaşık 400 yıllık kullanımıyla gerek Ortadoğu ve Akdeniz havzasındaki coğrafyamız nedeniyle oldukça aşina olduğumuz diğer ürün nargiledir. Günlük 100 milyon kişinin nargile içtiği tahmin edilmektedir. Nargilenin en sık kullanıldığı yer Ortadoğu coğrafyası olmasına rağmen son iki dekatta AB ve ABD'de kullanımı gittikçe yaygınlaşmaktadır (19). Lübnan'da nargile içme prevelansı erkeklerde %32,7 kadınlarda %46,2, Ürdün'de ise erkeklerde %13,4 kadınlarda %7,8, Filistin'de ise erkeklerde %18 kadınlarında ise %7,9'dur (20). ABD'de 2010 yılında aktif kullanıcılar %1 iken 2014 yılında %2'ye yükselmiştir. Bir kez bile kullananların oranı 2010 yılında %7 iken 2014 yılında %12'ye yükselmiştir. Bu yükseliş özellikle 26-30 yaş arası belirgindir (21). İngiltere'de liseli gençler arasında haftada en az bir kez nargile kullanan sıklığı %7,6 olup sigara kullanımının 2 katı olması çok ilgi çekicidir (22).

ABD'de 2015 yılında yetişkinler arasında e-sigara içicilerin; %58,8'i paket sigara içmekte, %29,8'i daha önce sigara içen, %11,4'ü daha önce hiç sigara içmeyenlerdendir (23).

Ülkemizde yetişkinlerin %75,6'sı tütün karşıtı bilgilendirmelerin farkına vardığını, halen sigara içenlerin %83,3'ü sigara paketlerinin üstündeki resimleri fark ettiğini, %31'i bu resimli uyarılar yüzünden sigarayı bırakmayı düşündüklerini ifade etmişlerdir (12).

2.2 ELEKTRONİK SİGARA

E- sigara; kullanan bireye nikotin temin eden pilli bir cihazdır. İlk olarak 1963 yılında Herbert A. Gilbert tarafından "dumansız tütün içermeyen sigara" diye tarif ettiği cihazın patentini alarak geliştirmiştir. Ancak modern anlamda e-sigaranın icadı 2003 yılında Çinli bir eczacı olan Hon Lik tarafından gerçekleştirilip Çin pazarına 2004 yılında sigara bırakma aracı olarak sunulmuştur (24).

E- sigara; propilen glikol ve nikotin içeren, değiştirilebilir kartuş barındıran bir sisteme sahiptir. Bu sıvı içeren kartuş, elektrikle buhar halini alır. Çubuktan geçen hava pille çalışan mikroişlemci tarafından kartuştaki sıvı ile birleşir. Böylece aerosol şeklinde püskürtülür. Aynı zamanda bu aerosol solunarak nikotin temini gerçekleştirilir. Ayrıca pille çalışan mikroişlemci, e- sigaranın ucundaki kırmızı ışığı da aktifler. Elektrikle ısıtılan nikotin normal sigara hissini de verir. İçerdiği nikotin miktarı inhalasyon başına 0,1 ile 30 µg arası değişebilmektedir. Ayrıca kartuş içerisindeki likitte değişen miktarda propilen glikol, tütün esansı, gliserin, organik asid, sitrik asid, alkol, su ve diğer maddeler de bulunmaktadır (25).



Şekil 1:E-sigara parçaları(26)

DSÖ raporuna göre temel olarak 2 çeşit e-sigara vardır. Elektronik Nikotin Taşıyıcı Sistem (ENDS) önceki paragrafta belirtildiği gibi nikotin içeren likidi elektrik sistemi ile ısıtarak temin etmektedir. En bilinen örnekleri ile e- sigara; İngilizce "buhar" anlamına gelen "vape" kelimesinden türetilen "vapes, vape pens" olarak isimlendirilmektedir. Geleneksel tütün ürünlerinden esinlenerek e-pipo, e-puro, e-nargile şekilleri de mevcuttur. Ayrıca kalem şekilli, USB şekilli ürünleri de mevcuttur. Bir diğer e-sigara çeşidi nikotin içermeyen tür olarak piyasaya sunulan Elektronik Nikotin İçermeyen Taşıyıcı Sistem'dir

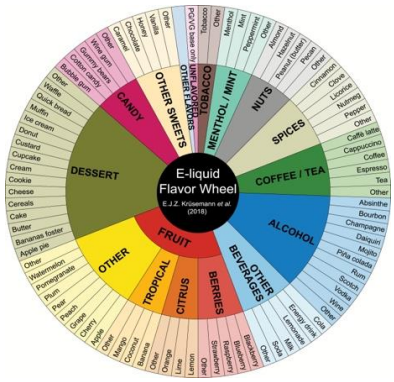
(ENNDS). Ancak bu türün de DSÖ tarafından tehdit unsuru olarak görülmesinin çok manidar sebepleri vardır (10).



Şekil 2:Çeşitli e-sigara tipleri (27)

ABD'de 2018 yılında yapılan bir çalışmaya göre 18 mg/ml nikotin içerdiğini belirterek piyasaya sürülen 35 e-sigara likidinin %35'inde daha az nikotin miktarı, %52'sinde daha fazla nikotin miktarı tespit edilmiştir. Aynı çalışmada 0 nikotin olarak piyasaya sürülen 35 numunenin %91,4 'ünde nikotin saptanmıştır(28). Bu durum, bir önceki paragrafta bahsedilen ENNDS'nin de e-sigara çeşidi olarak gösterilmesinin bir delilidir (10).

Diğer alternatif tütün ürünlerinde olduğu gibi e-sigarada da birçok aroma kullanılmaktadır. Böylece gençler için bu tarz ürünler daha cezbedici olmaktadır. 2014 yılında ABD'de yapılan bir çalışmada 466 farklı markada 7764 farklı tat keşfedilmiştir (29). Literatürdeki çalışmaları toplayan başka bir araştırmada e-sigarada 13 ana, 90 alt grup içeren bir aroma çarkı hazırlanarak tespit edilen aromalar gruplandırılmıştır (30).



Şekil 3: E- sigaradaki aromaların 13 ana 90 alt gruba ayıran aroma çarkının diyagramla gösterimi

E-sigarayı kullananlar genelde daha genç popülasyondur. E-sigaranın adolesanlar ve gençler arasında daha popüler olmasında merak, içindeki aromalar, sosyal medya ve çevre, aile veya çevreden bir kişinin kullanması, moda anlayışına uygunluk gibi sebeplerin etkili olduğu düşünülmektedir. Yetişkinlerde yapılan araştırmalara göre ise e-sigara

kullanımında; sigarayı bırakmak, geleneksel sigaradan daha sağlıklı olduğunun düşünülmesi, sigara tüketimini azaltmak gibi sebepler ön plandadır (31).

Uluslararası Kanser Araştırmaları Enstitüsü tarafından kanserojen ajan olarak sınıflandırılan propan-1-2-diol, gliserin, alüminyum gibi farklı kanserojen sınıflara ait kanserojen maddeler e-sigarada saptanmıştır (25).

E-sigara aerosolündeki temel maddelerden birisi nikotindir. Nikotin temel bağımlılık yapıcı maddedir. Fetüs için toksik etkisi sebebiyle gebelere kesinlikle önerilmez. Buna ek olarak 20 yaş altı bireylerin beyin gelişimine olumsuz etkisi de bilinen bir özelliğidir (27).

E-sigarada olup da paket sigarada olmayan bazı maddeler mevcuttur. Örneğin e-sigarada kadmiyum 0.022 ng'a kadar, nikel 0,011 ile 0,028 ng arası, kurşun 0,03 ile 0,057 ng arası tespit edilirken normal paket sigarada tespit edilememiştir. Aynı zamanda e-sigaranın içinde karsinojen nitrozamin türevi maddeler de tespit edilmiştir (25).

Amerika Birleşik Devletleri Gıda ve İlaç İdaresi (FDA) e-sigaranın uzun dönem etkilerini ortaya koymak adına e-sigara kullanımına bağlı gerçekleşen nöbet ve nörolojik olayları vaka bazlı yayınlamaktadır. Bu da henüz piyasada yeni olan ve uzun etkileri sigara kadar net tespit edilmemiş e-sigaranın potansiyel zararlarının anlaşılması konusunda yol gösterici olacaktır (32).

Arızalı e-sigara pillerinin genellikle şarj sırasında patlaması ve yangına sebep olması neticesinde bir çok yaralanma vakaları bildirilmiştir (27).

E-sigaradaki sıvının çocuklar tarafından yutulmasına, solunmasına veya cilt üstüne dökülmesine bağlı zehirlenmelerin olduğu vakalar belirtilmiştir. ABD'de ulusal çağrı merkezine yapılan e- sigaraya bağlı zehirlenme vakalarının %50 'sinin 5 yaş altı çocuklarda olması dikkat edilmesi gereken bir husustur (33).

E-sigara dumanına maruz kalan Candida Albicans cinsi mikroorganizmalar, büyümelerinde artış izlenmiştir, kitin üretimini arttırmıştır, SAP2, SAP3 ve SAP9 genlerinde ekspresyon artışı izlenmiştir. Böylece dişeti epitel hücrelerine daha kolay yerleştiği ve dişeti epitel hücrelerinin büyümesini azalttığı, farklılaşmasına sebep olduğu, Laktat Dehidrogenaz (LDH) üretimini arttırıp oral kandidiyazis gelişme riskini arttırdığı saptanmıştır. Sonuç olarak elektronik sigara içenlerde oral kandidiyazis daha kolay oluştuğu yapılan çalışmalarla gösterilmiştir (34).

Paket sigaralarla karşılaştırma yapıldığında mevcut kanıtlar e-sigaranın daha az toksik olduğunu göstermektedir. Ancak uzun dönem etkileri bilinmemesinin ve içeriğinin

standardize olmamasının dikkate alınması gerekir (35). Başka bir çalışmada 15 sigara içen ve 15 sigara içmeyen kişi üzerinden; sigara içenlerin aktif e-sigara içen grup, aktif geleneksel sigara içen grup ve kontrol grubu şeklinde tam kan sayımları kontrol edildi. Sigara içmeyenlerin ise geleneksel tütün maruziyet sonrası, e-sigara maruziyeti sonrası ve kontrol grubu şeklinde tam kan sayımları çalışıldı. Çalışma sonrası kontrol grubunun, aktif ve pasif e-sigara içen grubun beyaz küre ve granülosit sayılarının değişmediği ortaya çıktı. Aktif ve pasif geleneksel tütün kullananların en az bir saat içim ve maruziyet sonrası beyaz küre sayılarının, lenfosit ve granülosit sayılarının arttığı ortaya çıkmıştır (36). Genel kanaat olarak e-sigaraların geleneksel sigaraya göre daha çok güven taşıdığı, ancak kendi içinde potansiyel tehlike taşıdığı göz ardı edilmemesi gerektiği yönündedir (37). Çalışmalar sonucunda e-sigaranın geleneksel sigaraya göre daha az zararlı olduğu söylense de e-sigara kimyasal çeşitlilik açısından daha zengindir ve hakkında yapılan çalışmalar yeterli değildir. Daha net sonuçlara ulaşılması için her bir farklı aroma içeren e-sigaranın ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir. Ayrıca insan sağlığına etkisi açısından kullanıcıların boğaz ve balgam örneklerinin alınıp mikrobiyolojik inceleme yapılarak, e-sigaradaki mikroorganizmalarla karşılaştırılması da gerekmektedir (38).

ABD'de 2019 yılında özellikle ağustos ayında e-sigara ile ilişkili acil servis başvuruları pik seviyede olup eylül ayından sonra azalma tespit edilmiştir. Bu gizemli olay, E-Sigara Kullanımıyla İlişkili Akciğer Hasarı (EVALI) olarak isimlendirilmiştir. Temmuz 2019 yılında Wisconsin Sağlık Hizmetleri Departmanı ve Illinois Halk Sağlığı Departmanı konu ile ilişkili akciğer hasarı raporlaması ve halk sağlığı soruşturması başlattı. Vaka hastaları son 90 gün içinde elektronik sigara içtiklerini belirtmiştir. Hastaların %97'si solunumsal semptomlar, %77'si gastrointestinal semptomlar ve tamamı sistemik semptomlar ile başvurmuştur. Tüm vakalarda göğüs görüntülemesinde bilateral infiltrasyonlar mevcuttu. Bu durum bazı e-sigaralardaki tetrahidrokanabiol ve E vitamini asetat ile ilişkilendirilmiş ve uygulanan sıkı halk sağlığı kontrolü ile vakaların azalma gösterdiği sonucuna varmışlardır.18 Şubat 2020'de ABD geneli 50 eyalette, Columbia bölgesi ve ABD'ye ait 2 farklı bölgede toplam 2807 vaka ve 29 eyalette doğrulanmış 68 ölüm rapor edilmiştir (27, 39, 40).

E-sigarayı pazarlayanlar, pasif içicilikle zararlı kimyasalların yayılmadığını savunmaktadırlar. Bu yanlış algıdan dolayı, sigara içilmesi yasak olan yerlerde e-sigara içiminin de yasak olması daha az desteklenmektedir (41). Başka bir çalışmada aktif e-

sigara içiminin ve e- sigara maruziyetinin geleneksel sigara içimi ve maruziyeti kadar serum kotin düzeylerini etkilediği sonucuna varılmıştır. Her ne kadar e-sigara içimi akciğer kapasitesini akut dönemde geleneksel sigara kadar etkilemese de yapılan bu çalışmalar pasif içicilik açısından önemli ipucu oluşturmuşlardır (42).

E-sigaranın paket sigarayı bıraktırma konusunda etkili olabileceği hususu çok tartışmalıdır. Kimi araştırmalara göre e-sigara kullanımı paket sigara kullanımını azaltmakta hatta bırakmada yardımcı olmaktadır. 2011 yılındaki bir çalışmaya göre 6 aylık e-sigara kullanımı sonrası katılımcıların %31'inin paket sigarayı bıraktığı, %66,8'inin paket sigara kullanım sayısını azalttığı, günde 20 den fazla e-sigara kullanan kişilerin %70'inin paket sigarayı bıraktığı tespit edilmiştir (43). 2014 yılında en az bir kez sigara bırakma girişiminde bulunmuş 5863 kişi arasında yapılan bir araştırmaya göre e-sigara ile yapılan sigara bırakma girişiminin, profesyonel yardım olmadan yapılan sigara bırakma girişimine ve nikotin replasman tedavisine göre daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır (44). 2011 yılında 6 aylık bir prospektif çalışmada aktif sigara kullanan ve bırakmayı hiç düşünmeyen 40 kişiye aynı marka e-sigara kullandırılmıştır. Başlangıç, dördüncü hafta, sekizinci hafta, on ikinci hafta, yirmi dördüncü hafta olmak üzere beş vizitte sigara kullanma durumları nefeslerindeki karbonmonoksit (CO) düzeyleri değerlendirilmiştir. Yapılan gözlemde 24 haftanın sonunda 13 kişide ortalama günlük sigara içiminin 25'ten 6'ya indiği, 5 kişinin günlük 30 sigara kullanımından 3 sigaraya düşürdüğü, 9 kişinin hiç geleneksel sigara kullanmadığı, bu 9 kişinin 6'sının e-sigara kullanmaya devam ettiği gözlemlenmiştir (45).

Ancak bu durumun aksini ifade eden çalışmalar da mevcuttur. 2013 yılında yapılan bir çalışmada; sigara bırakma hattına başvuran 2758 kişinin %30,9'u e-sigarayı kullandığını ifade etmiştir. E-sigara kullananların %51,3'ü diğer tütün ürünlerini bırakmak için, %15,2'si ise diğer tütün ürünlerinden geçiş için kullanmıştır. Hiç e-sigara denemeyip bırakmaya çalışan kişilere göre e-sigara kullananların 7 ay sonundaki geleneksel sigaradan uzak durma oranları (hiç elektronik sigara denemeyen %31,3, diğer tütünleri bırakmak için elektronik sigara kullanan %21,7 ve diğer tütün ürünlerinden elektronik sigaraya geçiş için kullananlar %16,6) daha düşük bulunmuştur (46). 949 kişinin katıldığı başka bir çalışmada e-sigara kullananların 1 yıl içerisinde normal sigarayı bıraktırmada öngörücü bir etkisi olmadığı, katılımcılardan e-sigara kullananların e-sigara kullanmayanlara göre (%69'a karşı %57,9) uyanır uyanmaz ilk 30 dakika içinde daha

büyük bir oranda sigara içtiklerini belirtmişlerdir (47). 657 kişilik randomize bir çalışmada 289 kişiye e-sigara, 295 kişiye nikotin bantı ve 73 kişiye plesebo e-sigara verilip 6 ay sonunda doğrulanmış nikotin yoksunluğu bantlarla olanda 17 kişide (%5,8), e-sigara kullananda 21 kişide (%7,3), plesebo e-sigara kullananda 3 kişide (%4,1) olup bu ürünlerin arasında istatiksel açıdan herhangi bir üstünlük bulamamışlardır (48).

Ancak FDA e-sigaraları geleneksel sigara bıraktırma yöntemi olarak onaylamamıştır. FDA, e-sigaranın potansiyel risklerinin ve faydalarının daha çok araştırılması gerektiği görüşünü sunmaktadır (49).

E-sigara üreticileri, geleneksel sigara reklamlarında sansür olduğu için geleneksel sigaraları görünüşte kötüleyen, e-sigaraları geleneksel sigaralara alternatif gösteren reklamlar düzenlemişlerdir. Örneğin 2013 yılında ABD'de "Super Bowl" günü 10 milyon izleyiciye ulaşacak bir şekilde NJOY elektronik sigara reklamında "*Nihayet, sigara içenlerin gerçek bir alternatifi var. Sigaralar, eşinizle tanıştınız*" ifadeli reklamı sunmuştur. Birçok tütün karşıtı aktivist ve tütün kontrol grubu bu duruma tepkisiz kalamamıştır. Ayrıca DSÖ 2009 yılında e-sigaraların, tütünle mücadelede önemli yer teşkil eden "toplum içinde sigara içme" konusunda önemli bir tehdit unsuru olduğunu dile getirmiştir (50). 2014 yılında DSÖ e-sigara ile mücadelede hükümetlere yol gösterici bir rapor yayınlamıştır. Bu raporda e-sigara kullanımının hızla artışının, toplum sağlığı adına çaba harcamadan önüne geçilemeyeceği belirtilmiştir. Hükümetlerin e-sigara ile mücadele ederken oluşturacağı stratejiler "hamileler, gençler ve sigara içmeyenler için e-sigara tanıtımının engellenmesi, e-sigara için kanıtlanmamış sağlık iddialarının ileri sürülmesinin engellenmesi, mevcut tütün kontrolü çabalarının ilgili kişilerin ve ticari kurumların çıkarlarından korunması, e-sigara kullanan ve kullanmayanların potansiyel sağlık risklerini en aza indirmesi" şeklinde göz önünde bulundurmaları gereken maddeler halinde sıralanmıştır (51).

E-sigara teknolojisinin nispeten yeni olması ülkelerin de e-sigara hakkındaki tutumlarında farklılıklara yol açmıştır. Bu konuda belki de en kapsamlı yaklaşımı olan ülke Finlandiya'dır. 1 Ocak 2012 tarihinde yapılan tütün yasağına e-sigara yasağı da eklenmiştir. Likitlerin yapımı, ithali, kullanımı, satışı tamamen kontrol altındadır. İtalya'da ise 16 yaş altına e-sigara satışı yasaktır. İngiltere'de ise geleneksel sigaraların kullanılamayacağı kapalı alanlarda bile e-sigaranın satışı, kullanımı, reklamı serbesttir. Estonya'da ise nikotin içermeyen e-sigaraların satışı yasalken nikotin içerenlerin satışı

yasaktır. Avusturya'da ve Danimarka'da e-sigara tıbbi ürün olarak kabul görmekte ve ona uygun işlem yapılmaktadır. Almanya'da bazı eyaletlerde tamamen yasakken bazı eyaletlerde tamamen serbesttir (52, 53).

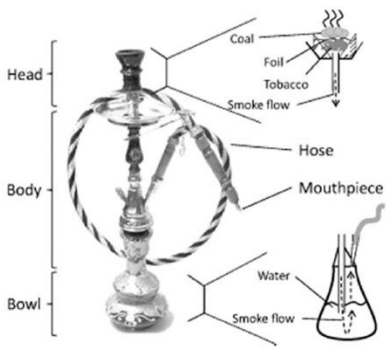
Ülkemizde ise e-sigara ile ilk mücadele Sağlık Bakanlığı tarafından 2008 yılında yayınlanan bir genelge ile olmuştur. Bu genelgede e-sigaranın özendirici olması sebebiyle reklamına izin verilmemiş, satışına ve ruhsatlandırılmasına önemli ölçüde kısıtlama getirilmiştir. Nikotin içeren kartuşunun tıbbi ürün, e-sigaranın da tıbbi cihaz olarak değerlendirileceği beyan edilmiştir (54). 2013 yılında ise 4207 sayılı "Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Korunması Hakkında Kanun" isimli kanundaki yeni düzenlemelerle tütün hakkındaki tüm kısıtlamalara e-sigara da dahil edilmiştir. Bu mücadelede çok önemli adımlar atılmıştır. Böylece e-sigaranın diğer tütün ürünlerinin kullanımının yasak olduğu yerlerde tüketimi yasaklanmıştır (55). 2020 yılında alınan cumhurbaşkanlığı kararı ile ülkemize elektronik cihaz aksamı ithalatı yasaklanmıştır. Ancak 18 yaşını geçmiş kullanıcı hükmündeki yolcu; 200'e kadar ısıtılan tütün ürününü, 30 ml'ye kadar kartuş veya solüsyonu, 10 adete kadar tek kullanımlık e-sigarayı yanına alıp ülkeye giriş yapabilir (56).

2.3 NARGİLE

Asya topraklarından çıkan bu geleneksel ürünün ismi Farsça 'da "Hindistan Cevizi" anlamına gelen "nargil" kelimesinden köken almaktadır. Tarihe dayalı bir bilgiye göre nargilenin keşfi bir Hint hekimi tarafından tütün ürününün daha az zararlı kullanımı amacıyla gerçekleşmiştir. Nargilenin ilk biçimi; Arapların "Şisa", İranlıların "Kalyan" dedikleri biçimiyle Hindistan'da görülmüştür. İlk başlarda hint kenevirini farklı bir biçimde içmek amacıyla hindistan cevizine pipet benzeri malzeme koyularak kullanılmıştır. Daha sonraları su kabağı, porselen, bronz, çini, gümüş gibi malzemelerle kullanıma sunulmuştur. Zamanla kullanımı Araplar ve İranlılar arasında yaygınlaşmaya başlamıştır. 16. yüzyılda Osmanlı Devleti de doğuya doğru genişlemesiyle bu ürünle tanışmıştır. İlk başlarda afyon ve esrar kullanma aracı olarak kullanılsa da 16. ve 17. yüzyılda Amerika topraklarından getirilen tütünle birlikte tütün ürünü olarak kullanılmaya başlanmıştır (57, 58).

Nargilenin kullanımı son 20 yıla kadar 45 yaş üstü ve Ortadoğu, Arap, İran coğrafyasında yaşayan kişilerde yaygınken daha sonra bahsedeceğimiz sebeplerden dolayı özellikle gençlerde ve küresel boyutta kullanımı önemli derecede artış göstermiştir (59).

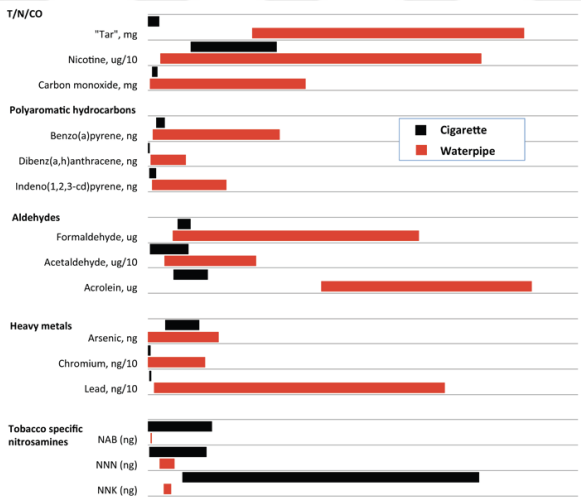
Klasik olarak nargile 4 kısımdan oluşmaktadır. Bu kısımlar; tütünün ve kömürün konulduğu baş (rüle) kısmı, içi kısmen su ile dolu olup tütün buharının bu kısımdan geçip filtrelendiği yer şişe kısmı, sürahi şekline benzeyip baş kısmı ile şişe kısmı arası geçiş yeri olan gövde (ser) kısmı ve sürahi kısmından hortumla bağlanıp kullanıcının dumanını çekmesini sağlayan ağızlık (sipsi, imame) kısmını barındıran hortum (marpuç) kısmıdır. Nargilenin en temel maddesi tömbeki adı verilen tütünüdür. Kıyılan tömbeki geceden üzeri nemli bir havluyla örtülerek ıslak şekilde bekletilir. Kendine has tadı veren de budur. Daha sonra servisten önce suyu sıkılarak rüleye yerleştirilir ve çelik çubuklar yardımıyla ortadan delinir. Çevresi; damarları alınmış, ortadan ikiye ayrılmış tütün yaprağı ile sarılır. Bundan sonra hazırlanan bu baş kısmı ser yani gövdeye yerleştirilir, pırnal kömürü ile yakılır. Bu klasik tür nargilenin dışında Mısır'dan gelen özellikle gençlerin daha çok ilgisini çeken ve aromalı tür olarak pazara sunulan "Arap tömbekisi" veya "Bahri" denilen bir tür de vardır. Bu tarz tömbeki fermente edilmiş meyvelerden elde edilmektedir. Elma, kayısı, muz, limon gibi 20 farklı tür vardır. Şişe kısmına su yerine aromasına göre farklı maddeler konulabilmektedir (60, 61).



Şekil 4: Nargilenin bölümleri (62)

Nargile dumanın içeriğinde temel olarak 3 madde vardır. Nikotin, krom, kurşun gibi ağır metaller ve katran bu temel maddelerdir.30 saniye aralıklarla her bir nefes çekimi 3 saniyelik süren ve 100 nefes çekimi sonucu yapılan bir çalışmada 225 mg nikotin, 242 mg katran ve bir tek sigaradan çok daha fazla ağır metal vücuda alınmaktadır (63). Ortalama bir nargile içimi 30-60 dakikadır. Ancak tam bir standardizasyonu yoktur. Yapılan incelemelerde bir seans nargile içiminde 242-2359 mg katran, 1,04-7,75 mg arası nikotin (ancak bitkisel nargile kullanınca ihmal edilebilir düzeyde), 52,7-367 mg arası CO düzeyi

içermektedir. Yapılan başka bir meta analizde nargile içim seansı nasıl tanımlanırsa tanımlansın nargile kullanan kişi sigaraya nazaran 25 kat katran, 11 kat CO, 2 kat nikotine maruz kalmaktadır. Nargile dumanın içinde karbonilik bileşikler, tütüne özgü nitrozaminler, birincil aromatik aminler, furanik bileşikler, polisiklik aromatik hidrokarbonlar, ağır metaller de bulunmaktadır. Öte yandan her ne kadar "bitkisel" içerikli nargileler nikotin içermese de CO, aldehit, katran dahil bir çok potansiyel tehlikeli madde içermektedirler (62).Nargile içindeki formaldehit ve asetaldehit, Kronik Obstruktif Akciğer Hastalığı (KOAH) ve kanser açısından risklidir. Asetaldehit nikotine pekiştirici özellik katmaktadır, nikotin bağımlılığında nikotinle sinerjist etki oluşturmaktadır. Nargileye verilen aromatik maddeler dumanın kimyasını değiştirmekte, uçucu aldehitleri %60 oranında arttırmaktadır. Böylece hoş kokuyla ve tatla bireyleri cezbetmekle birlikte, bireylerin bağımlılık düzeyinin arttırılması da hedeflenmektedir (64).



Şekil 5: Nargile ve standart paket sigara içeriğindeki toksik maddelerin karşılaştırılması (65)

Nargile nikotin içeren bir üründür. Bu durum sigarada olduğu gibi yoksunluk semptomları oluşturur. Aynı zamanda sigara kullanımı için köprü işlevini de sağlar (66).

Nargile kullanımının solunumsal ve kardiyovasküler zararlı etkileri olduğu gibi uzun vadede daha sık KOAH ve periodantal hastalık riski taşıdıkları belirtilmiştir. Yüksek CO seviyesine bağlı bayılma ve CO zehirlenme vakaları da tespit edilmiştir. Ayrıca nargile içeriğine bağlı kardiyak yan etkilerinin yanında nikotin bağımsız bozulmuş baro refleks ve kardiyak otonom kontrolü de belirtilmektedir (67) .

2011 yılında Kuzey İsrail'de yer alan 2 Arap köyünde 70 nargile içicisi ve 30 içmeyen kontrol grubuyla yapılan bir çalışmada nargile kullananlarda belirgin nabız artışı(ortalama

80’den 95’e), pulse oksimetrisinde saturasyon düşüşü (%97,9’dan %97,3’e) ve kaza simülasyonunda kaza yapma oranlarında %33’lük bir artış izlenmiştir (68).

Nargile dumanının endotelyal hücrelerde oksidatif stresi artırarak endotelyal hasara sebep olduğu çalışmalarla gösterilmiştir(69). Nargile içimi ile özofagus kanseri (70), akciğer kanseri (71), mide kanseri (72), oral kanserleri (73) arasındaki bağlantı vaka bazlı çalışmalarla gösterilmiştir.

Nargile kullanımı solunum sistemini olumsuz yönde etkiler. 24 sağlıklı kişinin katılımı ile yapılan bir çalışmada nargile kullanımı sonrası dinlenmede dakika solunum sayısının artışı, spirometrik ölçümlerde solunum kapasitelerinin düşüşü ve efor kapasitesinde azalma meydana gelmiştir (74).

Nargile kullanımına bağlı oluşan bir diğer olumsuz durum CO zehirlenmesi riskidir. 2013 ile 2016 yılları arasında Almanya’da yapılan bir kohort çalışması sonucunda nargile kullanımı nedeniyle CO zehirlenmesi geçiren 61 kişide ilk klinik başvuruda en yaygın dört semptom vardı. Bu semptomlar başvuran kişilerin %75’inde bayılma, %62’sinde baş dönmesi, %57’sinde baş ağrısı ve %49’unda bulantı şeklindeydi. 3 kişide herhangi bir semptoma rastlanmadı. Hastaların arter kan gazında ortalama karboksihemoglobin (COHb) düzeyi %26,93 ±%9,27 (%6-50 aralığında) tespit edilmiştir (75).

Nargile ortak kullanımı olduğu için diğer tütün ürünlerine göre daha farklı riskler de taşımaktadır. Tek kullanımlık ağızlıklar olmasına rağmen çoğunlukla arkadaş ortamında buna uyulmaması sonucu bulaşıcı hastalıkların önüne geçilememektedir. Ortak ağızlık kullanımına bağlı Herpes Simplex, Mycobacterium tuberculosis, hepatit riski taşımaktadır (58). Nargile kullanımına bağlı gastroözofagiyal reflüde artış da vaka bazlı belirtilen zararlar arasındadır (76).

Literatürde kullanımını etkileyen en önemli faktörler; içindeki aromatik maddeler, sigaraya göre daha az zararlı olduğunun düşünülmesi, içildiği sosyal ortamın etkisi, sosyal medya ve reklamın gücü, kullanımına engel olabilecek kanıta dayalı müdahalelerin olmaması şeklinde sıralanabilir. Ayrıca çeşitli çalışmalarda stres, sıkıntı, özenti, merak da nargile kullanımını etkileyen faktörlerdendir (77).

Büyük Britanya’da 18 yaş üstü yetişkinler içinde 2012 ve 2013 yılları içinde yapılan başka bir çalışmada erkeklerin kadınlara göre, sosyoekonomik düzeyi daha yüksek olanların daha düşük olanlara göre, yaşça daha düşük olanların daha yaşlılara göre daha yüksek oranda nargile kullandıkları tespit edilmiştir (78). 17 farklı Arap ülkesinde

adolesanlarda yapılan çalışmada nargile kullananlar ile birinci derece akrabasının nargile kullanımı arasında anlamlı derecede ilişki bulunmuştur (79). Suriye'de üniversite öğrencilerinde yapılan bir çalışmada nargile içimiyle sigara içimi arasında güçlü bir bağlantı olduğu yani günlük sigara içenlerin hiç sigara içmeyenlere göre daha yüksek oranda nargile kullandığı tespit edilmiştir. Aynı çalışmada nargilenin daha çok sosyal ortamda ve tatil zamanlarında kullanımının daha çok olması da nargile içiminin klasik profilini göstermektedir (80).

Nargileyi belki de diğer tütün ürünlerinden ayıran en temel özelliklerden bir tanesi kullanımının sosyal ortamla bağlantısıdır. Bu durum ergen ve genç erişkinler için nargile kullanımı açısından savunmasız, meyilli bir popülasyon oluşmasına sebeptir. Çünkü kafe ortamlarında, gençlerin normalde sosyalleşebileceği yerlerde rahatlıkla kullanılması ve toplu içimi; nargile içiminin zararlı ve yanlış algısının önüne geçip normalleşmesini kolaylaştırmaktadır (81). Suriye'de bir üniversitede yapılan çalışmada nargile kullanan 71 erkeğin 61'inin arkadaşlarla, 8'inin aile üyesi ile, 2'sinin yalnız başına ilk nargilesine başlaması, kızlarda ise 15 kişiden 8'inin arkadaşlarıyla 7'sinin ailesiyle başlaması bahsedilen durumu gözler önüne sermektedir (80).

Nargile kullanımı üzerine birtakım yanlış inanışlar vardır. Bu yanlış inanışlardan bazıları; nargilenin zararları konusunda çoğu kimsenin fikir sahibi olmaması, nargilenin tütün ürünü olarak görülmemesi ve nargilenin sigara kadar zararlı olmadığı inanışıdır. Buna bir örnek olarak; İstanbul'da bir devlet üniversitesinde 156 kişide yapılan bir çalışmada nargilenin sigaradan daha az zararlı olduğu cevabı veren 50 kişi olup 36'sı (%68'i) nargile içenlerdendi (82). Bir diğer yanlış algı ise tömbekideki dumanın su dolu hazneden geçişinden dolayı suyun filtre özelliği ile zararlı maddeleri filtreleyip, zararının azalması algısıdır. Ancak haznedeki su kanserojen maddeleri filtrelemekten öte buharı soğutma işlevi görmektedir. Bu nedenle sanılanın aksine zararı azaltmak yerine kullanıcının solunum sisteminde dumanın daha derine nüfuz etmesine sebep olmaktadır (83). Bir diğer yanlış inanış ise nargilenin sigara kadar bağımlılık yapmayacağı algısıdır. Ancak araştırmalarda gösterilmiştir ki nargile; kullanıcılarında sigara kullananlardaki gibi yoksunluk semptomları ortaya çıkarmaktadır ve içerdiği nikotin nedeniyle bağımlılık etkisi taşımaktadır (66).

DSÖ 2015 yılında nargile kullanımı ile mücadeleye dair geliştirilmesi gereken politikalar hakkında özel önerilerde bulunmuştur. Bu öneriler arasında nargilede de

sigaradaki gibi düzenlemelerin gelmesi gerektiği yer almaktadır. Kazanılmış ticari çıkarlardan koruma, nargilede fiyat ve vergi düzenlemesi, nargilede pasif içiciliğe karşı önlemler, halkın bilinçlenmesi ve eğitimi, nargile içeriğinin düzenlenmesi, nargilenin yasa dışı ticaretinin durdurulması, sağlık beyanları ve sağlık uyarıları bu raporda yer alan diğer politik öneri başlıklarıdır (67).

Ülkemizde nargile hakkında birden fazla yasal düzenleme bulunmaktadır. Bu yasal düzenlemeler 2004 tarihli 5261 no' lu TKÇS, 4733 sayılı Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 4207 sayılı Tütün Ürünlerinin Zararları Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun gibi birçok kanuna dayanmaktadır. Bu yasal düzenlemeler nargile satışı, nargile içilen yerlerin uygunluğu ve içilecek nargilenin standardı gibi birçok konuyu kapsamaktadır. Mevzuata göre nargile içilen işyerleri uygunluk belgesi almalı, eğitim, kültür, sağlık, spor binalarına en az 200 metre uzaklıkta olması gerekmektedir. Ayrıca bu işletmelerde nargilenin kapalı olmayan ortamda içilmesi gerekmektedir. Nargilenin mevzuata uygun standartta paketlenmesi, bandrollenmesi zorunludur. Ayrıca 18 yaş altı bireyin nargileyi kullanması, bu bireylere nargile satışı yasaktır. Nargile paketlerinde yasal uyarılar ve sağlık uyarıları bulundurulmalıdır. Bahsedilen işletmelerde her nargile kullanımı sonrası haznedeki su ve ağızlık değiştirilmelidir (84).

2.4 SARMA TÜTÜN

Sarma tütün; kullanıcısının sarma kağıdının içine tütün yerleştirerek tütünü sarıp yaktığı veya sarma makinesi ve hazır filtre kullanarak kendi başına hazırladığı bir tütün çeşididir (85). Makaron, sarma tütün yapımında kullanılan içi boş filtreli tüp yapıdır. Kıyılmış tütünü sarmak için "yaprak sigara kağıdı" kullanılır (86). Aslında tütün ürünlerinin yaprak halinde tek başına yanması zordur. Bunun için tütün yaprağı çeşitli kalınlıklarda kıyılarak sunulmaktadır. Kıyımı inceleştikçe sigaranın yanması kolaylaşır. Kullanıcısı açısından dolgu malzemesi daha bol tütün elde edilir, sigara daha esnek olur ve yakılıp içildiğinde tütün arası daha çok boşluk olacağı için tütün dumanı çekimi daha çok havayla birlikte olur. Kullanıcılar bu durumun daha hafif sigara içme hissi verdiğini ifade etmektedirler (61).

Toplumlar zaman içinde modernleştikçe tütün kullanımı sarma tütünden paket sigaraya doğru değişmektedir. ABD'de 1925 yılında içilen tütün ürünleri arasında paket sigaranın yeri %33,8 iken 1991 yılında bu oran %99 olmuştur (87).

Ayrıca sarma tütün kullanım yaygınlığını ekonomik durum da etkilemektedir. ABD'de 1930'lu yıllarda yaşanan ekonomik krizden dolayı sarma tütün kullanımı artmıştır. Benzer bir durum son yıllarda özellikle ülkemiz gençlerinde de yaşanmaktadır. Son dönemde sarma tütünün kullanımının artışı nikotin ihtiyacını daha düşük maliyette karşılama isteği olabilir (88). 4 farklı gelişmiş ülke üzerinde yapılan bir çalışmada sarma tütün kullanan bireyler çoğunlukla sosyoekonomik olarak daha düşük ve yaşlı iken; önemli sayıda genç erişkinin de sarma sigara kullandığı belirtilmiştir. Ayrıca paket sigara ve sarma tütün ortak kullanımının da oldukça yaygın olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin sarma tütün kullanımının sadece ucuz olmasıyla ilişkilendirilmemesi gerektiği, daha doğal ve daha az zararlı olduğu algısının da kullanım yaygınlığında etkili olabileceği bu çalışmada belirtilmiştir (85).

Sarma tütününün bilinen paket sigaradan yapı bakımından birkaç farkı vardır. Fabrika yapımı olan paket sigaralar üretim aşamasında soslandırma, kokulandırma, yüksek ısıda kızartma gibi birtakım işlemlerden geçmektedir. Soslandırmak için meyan balı, keçiboynuzu, şeker gibi maddeler, glukol, septisol gibi kimyasallar kullanılmaktadır. Kokulandırmak için vanilin, anason, kakao, tarçın gibi maddeler kullanılmaktadır. Soslandırma ve kokulandırma işleminden sonra verilen maddelerin emilimini hızlandırmak için yüksek ısıda kızartılır (87). Bu katkı maddeleri ile ilgili çok fazla klinik çalışma olmamakla birlikte propilen glikol ve gliserin üzerine yapılan bir hayvan deneyinde toksikolojik olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı sonucuna varılmıştır (89).

Sarma tütünü paket sigaralardan ayıran bir diğer husus ise filtresiz kullanılabilir olmasıdır. Bu durum daha düşük katran alımını engellemektedir (90). Ancak filtrenin CO seviyesinde herhangi bir azaltıcı etkisi bulunmamaktadır (91). Norveç'te yapılan bir çalışmada filtresiz sarma tütünü, paket sigaraya göre daha yüksek akciğer kanseri riski ile ilişkilendirilmiştir (92).

Ülkemizde 2011 yılından itibaren kaçak sigaraya karşı yoğun mücadele de sarmalık tütüne talebi arttırmıştır. Ayrıca internet üzerinden veya her yerde sayısı artan "tobacco shoplar" sayesinde sarma sigaranın sürekli tedariki sağlanmaktadır. Sarmalık tütün iç satışı 2008 yılında yokken 2009 yılında 270 kilograma, 2020 yılında ise 2.399.506 kilograma ulaşmıştır (93).

Paket sigara hakkında birçok çalışma, standardizasyon ve hükümetler tarafından yaptırımlar olmasına rağmen sarma tütün hakkında yeterince çalışma yoktur, paket

sigaralar kadar vergilendirilmemiştir (85). Ülkemizde paket sigaraya yapılan zamlar ve vergilendirmeler sigara bağımlıları için daha ucuz olan sarma tütünü veya kaçak yolla temin edilen sigarayı daha cazip kılmaktadır (95).

Bu durum yalnız ülkemiz için geçerli değildir. İngiltere gibi birçok ülkede de sarma tütüne daha düşük vergi uygulanmaktadır. 1950'li yıllarda Norveç'te sarma tütün kullanımı bilinmezken 1975 yılında yapılan çalışmada katılımcıların %30,8'i sarma tütün, %18,1'i hem paket sigara hem sarma tütün kullanılmış, %7,4'ü sadece paket sigara kullanılmıştır. Yeni Zelanda'da %16'lık sarma tütün kullanımı 2002 yılında %32'ye yükselmiştir. Sonuç olarak sigara kullanan bireyler sigarayı bırakmak yerine tercihini sarma tütünden yana kullanmaktadırlar (85).

Ülkemizde 4/11/2020 tarihli 31294 sayılı Resmî Gazete'de 7255 sayılı, 4733 sayılı ve 5607 sayılı kanun maddelerine göre makaron, yaprak sigara kağıdı ve sigara filtresi; T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından izinsiz ve onaysız satışı ve üretiminin yapılması, diğer kurallara uyulmaması halinde hapis ve adli para cezası hükmü geçerlidir (93).

2.5 DİĞER TÜTÜN ÜRÜNLERİ

Pipo; "lüle" denilen bölümün ucuna kıyılmış tütün yerleştirilerek kullanılmaktadır. Gül veya kiraz ağacı, lüle taşı gibi malzemelerden içi boş kısa çubuk yapılmaktadır. Tütün dumanı bu çubuk içindeki kanaldan hava akışı sağlanarak kullanılmaktadır (86).

Puro; yaprak tütüne tütün ürünü yerleştirilen tütün rulosudur. Boyut olarak daha küçük olanlarına "sigarillo" denilmektedir. Boyut ve filtre durumuna göre çeşitlilik göstermektedir. Büyük bir puro filtreli sigaraya göre 10 kat fazla nikotin, iki kat fazla katran, 5 kat fazla CO içermektedir(96). 2015 yılında yapılan bir çalışmada günlük puro kullanımı sayısına bağlı ağız, özofagus, gırtlak ve akciğer kanseriyle güçlü ilişki bulunmuştur (97).

Tütünün bir diğer kullanım şekli ülkemizde "maraş otu veya ağız otu" denilen, içerisinde genellikle kayıt dışı olan ve yüksek oranda nikotin içeren "*nicotiana rustica*" cinsi tütün kullanılan çiğnemelik tütündür. Bu tütün ürünü hazırlanışında öncelikle tütün yaprakları toz haline getirilir. Daha sonra meşe, asma veya kavak ağacı külleriyle karıştırılarak paketlenir. Alt dudak, yanak ve dişler arasına sıkıştırılır; emerek tükürülüp atılır. Bu ürün genelde Osmaniye, Antep, Kahramanmaraş ili ve civarında üretilmektedir. Mide, ağız ve gırtlak kanseri ile kullanımı arasında ilişki saptanmıştır. Ülkemizde 2008

yılından itibaren AB müktesebat uyumu kapsamında, yönetmelik olarak iç piyasaya arzı yasaklanmıştır (93).

2.6 ÜLKEMİZİN TÜTÜNLE MÜCADELESİ

Tütün salgını uluslararası bir sorundur ve bu sorunun kontrolü, şeffaf uluslararası iş birliği ve anlaşmayı gerektirmektedir (6). Dünya genelinde tütün kontrolü için yapılan ilk uluslararası anlaşma 21 Mayıs 2003 yılında Cenevre'de kabul edilen TKÇS'dir. Ülkemiz bu uluslararası anlaşmayı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) 25 Kasım 2004 yılında kabul etmiştir. 30 Kasım 2004 yılında 5261 kanun numarası ile Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır (6). TKÇS temel olarak; tütüne talebi azaltmaya yönelik önlemler (tütüne talebi azaltılması için fiyat ve vergi önlemleri, tütüne talebi azaltılmada fiyat dışı önlemler) , tütün arzının azaltılmasına yönelik önlemler (tütün ürünün yasadışı ticareti, çocuklara ve çocuklar aracılığıyla satış yapılması, ekonomik açıdan uygun alternatif faaliyetler için destek sağlanması), çevrenin korunması (çevrenin ve insan sağlığının korunması; araştırma, izleme ve bilgi alışverişi; bilgi verme ve bilgi alışverişi; bilimsel, teknik ve yasal alanlarda işbirliği ve uzman desteği sağlanması) başlıklarını içermektedir (6). DSÖ kendisine üye ülkelerin tütünle mücadelesini yaygınlaştırmak için MPOWER politika paketini geliştirdi. Ülkemiz de bu paketteki uyarılarla aynı manaya gelen KUVVET politikasıyla uygulamayı hedeflemektedir. KUVVET sözcüğü; pasif sigara dumanı etkeninden Koru, sigarayı bırakmak için Uygun yardımı öner, tütün üzerindeki Vergiyi arttır, tütün ürünlerinin reklam, tanıtım ve sponsorluğunu kısıtlama konusunda Var olan mevzuatı güçlendir, sigaranın zararları konusunda toplumu Eğit, tütün kullanımını ve koruyucu çalışmaları Takip et şeklindedir (98).

Ülkemizin tütünle mücadelede attığı önemli adımlardan birisi 26/11/1996 tarihli resmî gazetede yayınladığı "Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun" adlı 4207 sayılı kanundur. Daha sonraki yıllarda üzerine eklemeler ve değişikliklerle günümüzdeki halini almıştır. 3 Ocak 2008 yılında adı, 5727 sayılı kanunun 1. maddesiyle "Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun" olarak değiştirilmiştir. Bu kanunun amacı bireylerin ve gelecek nesillerin tütün ürünlerin zararlarından, tütün ürünleri hakkındaki reklamlardan, tanıtım ve teşvik kampanyalarından koruyucu tedbir almak ve düzenleme yapmaktır. Bu kanunun 2. maddesi olan tütün ürünlerinin yasaklanması hakkındaki kısmında "tütün ürünleri" ibaresi tüttürme, çiğneme burna çekilerek kullanılan hammadde olarak kısmen veya tamamen tütün yaprağından

üretilen madde iken 24/5/2013 tarihinde ek cümle olarak bu ürünlere tütün içermeyen ancak tütün mamulünü taklit eden nargile ve sigara da tütün ürünü olarak kabul edilmektedir. Böylece e-sigara, nargile gibi alternatif tütün ürünler, bu yasaklara dahil olmuştur. Bu maddeye göre kamu binalarının kapalı alanlarında, sağlık, eğitim, sosyal, kültürel kurumların kapalı alanlarında, hususi araç sürücü koltukları ve toplu taşımalarda bu ürünlerin kullanımı yasaklanmıştır. 4207 sayılı kanunun 3. maddesine göre tütün ürünlerinin ve üretici firmaların ne suretle olursa olsun tanıtımı, reklamı yapılamaz. Bu firmalar hiçbir şekilde kampanya düzenleyemez, hiçbir etkinliğe ürünlerinin işaretlerini koyarak destek olamazlar. Televizyon programlarında, sinemalarda, sosyal medyada ticari gaye ve reklam amacıyla bahsedilen tütün ürünlerinin kullanılması ve görüntülerine yer verilmesi yasaktır. On sekiz yaşını doldurmamış hiç kimseye tütün ürünleri ve "tütün ürünü ihtiva eden ve etmeyen nargile ile benzerleri" (bu ibare daha sonra eklenmiştir) satılamaz ve tüketimine sunulamaz. Aynı zamanda bahsi geçen bu kanunun "Kontrolün Sağlanması" başlıklı 4. maddesine göre; tütün ürünlerinin kullanılmasının yasak olduğu yerlerde uymamanın cezai sonucunu belirten uyarılar herkesin görüldüğü yere asılmalıdır. Tüketilen tütün ürünleri paketine ve nargile şişesinin tabanı hariç üzerine, en geniş yüzeyin her ikisine bu yüzlerin yüzde seksen beşinden azını kapsamayacak şekilde tütün ürünlerinin zararını belirten resimli ve Türkçe yazılı uyarılar bulundurulması zorunludur. Aynı zamanda tütün paketleri standart, tek tip olarak sunulmalıdır. Ayrıca televizyon kuruluşları ve radyolar aylık en az doksan dakika tütün ürünlerinin zararları konusunda eğitici yayınlar yapmak zorundadır. Bu yayınların en az otuz dakikası 17:00-22:00 arası olmak üzere 08:00-22:00 arasında olmalıdır. Bu yayınlar için Sağlık Bakanlığı'ndan olumlu görüş alındıktan sonra Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından yayınlanması sağlanır (55).

27 Ekim 2010 yılında sigara bırakmak isteyen vatandaşlara yönelik, motive etmek, nasıl bırakacakları konusunda yardımcı olmak, yoksunluk semptomlarıyla ilgili tavsiyede bulunmak, sigara bırakma birimleri hakkında bilgi sunmak ve gerekirse randevu almak amacıyla "ALO 171 SİGARA DANIŞMA HATTI" kurulmuştur. Sigara bırakmak isteyen vatandaş 1. hafta, 1. ay, 2. ay, 3. ay, 6, ay ve 12. ayın sonunda olmak üzere yılda altı kez aranarak bu vatandaşların sigarayı bırakmalarına yardımcı olunur (99).

Türkiye genelinde kapalı mekanlarda nargile, sigara, pipo, puro gibi tütün ürünlerinin kullanımının yasak olduğunun farkındalığını arttırmak, bu konuda vatandaşın yasal

haklarını korumak ve vatandaşı bilinçlendirmek için 2008 yılında Yeşilay ve Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) Sağlık Bakanlığı İstanbul Halk Sağlığı Müdürlüğü tarafından "Yeşil Detektör" isimli uygulama faaliyete geçmiştir. Bu mobil uygulama sayesinde bahsedilen yasağı ihlal eden mekân ihbar edilebilir. Bu ihbar sisteme düşer ve böylece mekân saha ekiplerince denetlenir. Yapılan denetleme sonrası gerekirse yaptırım uygulanabilmektedir (100).

Bu konuda bir diğer mücadele alanı kayıt dışı tütün kullanımıdır. Resmi kayıtlara göre 2021 yılında sözleşmesiz ve kayıt dışı sarmalık tütün üretimi 6305 üretici tarafından 13.675.522 kilogramdır. Aynı şekilde pipoluk tütün ürünü için 2021 yılında 2.112 kilogram üretilip bu miktarın tamamı ihraç edilmiştir. Ancak iç piyasada yapılan hiçbir satışın resmi kaydı bulunmamaktadır. Bu durumdan anlaşılıyor ki iç piyasada satılan tüm pipoluk tütün ürünleri bandrolsüzdür (93). Nargilelik tütün ürününün iç piyasada bandrolsüz tüketilen miktarı iki milyon kilogram civarında olduğu tahmin edilmektedir. Nargile tüketimindeki bir diğer kayıt dışı durum ruhsatsız işletme sayısıdır. Yapılan bir çalışmada Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu kayıtlarına göre Türkiye genelinde 29 Şubat 2016 tarihli ruhsatlı nargile işletmeleri sayısı 973'tür. Bu işletmelerin 428 tanesi İstanbul'dadır. Bir restoran arama sitesi olan "zomato.com" üzerinde yapılan bir araştırma sonucu 29 Şubat 2016 tarihinde İstanbul'da 981 işletmede nargile sunumu tespit edilmiştir(101). Kayıt dışı tütün kullanımıyla mücadeleye örnek olarak 2022 yılında T.C. Ticaret Bakanlığı Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğünce 205 milyon değerinde kaçak tütün ürünün yakalanması ve ilgili bakanlıkların koordinasyonunca "Tütün Özel Ekibi" kurulması gösterilebilir (102).

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı ve Yeşilay tarafından imzalanan protokolle "Okulda Bağımlılığa Müdahale Programı" nın okul temelli yaygınlaştırılması planlanmaktadır. Bu programın amacı rehberlik öğretmenleri tarafından alkol, tütün, internet vb. açısından bağımlılık riski olan öğrencileri tespit etmek, gerekli müdahaleyi yapmak ve sisteme kaydedip gerekli izlemi yapabilmektir (103).

Tütünle mücadele açısından yapılması planlanan projeler bulunmaktadır. Bunlardan birisi tütün mamullerinin satışını gösteren tabela veya ayaklı pano ile gösterilen "tobacco shop, nargile cafe" gibi isimlerin dükkân isimleri olarak verilmesinin kaldırılmasıdır. Ayrıca nargile ürünlerinde aromanın yasaklanması ve satılan tütün ürünlerinin içeriğini tespit etmek için ulusal akredite laboratuvarlarının faaliyete geçirilmesi bahsi geçen diğer

projeler arasındadır(104). Bahsi geçen akredite tütün laboratuvarı T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Tütün ve Alkol Dairesi Başkanlığı ve İstanbul Medeniyet Üniversitesi işbirliği ile kurulum aşamasındadır (105).

.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1 ARAŞTIRMANIN TÜRÜ

Araştırma, kesitsel analitik tiptedir.

3.2 ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI ZAMAN VE YER

Araştırma 01/10/2022-01/05/2023 tarihleri arasında Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Spor Bilimleri Fakültesi ve Eğitim Fakültesi'nde yapılmıştır. Çalışmaya başlamadan önce 15/09/2022 tarihinde Kocaeli Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından **GOKAEK-2022/15.08** numaralı karar ve **2022/249** numaralı proje ile etik kurulu izni alınmıştır. Daha sonra ilgili fakültelerde çalışma yapılabilmesi için gerekli izinler alınmıştır. Etik kurulu kararı ve ilgili fakültelerin idari izinleri EK-1 ve EK-2 de bulunmaktadır.

3.3 ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM

31/08/2022 tarihli Kocaeli Üniversitesi Öğrenci Bilgi Sistemleri'ne göre Eğitim Fakültesi, Tıp Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Spor Bilimleri Fakültesi'nde toplam 6372 öğrenci bulunmaktadır (106). Çalışmamız bu evren üzerinden hata payı %5 ve beklenen tütün kullanım sıklığı %31,6 olarak öngörülerek (12), %97 güven aralığında 383 kişi, tasarım etkisi nedeniyle örneklem büyüklüğü 766 kişi olarak hesaplandı. Araştırmaya kayıp gözlem olabileceği düşünülerek 920 kişi alınması hedeflendi. Araştırmanın örneklem hesaplanmasında Open Epi kullanıldı (107). Örneklemdeki öğrenci sayısı bahsi geçen fakültelerdeki öğrenci sayısına göre tabakalı örnekleme ile belirlendi (Tablo 1). Çalışmaya alınacak öğrencilerin seçiminde gelişigüzel örnekleme yöntemi kullanıldı.

Tablo 1.Fakültedeki Öğrenci Sayısı ve Araştırmaya Alınması Planlanan Öğrenci Sayısı

Fakülteler	Öğrenci Sayısı	Araştırmaya Alınması Planlanan Öğrenci Sayısı
SPOR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	1439	207
TIP FAKÜLTESİ	1780	258

Tablo 1'in devamı

EĞİTİM FAKÜLTESİ	2034	294
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	1119	161
TOPLAM	6372	920

Ancak Tıp Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinden yeterli sayı elde edilmesine rağmen (258 ve 161 öğrenci), Spor Bilimleri Fakültesi'nden (8 öğrenci) ve Eğitim Fakültesi'nden (21 öğrenci) uç sayıda öğrenci araştırmaya katıldığı için bu fakültedeki öğrenciler Bulgular Bölümü'ndeki istatistiksel değerlendirmeye dahil edilmemiştir (Tablo 2).

Tablo 2.Fakültedeki Öğrenci Sayısı ve Çalışmaya Katılan Öğrenci Sayısı

Fakülteler	Öğrenci Sayısı	Araştırmaya Katılan Öğrenci Sayısı
SPOR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	1439	8
TIP FAKÜLTESİ	1780	258
EĞİTİM FAKÜLTESİ	2034	21
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	1119	161
TOPLAM	6372	448*

*Araştırmaya katılan toplam 448 kişi olmasına rağmen Spor Bilimleri Fakültesi ve Eğitim Fakültesi öğrencileri çalışmaya dahil edilmediği için araştırma 419 kişi üzerinden değerlendirilmiştir.

3.4 ARAŞTIRMAYA DAHİL OLMA VE DIŞLAMA KRİTERLERİ

Araştırmaya dahil olma kriteri;

Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Tıp Fakültesi, Eğitim Fakültesi öğrencisi olmaktır.

Çalışma bahsedilen dahili olma kriterleri hariç, özellikli dışlama kriteri içermemektedir.

3.5 ÇALIŞMANIN VERİ TOPLAMA ARACI VE ÇALIŞMANIN UYGULANMASI

Araştırma; literatür taraması, anket formlarının oluşturulması, gerekli izinlerin alınması gibi ön hazırlıklar tamamlandıktan sonra yürütüldü. Tanımlayıcı tipte yapılan çalışma anketi Google Form üzerinden oluşturulmuştur. İlgili anket formu bahsi geçen fakültelerin öğrenci temsilcileri vasıtasıyla internet üzerinden ve Whatsapp grupları üzerinden öğrencilere ulaştırılarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca ders araları, vize ve final sınavı sonrası ilgili fakülte öğrencilerine ulaşılmıştır. Ankete katılımda gönüllülük esas olup öğrenciler anket başındaki onam formunu onaylayarak ankete katılım sağlamışlardır. Anket dolduran öğrencilerden herhangi bir iletişim bilgisi ve kişisel bilgi istenmemiştir.

Anket 3 bölüm ve 41 soru içermektedir. İlk bölüm 23 soru içermektedir. Bu bölümde ankete katılan öğrencilerin genel sosyodemografik özellikleri, sigara ve alternatif tütün kullanma durumu ve çevresindeki insanların (anne, baba, kardeş, sevgili/eş) alternatif tütün ürünü kullanma durumu sorgulanmaktadır. İkinci bölüm 24-34 arasındaki soruları içermektedir. Bu bölümde alternatif tütün ürünleri hakkındaki bilgi ve farkındalık düzeyini gösteren sorular bulunmaktadır. Alternatif tütün ürünleri hakkındaki önermeleri EVET/HAYIR/HERHANGİ BİR FİKRİM YOK seçeneklerinden birini işaretleyerek bu ürünler hakkındaki bilinç düzeyi araştırılmaktadır. Üçüncü bölüm ise 35-41 arasındaki soruları barındırır. Bu bölümde ise katılımcıya, tütünle mücadele hakkındaki sorulara 1'den 5'e kadar katılım durumunu içeren Likert tarzı ölçeklendirilmiş sorular yöneltilmektedir. Anket formu EK-3'te bulunmaktadır.

3.6 VERİLERİN ANALİZİ

İstatistiksel değerlendirme IBM SPSS 20.0 (IBM Corp., Armonk, NY, USA) ile yapıldı. Normal dağılıma uygunluk Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirildi. Nümerik değişkenler medyan (25.-75. yüzdelik) olarak verildi. Kategorik değişkenler frekans

(yüzde) olarak verildi. Kategorik değişkenler arasındaki ilişkiler Ki-kare analizi ile belirlendi. Hipotez testlerinde $p<0,05$ istatistiksel önemlilik için yeterli kabul edildi.

Katılımcılara ankette "Sigara içme durumunuz nedir?" sorusuna karşılık olarak; "Hiç Kullanmadım", "En Az Bir Kez Denedim", "Eski Kullanıcıydım Bıraktım", "Ara Sıra Kullanıyorum", "Aktif Olarak Kullanıyorum" seçeneklerinden birisi yöneltilmiştir. Kategorik değişkenler arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde daha sağlıklı veriler elde edilebilmesi için uygulanan Ki-Kare Testinde sigara hakkındaki cevaplar "Hiç Kullanmadım" ve "En az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski Kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)" şeklinde sınıflandırılmıştır. "Hiç Kullanmadım" seçeneği aynı şekilde kalmıştır. "En Az Bir Kez Denedim", "Eski Kullanıcıydım Bıraktım", "Ara Sıra Kullanıyorum", "Aktif Olarak Kullanıyorum" seçeneklerinden birini işaretleyen katılımcı; "En az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski Kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)" şeklinde değerlendirilmiştir.

Katılımcılara ankette "Aşağıdaki nikotin içeren ürünleri kullanma durumunuz nedir" sorusu yöneltildiğinde satırlara "Elektronik Sigara", "Nargile", "Sarma Tütün", "Pipo", "Puro", "Çiğneme Tütün" seçenekleri konulmuştur. Katılımcılardan "Hiç Denemedim", "Bir Kez Denedim", "Bir Dönem Kullanıp Bıraktım", "Ara Sıra Kullanıyorum", "Aktif Kullanıyorum" cevaplarından birisinin verilmesi istenmiştir. Kategorik değişkenler arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde daha sağlıklı veriler elde edilebilmesi için uygulanan Ki-Kare testinde e-sigara, nargile, sarma tütün ve puro hakkındaki cevaplar "Hiç Kullanmadım" ve "En az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski Kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)" şeklinde sınıflandırılmıştır. Ankette "Hiç Denemedim" seçeneğini işaretleyenler "Hiç Kullanmadım" kategorisine dahil edilmiştir. "En Az Bir Kez Denedim", "Eski Kullanıcıydım Bıraktım", "Ara Sıra Kullanıyorum", "Aktif Kullanıyorum" seçeneklerinden birini işaretleyenler ise "En az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski Kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)" şeklinde değerlendirilmiştir.

Anketin üçüncü bölümünde katılımcıların devletin tütünle olan mücadelesine katılım durumu araştırılmaktadır. Bu bölümde, katılımcılara 1'den 5'e kadar Likert tarzı ölçeklendirme soruları yöneltilmiştir. 35. ve 36. sorular tezimizin "Bulgular" bölümünde;

1.ölçeklendirme “Kesinlikle Destekliyorum”, 2. ölçeklendirme “Kısmen Destekliyorum”, 3. ölçeklendirme “Kararsızım”, 4. ölçeklendirme “Kısmen Desteklemiyorum”, 5. ölçeklendirme “Kesinlikle Desteklemiyorum” şeklinde değerlendirilmiştir. 37. soru tezimizin “Bulgular” bölümünde; 1.ölçeklendirme “Kesinlikle Düşünüyorum”, 2. ölçeklendirme “Kısmen Düşünüyorum”, 3. ölçeklendirme “Kararsızım”, 4. ölçeklendirme “Kısmen Düşünmüyorum”, 5. ölçeklendirme “Kesinlikle Düşünmüyorum” şeklinde değerlendirilmiştir. 39, 40 ve 41. sorular tezimizin “Bulgular” bölümünde; 1.ölçeklendirme “Kesinlikle Katılıyorum”, 2. ölçeklendirme “Kısmen Katılıyorum”, 3. ölçeklendirme “Kararsızım”, 4. ölçeklendirme “Kısmen Katılmıyorum”, 5. ölçeklendirme “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde değerlendirilmiştir.

4.BULGULAR

Çalışmaya katılan 419 kişinin yaş ortalaması 21,65 ± 0,154 (medyan = 21.00, minimum =19,00, maksimum=34,00, 25. persantil=20,00, 75. persantil=23,00) idi. (Tablo 3)

Çalışmaya katılan 419 kişinin 284'ü (%67,8) kadın, 135'i (%32,2) erkek idi. (Tablo 3)

Çalışmaya katılan 161 kişi (%38,4) Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde, 258 kişi (%61,6) Tıp Fakültesi'nde eğitim görmektedir. (Tablo 3)

Çalışmaya katılan 141 kişi (%33,7) 1. sınıfta, 86 kişi (%20,5) 2. sınıfta, 39 kişi (%9,3) 3. sınıfta, 70 kişi (%16,7) 4. sınıfta, 60 kişi (%14,3) 5. sınıfta, 23 kişi (%5,5) 6. sınıfta eğitim görmektedir. (Tablo 3)

Çalışmaya katılanlardan 102 kişi (%24,3) aile yanında, 208 kişi (%49,6) yurtta, 51 kişi (%12,2) evde arkadaşlarla, 58 kişi (%13,8) ise evde yalnız kalmaktadır. (Tablo 3)

Katılımcılardan 40 kişi (%9,5) ekonomik olarak kötü durumda, 310 kişi (%74,0) ekonomik olarak orta durumda, 69 kişi (%16,5) ise ekonomik olarak iyi durumda idi. (Tablo 3)

Tablo 3. Katılımcıların Genel Özellikleri ve Sosyodemografik Durumu (Sayı=419)

Katılımcının yaş yıl ortanca (25-75 persantil)		
25. persantil	20,0	
75. persantil	23,0	
	n	**%**
Katılımcının Cinsiyeti		
Kadın	284	67,8
Erkek	135	32,2
Katılımcının Eğitim Gördüğü fakülte		
Sağlık Bilimleri Fakültesi	161	38,4
Tıp Fakültesi	258	61,6
Katılımcının Eğitim Gördüğü Sınıf		
1. Sınıf	141	33,7
2. Sınıf	86	20,5
3. Sınıf	39	9,3

Tablo 3'ün Devamı

4. Sınıf	70	16,7
5. Sınıf	60	14,3
6. Sınıf	23	5,5
Katılımcını Kaldığı Yer		
Aile Yanında	102	24,3
Yurtta	208	49,6
Evde Arkadaşlarla	51	12,2
Evde yalnız	58	13,8
Katılımcının Kendince Ekonomik Durumu		
Kötü	40	9,5
Orta	310	74,0
İyi	69	16,5

Sigara kullanımında; 275 kişi (%65,6) daha önce hiç sigara kullanmamış, 48 kişi (%11,5) sigarayı en az bir kez denemiş, 10 kişi (%2,4) daha önce sigara kullanıp bırakmıştır. 25 kişi (%6,0) sigarayı ara sıra kullanmakta, 61 kişi (%14,6) ise aktif kullanmaktadır. (Tablo 4)

Sigara kullanan katılımcılara yöneltilen "Önümüzdeki 1 yıl Boyunca Sigarayı Bırakmayı Düşünüyor Musunuz" sorusuna 101 kişi (%100) yanıt vermiştir. 35 kişi (%36,4) sigara bırakmayı önümüzdeki bir yıl içinde düşünmemektedir. 49 kişi (%48,5) önümüzdeki bir yıl içinde sigara bırakmayı düşünmektedir. 17 kişi (%16,8) ise kararsız idi. (Tablo 4)

Tablo 4. Katılımcıların Sigara Kullanma Durumları (Sayı=419)

	n	**%**
Katılımcının Sigara Kullanma Durumu		
Hiç Kullanmadım	275	65,6
En Az Bir Kez Denedim	48	11,5
Eski Kullanıcıydım Bıraktım	10	2,4
Ara Sıra Kullanıyorum	25	6,0
Aktif Olarak Kullanıyorum	61	14,6

Tablo 4'ün Devamı

Katılımcının Önümüzdeki 1 Sene İçerisinde Sigara Bırakma Düşüncesi		
Hayır	35	36,4
Evet	49	48,5
Kararsızım	17	16,8
Toplam	101	24,1

E-sigara kullanımında; 351 kişi (%83,8) daha önce hiç e-sigara denememiş, 53 kişi (%12,6) en az bir kez e-sigarayı denemiş, 10 kişi (%2,4) e-sigarayı önceden kullanıp bırakmıştır. 3 kişi (%0,7) e-sigarayı arada sırada kullanmakta, 2 kişi (%0,5) ise aktif kullanmaktadır. (Tablo 5)

Nargile kullanımında; 272 kişi (%64,9) daha önce hiç nargile kullanmamış, 78 kişi (%18,6) en az bir kez nargileyi denemiş, 28 kişi (%6,7) daha önce nargileyi kullanıp sonra bırakmıştır. 37 kişi (%8,8) nargileyi arada sırada kullanmakta, 4 kişi (%1,0) ise nargileyi aktif kullanmaktadır. (Tablo 5)

Sarma tütün kullanımında; 315 kişi (%75,2) daha önce hiç sarma tütün denememiş, 42 kişi (%10) sarma tütünü en az bir kez denemiş, 26 kişi (%6,2) daha önce sarma tütünü kullanıp bırakmıştır. 24 kişi (%5,7) sarma tütünü ara sıra kullanmakta, 12 kişi (%2,9) ise aktif kullanmaktadır. (Tablo 5)

Puro kullanımında; 336 kişi (%80,2) daha önce hiç puro denememiş, 53 kişi (%13,6) puroyu en az bir kez denemiş, 6 kişi (%1,4) daha önce puroyu kullanıp bırakmıştır. 20 kişi (%4,8) puroyu ara sıra kullanmakta, 4 kişi (%1,0) ise aktif kullanmaktadır. (Tablo 5)

Pipo kullanımında; 16 kişi (%3,8) en az bir kez pipo denemiş, 1 kişi (%0,2) daha önce pipo kullanıp bırakmıştır. (Tablo 5)

Çiğneme tütün kullanımında; 8 kişi (%1,9) en az bir kez çiğneme tütün kullanmıştır. 1 kişi (%0,2) ise aktif çiğneme tütün kullanmaktadır. (Tablo 5)

Tablo 5. Katılımcıların Alternatif Tütün Ürünleri Kullanma Durumları (Sayı=419)

	n	**%**
Katılımcının Elektronik Sigara Kullanma Durumu		
Hiç Kullanmadım	351	83,8

Tablo 5'in Devamı

En Az Bir Kez Denedim	53	12,6
Eski Kullanıcıydım Bıraktım	10	2,4
Ara Sıra Kullanıyorum	3	0,7
Aktif Kullanıcıyım	2	0,5
Katılımcının Nargile Kullanma Durumu		
Hiç Kullanmadım	272	64,9
En Az Bir Kez Denedim	78	18,6
Eski Kullanıcıydım Bıraktım	28	6,7
Ara Sıra Kullanıyorum	37	8,8
Aktif Kullanıcıyım	4	1,0
Katılımcının Sarma Tütün Kullanma Durumu		
Hiç Kullanmadım	315	75,2
En Az Bir Kez Denedim	42	10,0
Eski Kullanıcıydım Bıraktım	26	6,2
Ara Sıra Kullanıyorum	24	5,7
Aktif Kullanıcıyım	12	2,9
Katılımcının Puro Kullanma Durumu		
Hiç Kullanmadım	336	80,2
En Az Bir Kez Denedim	53	12,6
Eski Kullanıcıydım Bıraktım	6	1,4
Ara Sıra Kullanıyorum	20	4,8
Aktif Kullanıcıyım	4	1,0
Katılımcının Pipo Kullanma Durumu		
Hiç Kullanmadım	402	95,9
En Az Bir Kez Denedim	16	3,8
Eski Kullanıcıydım Bıraktım	1	0,2
Katılımcının Çiğneme Tütün Kullanma Durumu		
Hiç Kullanmadım	410	97,9
En Az Bir Kez Denedim	8	1,9

Tablo 5'in Devamı

Aktif Kullanıcıyım	1	0,2

Katılımcılara e-sigara kullanma nedenleri sorulduğunda verilen cevaplar arasında en sık olanı 58 cevap (%13,8) ile meraktan veya denemeden dolayı idi. İkinci sıklıkta ise 26 cevap (%6,2) ile aromatik tattan dolayı kullanımı idi. Daha az sıklıkta olan nedenler; diğer tütün ürünlerini bırakmak için kullanımı 5 cevap (%1,2), diğer sebeplerden dolayı kullanımı 5 cevap (%1,2), çevredekiler e-sigarayı kullandığı için 4 cevap (%1,0), stres veya aşerme için kullanımı 2 cevap (%0,5) ve diğer tütün ürünlerin zararını azaltmak için kullanımı 2 cevap (%0,5) şeklindedir. (Tablo 6)

Tablo 6. Katılımcıların Elektronik Sigara Kullanma Nedenleri (Sayı=419)

	n	**%**
Meraktan veya Denemeden Dolayı Kullanımı		
Hayır	361	86,2
Evet	58	13,8
Diğer Tütün Ürünlerini Bırakmak İçin Kullanımı		
Hayır	414	98,8
Evet	5	1,2
Stres veya Aşerme İçin Kullanımı		
Hayır	417	99,5
Evet	2	0,5
Aromatik Tattan Dolayı Kullanımı		
Hayır	393	93,8
Evet	26	6,2
Diğer Tütün Ürünlerinin Zararını Azaltmak İçin Kullanımı		
Hayır	417	99,5
Evet	2	0,5

Tablo 6'nın Devamı

Çevredekilerin E-sigarayı Kullandığı İçin Kullanımı		
Hayır	415	99,0
Evet	4	1,0
Diğer Sebeplerden Dolayı Kullanımı		
Hayır	414	98,8
Evet	5	1,2

Katılımcılara nargile kullanma nedenleri sorulduğunda en sık kullanma nedeni, 76 cevap (%18,1) ile merak veya denemeden dolayı kullanımı idi. İkinci sıklıkta kullanım nedeni 38 cevap (%9,1) ile aromatik tattan dolayı kullanımı, üçüncü en sık kullanım nedeni ise 30 cevap (%7,2) ile arkadaş çevresi veya kafe ortamından dolayı kullanımı idi. Verilen diğer cevaplar ise; 9 cevap (%2,1) ile diğer nedenlerden dolayı kullanımı, 3 cevap (%0,7) çevresindeki üç arkadaştan en az birinin kullandığı için, 2 cevap (%0,5) yenilik arayışı için ve 1 cevap (%0,2) ailede nargile kullanan biri olduğu için şeklindendir. (Tablo 7)

Tablo 7.Katılımcıların Nargileyi Kullanma Nedenleri (Sayı=419)

	n	**%**
Merak veya Denemeden Dolayı Kullanımı		
Hayır	343	81,9
Evet	76	18,1
Ailede Nargile Kullanan Biri Olduğu İçin		
Hayır	418	99,8
Evet	1	0,2
Arkadaş Çevresi veya Kafe Ortamından Dolayı Kullanımı		
Hayır	389	92,8
Evet	30	7,2
Aromatik Tattan Dolayı Kullanımı		
Hayır	381	90,9

Tablo 7'nin Devamı

Evet	38	9,1
Yenilik Arayışı İçin Kullanımı		
Hayır	417	99,5
Evet	2	0,5
Çevresindeki Üç Arkadaştan En Az Biri Kullandığı İçin		
Hayır	416	99,3
Evet	3	0,7
Diğer Sebeplerden Dolayı Kullanımı		
Hayır	410	97,9
Evet	9	2,1

Katılımcılardan 10'u (%2,4) nargileyi evde yalnız kullanmakta, 76'sı (%18,1) nargileyi arkadaşla kafede kullanmakta, 32'si (%7,6) nargileyi arkadaşla kafe harici ortamda kullanmakta, 40'ı (%9,5) ise nargileyi kafede yalnız kullanmaktadır. (Tablo 8)

Tablo 8. Katılımcıların Nargileyi Kullanma Yerleri (Sayı=419)

	n	%
Evde Yalnız Kullanma		
Hayır	409	97,6
Evet	10	2,4
Arkadaşla Kafede Kullanma		
Hayır	343	81,9
Evet	76	18,1
Arkadaşla Kafe Harici Ortamda Kullanma		
Hayır	387	92,4
Evet	32	7,6
Kafede Yalnız Kullanma		

Tablo 8'in Devamı

Evet	40	9,5
Hayır	379	90,5

Katılımcıların sarma tütün kullanma nedenleri sorulduğunda verilen cevaplar arasında en sık olanı, 45 cevap (%10,7) ile daha ucuz olduğu için idi. İkinci sıklıkta verileni, 35 cevap (%8,4) ile diğer nedenlerden dolayı kullanımı idi. Diğer nedenler 11 cevap (%2,6) tadı daha güzel olduğu için, 5 cevap (%1,2) kültürel ve geleneksel nedenlerden dolayı idi. (Tablo 9)

Tablo 9. Katılımcıların Sarma Tütün Kullanma Nedenleri (Sayı=419)

	n	**%**
Kültürel veya Geleneksel Durumdan Dolayı Kullanımı		
Hayır	414	98,8
Evet	5	1,2
Tadının Daha Güzel Olduğu İçin Kullanımı		
Hayır	408	97,4
Evet	11	2,6
Daha Ucuz Olduğu İçin Kullanımı		
Hayır	374	89,3
Evet	45	10,7
Diğer Nedenlerden Dolayı Kullanımı		
Hayır	384	91,6
Evet	35	8,4

Katılımcılardan 38'i (%9,1) sarma tütünü filtre takarak kullanmakta, 5'i (%1,2) sarma tütünü filtre takmayarak kullanmakta, 5'i (%1,2) sarma tütünü ağızlıkla kullanmakta, 5'i (%1,2) ise sarma tütünü ağızlıksız kullanmaktadır. (Tablo 10)

Tablo 10. Katılımcıların Sarma Tütünü Kullanma Biçimi (Sayı=419)

	n	%
Filtre Takma Durumuna Göre Kullanımı		
Filtre Takarak Kullanımı	38	9,1
Filtre Takmayarak Kullanımı	5	1,2
Toplam	43	10,3
Ağızlık Takma Durumuna Göre Kullanımı		
Ağızlık Takarak Kullanımı	5	1,2
Ağızlık Takmayarak Kullanımı	5	1,2
Toplam	10	2,4

Katılımcılara anketin ikinci bölümünde alternatif tütünlerle alakalı bazı önermeler sunulmuştur. Bu önermeler hakkında "Evet", "Hayır", "Herhangi Bir Fikrim Yok" cevaplarından birisi verilmesi istenmiştir. (Tablo 11)

"Elektronik Sigaranın Zararlı Bir Etkisi Yoktur" önermesine; katılımcıların %77,8'i (n=326) "Hayır", %3,1'i (n=13) "Evet", %19,1'i (n=80) "Herhangi Bir Fikrim Yok" cevabını verdiler. (Tablo 11)

"Elektronik Sigara Paket Sigara Kadar Bağımlılık Edici Etkisi Vardır" önermesine; katılımcıların %10,0'u (n=42) "Hayır", %60,1'i (n=252) "Evet", %29,8'i (n=125) "Herhangi Bir Fikrim Yok" yanıtını verdiler. (Tablo 11)

"Elektronik Sigara Paket Sigarayı Bıraktırmada Etkilidir" önermesine; katılımcıların %49,9'u (n=209) "Hayır", %11,2'si (n=42) "Evet", %38,9'u (n=163) "Herhangi Bir Fikrim Yok" yanıtını verdiler. (Tablo 11)

"Elektronik Sigara Paket Sigaraya Başlanmasında Yardımcı Etkilidir" önermesine; katılımcıların %12,4'ü (n=52) "Hayır", %47,3'ü (n=198) "Evet", %0,3'ü (n=169) "Herhangi Bir Fikrim Yok" yanıtını verdiler. (Tablo 11)

“Elektronik Sigara İçen Bireyin Dumanına Maruz Kalan Kişi Zarar Görmemektedir” önermesine; katılımcıların %64,0’ü (n=268) “Hayır”, %9,1’i (n=38) “Evet”, %27’si (n=113) “Herhangi Bir Fikrim Yok” yanıtını verdiler. (Tablo 11)

“Elektronik Sigara Kanserojen Etkiye Sahip Madde İçerir” önermesine; katılımcıların %6,0’sı (n=25) “Hayır”, %63,7’si (n=267) “Evet”, %30,3’ü (n=127) “Herhangi Bir Fikrim Yok” yanıtını verdiler. (Tablo 11)

“Suyun Filtreleme Özelliğinden Dolayı Nargile Paket Sigaraya Göre Daha Az Zararlıdır” önermesine; katılımcıların %57,8’i (n=242) “Hayır”, %9,5’i (n=40) “Evet”, %32,7’si (n=137) “Herhangi Bir Fikrim Yok” yanıtını verdiler. (Tablo 11)

“Arada Sırada İçilen Nargilenin Bağımlılık Yapıcı Etkisi Yoktur” önermesine; katılımcıların %53,9’u (n=226) “Hayır”, %18,4’ü (n=77) “Evet”, %27,7’si (n=116) “Herhangi Bir Fikrim Yok” yanıtını verdiler. (Tablo 11)

“Nargile Kullanımında Özellikle Sosyal Ortamdaki Kullanımı Ağızla Bulaşan Hastalıklar Hakkında Risk İçerir” önermesine; katılımcıların %6’sı (n=25) “Hayır”, %77,6’sı (n=325) “Evet”, %16,5’i (n=69) “Herhangi Bir Fikrim Yok” yanıtını verdiler. (Tablo 11)

“Sarma Tütün Sigaraya Göre Daha Az Zararlıdır” önermesine; katılımcıların %57,8’i (n=242) “Hayır”, %8,6’sı (n=36) “Evet”, %33,7’si (n=141) “Herhangi Bir Fikrim Yok” yanıtını verdiler. (Tablo 11)

“4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanuna Göre Sigarada Uygulanan Kısıtlamalar ve Yasaklar Nargile ve Elektronik Sigara İçin De Geçerli Midir (Tütün ürünlerinin reklamı, satışı, kullanımı ile ilgili maddeler içerir)” sorusuna; katılımcıların %60,6’sı (n=254) “Herhangi Bir Fikrim Yok”, %2,6’sı (n=11) “E-Sigara İçin Geçerli Nargile İçin Değil”, %2,9’u (n=12) “Nargile İçin Geçerli E-Sigara İçin Değil”, %3,3’ü (n=14) “Her İkisi İçin De Geçerli Değil”, %30,5’i (n=128) “Her İkisi İçin De Geçerli” yanıtını verdiler. (Tablo 11)

Tablo 11. Katılımcıların Alternatif Tütün Ürünleri Hakkındaki Önermelere Verilen Yanıtlar (Sayı=419)

	n	%
Elektronik Sigaranın Zararlı Etkisi Yoktur		
Hayır	326	77,8
Evet	13	3,1
Herhangi Bir Fikrim Yok	80	19,1
Elektronik Sigaranın Paket Sigara Kadar Bağımlılık Yapıcı Etkisi Vardır		
Hayır	42	10,0
Evet	252	60,1
Herhangi Bir Fikrim Yok	125	29,8
Elektronik Sigara Paket Sigarayı Bıraktırmada Etkilidir		
Hayır	209	49,9
Evet	47	11,2
Herhangi Bir Fikrim Yok	163	38,9
Elektronik Sigara Paket Sigaraya Başlanmasında Etkilidir		
Hayır	52	12,4
Evet	198	47,3
Herhangi Bir Fikrim Yok	169	40,3
Elektronik Sigara İçen Bireyin Dumanına Maruz Kalan Kişi Zarar Görmemektedir		
Hayır	268	64,0
Evet	38	9,1
Herhangi Bir Fikrim Yok	113	27,0
Elektronik Sigara Kanserojen Etkiye Sahip Madde İçerir		
Hayır	25	6,0
Evet	267	63,7
Herhangi Bir Fikrim Yok	127	30,3

Tablo 11'in Devamı

Suyun Filtreleme Özelliğinden Dolayı Nargile Paket Sigaraya Göre Daha Az Zararlıdır		
Hayır	242	57,8
Evet	40	9,5
Herhangi Bir Fikrim Yok	137	32,7
Hayır	226	53,9
Evet	77	18,4
Herhangi Bir Fikrim Yok	116	27,7
Nargile Kullanımında Özellikle Sosyal Ortamındaki Kullanımı Ağızla Bulaşan Hastalıklar Hakkında Risk İçerir		
Hayır	25	6,0
Evet	325	77,6
Herhangi Bir Fikrim Yok	69	16,5
Sarma Tütün Sigaraya Göre Daha Az Zararlıdır		
Hayır	242	57,8
Evet	36	8,6
Herhangi Bir Fikrim Yok	141	33,7
4207 Sayılı Kanun'a Göre Sigarada Uygulanan Kısıtlamalar Ve Yasaklar Nargile ve Elektronik Sigara İçin Geçerli Midir		
Herhangi Bir Fikrim Yok	254	60,6
E-sigara için geçerli Nargile İçin Değil	11	2,6
Nargile için Geçerli E-sigara İçin Değil	12	2,9
Her İkisi için de Geçerli Değil	14	3,3
Her İkisi için de Geçerli	128	30,5

Anketin üçüncü bölümünde katılımcıların devletin tütünle mücadelesi hakkındaki görüşleri araştırılmıştır. "Tütün Mamullerine Karşı Yapılan Kısıtlamaları ve Vergilendirmeleri Destekliyor Musunuz" sorusuna; katılımcıların %40,1'i (n=168) "Kesinlikle Destekliyorum", %13,6'sı (n=57) "Kısmen Destekliyorum", %19,8(n=83)'i

“Kararsızım”, %8,8(n=37)’i “Kısmen Desteklemiyorum”, %17,7’si (n=74) “Kesinlikle Desteklemiyorum” cevabını verdiler. (Tablo 12)

“Tütün Mamullerinin Tek Tip Pakette Satılması ve Reklam İçermemesini Destekliyor Musunuz” sorusuna; katılımcıların %43,2’si (n=181) “Kesinlikle Destekliyorum”, %11,5’i (n=48) “Kısmen Destekliyorum”, %20,3’ü (n=85) “Kararsızım”, %5,0’i (n=21) “Kısmen Desteklemiyorum”, %20’si (n=84) “Kesinlikle Desteklemiyorum” cevabını verdiler. (Tablo 12)

“Sigaralardaki Vergi Artışının Sarma Tütüne Karşı İlgiyi Arttıracağını Düşünüyor Musunuz” sorusuna; katılımcıların %54,4’ü (n=228) “Kesinlikle Düşünüyorum”, %16,7’si (n=70) “Kısmen Düşünüyorum”, %15,3’ü (n=64) “Kararsızım”, %2,9’u (n=12) “Kısmen Düşünmüyorum”, %10,7’si (n=45) “Kesinlikle Düşünmüyorum” cevabını verdiler. (Tablo 12)

“Sizce Elektronik Sigara ve Nargile Kapalı Ortamda Tüketilmeli Mi” sorusuna; katılımcıların %86,62’sı (n=363) “Hayır”, %5,5’i (n=23) “Evet”, %7,9’u (n=33) “Herhangi Bir Fikrim Yok” yanıtını verdiler. (Tablo 12)

“İnternet Ortamında Nikotin Ürünlerinin Tanıtımı Tütünle Mücadele Kapsamında Devlet Eliyle Engellenmelidir” önermesine; katılımcıların %46,1’i (n=193) “Kesinlikle Katılıyorum”, %10,5’i (n=44) “Kısmen Katılıyorum”, %24,3’ü (n=102) “Kararsızım”, %6,9’u (n=29) “Kısmen Katılmıyorum”, %12,2’si (n=51) “Kesinlikle Katılmıyorum” cevabını verdiler. (Tablo 12)

“Nargile Kafeler ve Tobacco Shoplarına Daha Çok Sınırlama ve Denetleme Getirilmelidir” önermesine; katılımcıların %41,5’i (n=174) “Kesinlikle Katılıyorum”, %13,1’i (n=55) “Kısmen Katılıyorum”, %22,2’si (n=93) “Kararsızım”, %7,9’u (n=33) “Kısmen Katılmıyorum”, %15,3’ü (n=64) “Kesinlikle Katılmıyorum” cevabını verdiler. (Tablo 12)

“Kamu Spotları, Alo 171 Sigara Bırakma hattı, Sigara Bırakma Poliklinikleri Tütünle Mücadelede Başarılı Mücadele Vermektedir” önermesine; katılımcıların %15,8’i (n=66)

“Kesinlikle Katılıyorum”, %14,1’i (n=59) “Kısmen Katılıyorum”, %40,6’sı (n=170) “Kararsızım”, %15,3’ü (n=64) “Kısmen Katılmıyorum”, %14,3’ü (n=60) “Kesinlikle Katılmıyorum” cevabını verdiler. (Tablo 12)

Tablo 12. Katılımcıların Devletin Tütünle Mücadelesi Hakkındaki Düşünceleri (Sayı=419)

	n	**%**
Tütün Mamullerine Karşı Yapılan Kısıtlamaları ve Vergilendirmeleri Destekliyor Musunuz		
Kesinlikle Destekliyorum	168	40,1
Kısmen Destekliyorum	57	13,6
Kararsızım	83	19,8
Kısmen Desteklemiyorum	37	8,8
Kesinlikle Desteklemiyorum	74	17,7
Tütün Mamullerinin Tek Tip Pakette Satılması ve Reklam İçermemesini Destekliyor Musunuz		
Kesinlikle Destekliyorum	181	43,2
Kısmen Destekliyorum	48	11,5
Kararsızım	85	20,3
Kısmen Desteklemiyorum	21	5,0
Kesinlikle Desteklemiyorum	84	20,0
Sigaradaki vergi Artışının Sarma Tütüne Karşı İlgiyi Arttıracağını Düşünüyor Musunuz		
Kesinlikle Düşünüyorum	228	54,4
Kısmen Düşünüyorum	70	16,7
Kararsızım	64	15,3
Kısmen Düşünmüyorum	12	2,9
Kesinlikle Düşünmüyorum	45	10,7
Sizce Elektronik Sigara ve Nargile Kapalı Ortamda Tüketilmeli Mi		
Hayır	363	86,6

Tablo 12'nin Devamı

Evet	23	5,5
Herhangi Bir Fikrim Yok	33	7,9
İnternet Ortamında Nikotin İçeren Ürünlerin Tanıtımı Tütünle Mücadele Kapsamında Devlet Eliyle Engellenmelidir		
Kesinlikle Katılıyorum	193	46,1
Kısmen Katılıyorum	44	10,5
Kararsızım	102	24,3
Kısmen Katılmıyorum	29	6,9
Kesinlikle Katılmıyorum	51	12,2
Nargile Kafelerine ve Tobacco Shopları'na Daha Çok Sınırlama Ve Denetleme Getirilmelidir		
Kesinlikle Katılıyorum	174	41,5
Kısmen Katılıyorum	55	13,1
Kararsızım	93	22,2
Kısmen Katılmıyorum	33	7,9
Kesinlikle Katılmıyorum	64	15,3
Kamu Spotları ALO 171 Sigara Bırakma Hattı Sigara Bıraktırma Poliklinikleri Tütünle Mücadelede Başarılı Bir Şekilde Mücadele Vermektedir		
Kesinlikle Katılıyorum	66	15,8
Kısmen Katılıyorum	59	14,1
Kararsızım	170	40,6
Kısmen Katılmıyorum	64	15,3
Kesinlikle Katılmıyorum	60	14,3

Katılımcıların annelerinden; 6'sı (%1,4) e -sigara, 2'si (%0,5) nargile, 45'i (%10,7) sarma tütün, 1'i (%0,2) puro kullanmakta idi. (Tablo 13)

Katılımcıların babalarından; 8'i (%1,9) e-sigara, 5'i (%1,2) nargile, 94'ü (%22,4) sarma tütün, 1'i (%0,2) pipo, 7'si (%1,7) puro kullanmakta idi. (Tablo 13)

Katılımcıların 360'ının (%85,9) abi/kardeşi bulunmakta idi. Katılımcıların abi/kardeşlerinden 14'ü (%3,3) e-sigara, 15'i (%3,6) nargile, 42'si (%10) sarma tütün, 2'si (%0,5) pipo, 2'si (%0,5) puro kullanmakta idi. (Tablo 13)

Katılımcılardan 188'inde (%44,9) sevgili/eş bulunmakta idi. Katılımcıların sevgili/eşlerinden 9'u (%2,1) e-sigara, 10'u (%2,4) nargile, 43'ü (%10,3) sarma tütün, 5'i (%1,2) puro kullanmakta idi. (Tablo 13)

Katılımcılardan 296'sında (%70,6) oda arkadaşı bulunmakta idi. Katılımcıların oda arkadaşlarından 7'si (%1,7) e-sigara, 9'u (%2,1) nargile, 59'u (%14,1) sarma tütün, 1'i (%0,2) pipo, 4'ü (%1,0) puro kullanmakta idi. (Tablo 13)

Tablo 13.Katılımcıların Çevresindeki Kişilerin Alternatif Tütün Ürünleri Kullanma Durumları (Sayı=419)

	n	%
ANNE		
Katılımcının Annesinin Elektronik Sigara Kullanma Durumu		
Hayır	413	98,6
Evet	6	1,4
Katılımcının Annesinin Nargile Kullanma Durumu		
Hayır	417	99,5
Evet	2	0,5
Katılımcının Annesinin Sarma Tütün Kullanma Durumu		
Hayır	374	89,3
Evet	45	10,7
Katılımcının Annesinin Pipo Kullanma Durumu		
Hayır	419	100,0
Evet	0	0,0
Katılımcının Annesinin Puro Kullanma Durumu		
Hayır	418	99,8
Evet	1	0,2
BABA		

Tablo 13'ün Devamı

Katılımcının Babasının Elektronik Sigara Kullanma Durumu		
Hayır	411	98,1
Evet	8	1,9
Katılımcının Babasının Nargile Kullanma Durumu		
Hayır	414	98,8
Evet	5	1,2
Katılımcının Babasının Sarma Tütün Kullanma Durumu		
Hayır	325	77,6
Evet	94	22,4
Katılımcının Babasının Pipo Kullanma Durumu		
Hayır	418	99,8
Evet	1	0,2
Katılımcının Babasının Puro Kullanma Durumu		
Hayır	412	98,3
Evet	7	1,7
ABİ/KARDEŞ		
Katılımcının Abi/Kardeşinin Elektronik Sigara Kullanma Durumu		
Hayır	346	82,6
Evet	14	3,3
Katılımcının Abi/Kardeşinin Nargile Kullanma Durumu		
Hayır	345	82,3
Evet	15	3,6
Katılımcının Abi/Kardeşinin Sarma Tütün Kullanma Durumu		
Hayır	318	75,9
Evet	42	10,0
Katılımcının Abi/Kardeşinin Pipo Kullanma Durumu		
Hayır	358	85,4
Evet	2	0,5
Katılımcının Abi/Kardeşinin Puro Kullanma Durumu		
Hayır	358	85,4

Tablo 13'ün Devamı

Evet	2	0,5
TOPLAM	360	85,9
SEVGİLİ/EŞ		
Katılımcının Sevgili/Eşinin Elektronik Sigara Kullanma Durumu		
Hayır	179	42,7
Evet	9	2,1
Katılımcının Sevgili/Eşinin Nargile Kullanma Durumu		
Hayır	178	42,5
Evet	10	2,4
Katılımcının Sevgili/Eşinin Sarma Tütün Kullanma Durumu		
Hayır	145	34,6
Evet	43	10,3
Katılımcının Sevgili/Eşinin Pipo Kullanma Durumu		
Hayır	188	44,9
Evet	0	0,0
Katılımcının Sevgili/Eşinin Puro Kullanma Durumu		
Hayır	183	43,7
Evet	5	1,2
TOPLAM	188	44,9
ODA ARKADAŞI		
Katılımcının Oda Arkadaşının Elektronik Sigara Kullanma Durumu		
Hayır	289	69,0
Evet	7	1,7
Katılımcının Oda Arkadaşının Nargile Kullanma Durumu		
Hayır	287	68,5
Evet	9	2,1
Katılımcının Oda Arkadaşının Sarma Tütün Kullanma Durumu		
Hayır	237	56,6
Evet	59	14,1

Tablo 13'ün Devamı

Katılımcının Oda Arkadaşının Pipo Kullanma Durumu		
Evet	1	0,2
Katılımcının Oda Arkadaşının Puro Kullanma Durumu		
Hayır	292	69,7
Evet	4	1,0
TOPLAM	296	70,6

Katılımcıların cinsiyetine göre anketteki sonuçlar karşılaştırıldığında; kadın ve erkek arasında elektronik sigara kullanım oranlarında istatiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur (p=0,495). Katılımcıların cinsiyetleri ile nargile kullanma oranları arasında istatiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur (p=0,155). Aynı şekilde katılımcıların cinsiyetlerine göre sarma tütün kullanma oranları arasında istatiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur (p=1,0). (Tablo 14)

"Arada Sırada İçilen Nargilenin Bağımlılık Yapıcı Etkisi Yoktur" önermesine kadınlar, erkeklere göre daha yüksek oranda "Hayır" cevabını verdiler. Bu önermeye erkekler, kadınlara göre daha yüksek oranda "Evet" cevabını verdiler. Ayrıca bu önermeye kadınlar, erkeklere göre daha yüksek oranda "Fikrim Yok" cevabını verdiler. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır (p<0,001). (Tablo 14)

"Tütün Mamullerine Karşı Yapılan Kısıtlamaları ve Vergilendirmeleri Destekliyor Musunuz" sorusuna; kadınlar, erkeklere göre daha yüksek oranda "Kesinlikle Destekliyorum", "Kısmen Destekliyorum", "Kararsızım" yanıtını verdiler. Bu soruya; erkekler kadınlara göre daha yüksek oranda "Kısmen Desteklemiyorum" ve "Kesinlikle Desteklemiyorum" cevabını verdiler. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır (p<0,001). (Tablo 14)

"Tütün Mamullerinin Tek Tip Pakette Satılması ve Reklam İçermemesini Destekliyor Musunuz" sorusuna; kadınlar, erkeklere göre daha yüksek oranda "Kesinlikle Destekliyorum", "Kısmen Destekliyorum", "Kararsızım" yanıtını verdiler. Bu soruya erkekler kadınlara göre daha yüksek oranda "Kısmen Desteklemiyorum" ve "Kesinlikle Desteklemiyorum" cevabını verdiler. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır (p=0,031). (Tablo 14)

"Sigaralardaki Vergi Artışının Sarma Tütüne Karşı İlgiyi Arttıracağını Düşünüyor Musunuz" sorusuna; erkekler kadınlara göre daha yüksek oranda "Kesinlikle Düşünüyorum" cevabını verdiler. Bu soruya kadınlar erkeklere göre daha yüksek oranda "Kısmen Düşünüyorum", "Kararsızım", "Kısmen Düşünmüyorum", "Kesinlikle Düşünmüyorum" cevabını verdiler. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır (p=0,027). (Tablo 14)

"Sizce Elektronik Sigara ve Nargile Kapalı Ortamda Tüketilmeli Mi" sorusuna; kadınlar erkeklere göre daha yüksek oranda "Hayır" cevabını verdiler. Bu soruya erkekler kadınlara göre daha yüksek oranda "Evet", "Herhangi Bir Fikrim Yok" cevabını verdiler. Bu durum, istatistiksel açıdan anlamlıdır (p=0,006). (Tablo 14)

"İnternet Ortamında Nikotin İçeren Ürünlerinin Tanıtımı Tütünle Mücadele Kapsamında Devlet Eliyle Engellenmelidir" önermesine; kadınlar erkeklere göre daha yüksek oranda "Kesinlikle Katılıyorum" cevabını verdiler. Bu soruya erkekler kadınlara göre daha yüksek oranda "Kısmen Katılıyorum", "Kararsızım", "Kısmen Katılmıyorum", "Kesinlikle Katılmıyorum" cevabını verdiler. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır (p=0,007). (Tablo 14)

Tablo 14. Katılımcının Cinsiyetine Göre, Alternatif Tütün Ürünü Kullanma Durumu Alternatif Tütün Ürünleri Hakkındaki Önermelere Verilen Yanıtların,
Devletin tütünle Mücadelesi hakkındaki Görüşlerin Karşılaştırılması
*Ki-Kare

		Katılımcının Cinsiyeti		
		Kadın	**Erkek**	
		n (%)	**n (%)**	**p***
Elektronik Sigara Kullanma Durumu	Hiç Kullanmadım	235 (82,7)	116 (85,9)	0,495
	En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)	49 (17,3)	19 (14,1)	

Tablo 14'ün Devamı *Ki-Kare Testi

Katılımcının Nargile Kullanma Durumu	Hiç Kullanmadım	191 (67,3)	81 (60,0)	0,155
	En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)	93 (32,7)	54 (40,0)	
Katılımcının Sarma Tütün Kullanma Durumu	Hiç Kullanmadım	214 (75,4)	101 (74,8)	1,000
	En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim, Eski kullanıcıydım Bıraktım, Ara Sıra Kullanıyorum, Aktif Kullanıcıyım)	70 (24,6)	34 (25,2)	
Arada Sırada İçilen Nargilenin Bağımlılık Yapıcı Etkisi Yoktur	Hayır	162 (57,0)	64 (47,4)	***<0,001***
	Evet	37 (13,0)	40 (29,6)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	85 (29,9)	31 (23,0)	
Tütün Mamullerine Karşı Yapılan Kısıtlamaları ve Vergilendirmeleri Destekliyor Musunuz	Kesinlikle Destekliyorum	130 (45,8)	38 (28,1)	***<0,001***
	Kısmen Destekliyorum	42 (14,8)	15 (11,1)	
	Kararsızım	58 (20,4)	25 (18,5)	
	Kısmen Desteklemiyorum	20 (7,0)	17 (12,6)	
	Kesinlikle Desteklemiyorum	34 (12,0)	40 (29,6)	
Tütün Mamullerinin Tek Tip Pakette Satılması ve Reklam İçermemesini Destekliyor Musunuz	Kesinlikle Destekliyorum	124 (43,6)	57 (42,2)	
	Kısmen Destekliyorum	33 (11,6)	15 (11,1)	
	Kısmen Desteklemiyorum	13 (4,6)	8 (5,9)	

Tablo 14'ün Devamı *Ki-Kare Testi				***0,031***
	Kesinlikle Desteklemiyorum	47 (16,5)	37 (27,4)	
Sigaradaki Vergi Artışının Sarma Tütüne Karşı İlgiyi Arttıracağını Düşünüyor Musunuz	Kesinlikle Düşünüyorum	141 (49,6)	87 (64,4)	
	Kısmen Düşünüyorum	51 (18,0)	19 (14,1)	
	Kararsızım	50 (17,6)	14 (10,4)	
	Kısmen Düşünmüyorum	11 (3,9)	1 (0,7)	
	Kesinlikle Düşünmüyorum	31 (10,9)	14 (10,4)	***0,027***
Sizce Elektronik Sigara ve Nargile Kapalı Ortamda Tüketilmeli Mi	Hayır	254 (89,4)	109 (80,7)	
	Evet	9 (3,2)	14 (10,4)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	21 (7,4)	12 (8,9)	***0,006***
İnternet Ortamında Nikotin İçeren Ürünlerin Tanıtımı Tütünle Mücadele Kapsamında Devlet Eliyle Engellenmelidir	Kesinlikle Katılıyorum	143 (50,4)	50 (37,0)	
	Kısmen Katılıyorum	29 (10,2)	15 (11,1)	
	Kararsızım	69 (24,3)	33 (24,4)	
	Kısmen Katılmıyorum	19 (6,7)	10 (7,4)	
	Kesinlikle Katılmıyorum	24 (8,5)	27 (20,0)	***0,007***
TOPLAM		284 (100)	135 (100)	

*

Katılımcıların eğitim gördüğü fakültelere göre sonuçlar karşılaştırıldığında; "Elektronik Sigaranın Zararlı Etkisi Yoktur" önermesine; Tıp Fakültesi öğrencileri, Sağlık Bilimleri Fakültesine göre daha yüksek oranda "Hayır" cevabını verdiler. Bu önermeye; Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri, Tıp Fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek oranda "Evet" ve "Herhangi Bir Fikrim Yok" cevabını verdiler. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır (p=0,005). (Tablo 15)

"Elektronik Sigara Paket Sigaraya Başlanmasında Etkilidir" önermesine; Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri, Tıp Fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek oranda "Hayır" ve "Herhangi Bir Fikrim Yok" cevabını verdiler. Bu önermeye; Tıp Fakültesi öğrencileri, Sağlık Bilimleri Fakültesine göre daha yüksek oranda "Evet" cevabını verdiler. Bu durum, istatistiksel açıdan anlamlıdır (p=0,001). (Tablo 15)

“Elektronik Sigara Kanserojen Etkiye Sahip Madde İçerir” önermesine; Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri, Tıp Fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek oranda “Hayır” ve “Herhangi Bir Fikrim Yok” cevabını verdiler. Bu önermeye; Tıp Fakültesi öğrencileri, Sağlık Bilimleri Fakültesine göre daha yüksek oranda “Evet” cevabını verdiler. Bu durum, istatistiksel açıdan anlamlıdır (p=0,001). (Tablo 15)

“Nargile Kullanımında Özellikle Sosyal Ortamındaki Kullanımı Ağızla Bulaşan Hastalıklar Hakkında Risk İçerir” önermesine; Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri, Tıp Fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek oranda “Hayır” ve “Herhangi Bir Fikrim Yok” cevabını verdiler. Bu önermeye; Tıp Fakültesi öğrencileri, Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek oranda “Evet” cevabını verdiler. Bu durum, istatistiksel açıdan anlamlıdır (p<0,001). (Tablo 15)

“Tütün Mamullerinin Tek Tip Pakette Satılması ve Reklam İçermemesini Destekliyor Musunuz” sorusuna; Tıp Fakültesi öğrencileri, Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek oranda “Kesinlikle Destekliyorum”, “Kısmen Destekliyorum” cevabını verdiler. Bu soruya; Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri, Tıp Fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek oranda “Kararsızım” ve “Kesinlikle Desteklemiyorum” cevabını verdiler. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır (p=0,012). (Tablo 15)

“Sigaradaki Vergi Artışının Sarma Tütüne Karşı İlgiyi Arttıracağını Düşünüyor Musunuz” sorusuna; Tıp Fakültesi öğrencileri, Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek oranda “Kesinlikle Düşünüyorum”, “Kısmen Düşünüyorum” cevabını verdiler. Bu soruya; Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri, Tıp Fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek oranda “Kararsızım”, “Kısmen Düşünmüyorum” ve “Kesinlikle Düşünmüyorum” cevabını verdiler. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır (p=0,011). (Tablo 15)

Tablo 15. Katılımcıların Eğitim Gördüğü Fakültelerine Göre,
Alternatif Tütün Ürünleri Hakkındaki Önermelere Verilen Yanıtlarının ve
Devletin Tütünle Mücadelesi Hakkındaki Görüşlerinin Karşılaştırılması

		Katılımcının Gördüğü Eğitim Fakülte		
		Sağlık Bilimleri Fakültesi	**Tıp Fakültesi**	
		n (%)	**n (%)**	**p***
Elektronik Sigaranın Zararlı Etkisi Yoktur	Hayır	112 (69,6)	214 (82,9)	
	Evet	7 (4,3)	6 (2,3)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	42 (26,1)	38 (14,7)	***0,005***
Elektronik Sigara Paket Sigaraya Başlanmasında Etkilidir	Hayır	23 (14,3)	29 (11,2)	
	Evet	58 (36,0)	140 (54,3)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	80 (49,7)	89 (34,5)	***0,001***
Elektronik Sigara Kanserojen Etkiye Sahip Madde İçerir	Hayır	15 (9,3)	10 (3,9)	
	Evet	86 (53,4)	181 (70,2)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	60 (37,3)	67 (26,0)	***0,001***
Nargile Kullanımında Özellikle Sosyal Ortamındaki Kullanımı Ağızla Bulaşan Hastalıklar Hakkında Risk İçerir	Hayır	14 (8,7)	11 (4,3)	
	Evet	105 (65,2)	220 (85,3)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	42 (26,1)	27 (10,5)	***<0,001***
Tütün Mamullerinin Tek Tip Pakette Satılması ve	Kesinlikle Destekliyorum	59 (36,6)	122 (47,3)	
	Kısmen Destekliyorum	13 (8,1)	35 (13,6)	

Reklam İçermemesini Destekliyor Musunuz	Tablo 15'in Devamı	*Ki-Kare Testi		
	Kararsızım	44 (27,3)	41 (15,9)	
	Kısmen Desteklemiyorum	8 (5,0)	13 (5,0)	
	Kesinlikle Desteklemiyorum	37 (23,0)	47 (18,2)	***0,012***
Sigaradaki vergi Artışının Sarma Tütüne Karşı İlgiyi Arttıracağını Düşünüyor Musunuz	Kesinlikle Düşünüyorum	81 (50,3)	147 (57,0)	
	Kısmen Düşünüyorum	19 (11,8)	51 (19,8)	
	Kararsızım	35 (21,7)	29 (11,2)	
	Kısmen Düşünmüyorum	6 (3,7)	6 (2,3)	
	Kesinlikle Düşünmüyorum	20 (12,4)	25 (9,7)	***0,011***
	TOPLAM	161 (100)	258 (100)	

Katılımcılar sigara içme durumuna göre karşılaştırıldığında; sigarayı en az bir kez kullananlar, sigarayı hiç kullanmayanlara göre daha yüksek oranda e-sigarayı en az bir kez kullanmışlardır. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır ($p<0,001$). (Tablo 16)

Sigarayı en az bir kez kullananlar, sigarayı hiç kullanmayanlara göre daha yüksek oranda nargileyi en az bir kez kullanmışlardır. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır ($p<0,001$). (Tablo 16)

Sigarayı en az bir kez kullananlar, sigarayı hiç kullanmayanlara göre daha yüksek oranda sarma tütünü en az bir kez kullanmışlardır. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır ($p<0,001$). (Tablo 16)

Sigarayı en az bir kez kullananlar, sigarayı hiç kullanmayanlara göre daha yüksek oranda puroyu en az bir kez kullanmışlardır. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır (p<0,001). (Tablo 16)

Tablo 16. Katılımcının Sigara İçme Durumuna Göre Alternatif Tütün Ürünlerini Kullanım Durumlarının Karşılaştırılması

		Katılımcının Sigara Kullanma Durumu		
		Hiç Kullanmadım	**En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim, Eski kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)**	**p***
		n (%)	**n (%)**	
Katılımcının Elektronik Sigara Kullanma Durumu	Hiç Kullanmadım	265 (96,4)	86 (59,7)	***<0,001***
	En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)	10 (3,6)	58 (40,3)	
Katılımcının Nargile	Hiç Kullanmadım	230 (83,6)	42 (29,2)	

Tablo 16'nın Devamı *Ki-Kare Testi

Kullanma Durumu	En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)	45 (16,4)	102 (70,8)	***<0,001***
Katılımcının Sarma Tütün Kullanma Durumu	Hiç Kullanmadım	244 (88,7)	71 (49,3)	
	En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)	31 (11,3)	73 (50,7)	***<0,001***
Katılımcının Puro Kullanma Durumu	Hiç Kullanmadım	269 (97,8)	67 (46,5)	
	En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)	6 (2,2)	77 (53,5)	***<0,001***
TOPLAM		275(100)	144(100)	

Katılımcıların e-sigara kullanma durumlarına göre karşılaştırma yapıldığında; e-sigarayı en az bir kez kullananlar, e-sigarayı hiç kullanmayanlara göre nargileyi en az bir kez kullanma oranları daha yüksektir. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır (p<0,001). (Tablo 17)

E-sigarayı en az bir kez kullananlar, e-sigarayı hiç kullanmayanlara göre sarma tütünü en az bir kez kullanma oranları daha yüksektir. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır (p<0,001). (Tablo 17)

E-sigarayı en az bir kez kullananlar, e-sigarayı hiç kullanmayanlara göre puroyu en az bir kez kullanma oranları daha yüksektir. Bu durum istatiksel olarak anlamlıdır(p<0,001). (Tablo 17)

E-sigarayı en az bir kez kullananlarla e-sigarayı hiç kullanmayanlar arasında, "Elektronik Sigaranın Zararlı Etkisi Yoktur" önermesi hakkında istatiksel açıdan anlamlı bir cevap farkı yoktur (p=0,106). E-sigarayı en az bir kez kullananlarla e-sigarayı hiç kullanmayanlar arasında, "Elektronik Sigaranın Paket Sigara Kadar Bağımlılık Yapıcı Etkisi Vardır" önermesi hakkında istatiksel açıdan anlamlı bir cevap farkı yoktur (p=0,182). E-sigarayı en az bir kez kullananlarla e-sigarayı hiç kullanmayanlar arasında, "Elektronik Sigara Paket Sigarayı Bıraktırmada Etkilidir" önermesi hakkında istatiksel açıdan anlamlı bir cevap farkı yoktur (p=0,279). E-sigarayı en az bir kez kullananlarla e-sigarayı hiç kullanmayanlar arasında "Elektronik Sigara Paket Sigaraya Başlanmasında Etkilidir" önermesi hakkında istatiksel açıdan anlamlı bir cevap farkı yoktur (p=0,088). E-sigarayı en az bir kez kullananlarla e-sigarayı hiç kullanmayanlar arasında, "Elektronik Sigara İçen Bireyin Dumanına Maruz Kalan Kişi Zarar Görmemektedir" önermesi hakkında istatiksel açıdan anlamlı bir cevap farkı yoktur (p=0,108). E-sigarayı en az bir kez kullananlarla e-sigarayı hiç kullanmayanlar arasında, "Elektronik Sigara Kanserojen Etkiye Sahip Madde İçerir" önermesi hakkında istatiksel açıdan anlamlı bir cevap farkı yoktur (p=0,192). E-sigarayı en az bir kez kullananlarla e-sigarayı hiç kullanmayanlar arasında, "Sizce Elektronik Sigara ve Nargile Kapalı Ortamda Tüketilmeli Mi" sorusu hakkında istatiksel açıdan anlamlı bir cevap farkı yoktur (p=0,220). (Tablo 17)

Tablo 17.Katılımcıların E-sigara Kullanım Durumuna Göre Diğer Alternatif Tütün Ürün Kullanımının karşılaştırılması, Alternatif Tütün Ürünleri Hakkındaki Önermelerden E-sigara ile İlgili Olanların Yanıtlarının Karşılaştırılması ve Devletin Tütünle Mücadelesi Hakkında Katılımcıların Görüşlerinin E-sigara ile İlgili Sorusunun Karşılaştırılması

		Katılımcının Elektronik Sigara Kullanma Durumu		
		Hiç Kullanmadım	**En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)**	
		n (%)	**n (%)**	**p***
Katılımcının Nargile Kullanma Durumu	Hiç Kullanmadım	259 (73,8)	13 (19,1)	***<0,001***
	En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim, Eski kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)	92 (26,2)	55 (80,9)	

Tablo 17'nin Devamı. *Ki-Kare Testi

Katılımcının Sarma Tütün Kullanma Durumu	Hiç Kullanmadım	284 (80,9)	31 (45,6)	***<0,001***
	En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)	67 (19,1)	37 (54,4)	
Katılımcının Puro Kullanma Durumu	Hiç Kullanmadım	312 (88,9)	24 (35,3)	***<0,001***
	En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim, Eski kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)	39 (11,1)	44 (64,7)	
Elektronik Sigaranın Zararlı Etkisi Yoktur	Hayır	270 (76,9)	56 (82,4)	0,106
	Evet	9 (2,6)	4 (5,9)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	72 (20,5)	8 (11,8)	

Tablo 17'nin Devamı. *Ki-Kare Testi

Elektronik Sigaranın Paket Sigara Kadar Bağımlılık Yapıcı Etkisi Vardır	Hayır	35 (10,0)	7 (10,3)	
	Evet	205 (58,4)	47 (69,1)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	111 (31,6)	14 (20,6)	0,182
Elektronik Sigara Paket Sigarayı Bıraktırmada Etkilidir	Hayır	172 (49,0)	37 (54,4)	
	Evet	37 (10,5)	10 (14,7)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	142 (40,5)	21 (30,9)	0,279
Elektronik Sigara Paket Sigaraya Başlanmasında Etkilidir	Hayır	39 (11,1)	13 (19,1)	
	Evet	164 (46,7)	34 (50,0)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	148 (42,2)	21 (30,9)	0,088
Elektronik Sigara İçen Bireyin Dumanına Maruz Kalan Kişi Zarar Görmemektedir	Hayır	217 (61,8)	51 (75,0)	
	Evet	33 (9,4)	5 (7,4)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	101 (28,8)	12 (17,6)	0,108

Tablo 17'nin Devamı. *Ki-Kare Testi

Elektronik Sigara Kanserojen Etkiye Sahip Madde İçerir	**Hayır**	19 (5,4)	6 (8,8)	
	Evet	220 (62,7)	47 (69,1)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	112 (31,9)	15 (22,1)	0,192
Sizce Elektronik Sigara ve Nargile Kapalı Ortamda Tüketilmeli Mi	**Hayır**	300 (85,5)	63 (92,6)	
	Evet	20 ((5,7)	3 (4,4)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	31 (8,8)	2 (2,9)	0,22
TOPLAM		351 (100)	68 (100)	

Katılımcıların nargile kullanma durumuna göre karşılaştırılma yapıldığında; nargileyi en az bir kez kullananlar, nargileyi hiç kullanmayanlara göre sarma tütünü en az bir kez kullanma oranları daha yüksektir. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır ($p<0,001$). (Tablo 18)

Nargileyi en az bir kez kullananlar, nargileyi hiç kullanmayanlara göre puroyu en az bir kez kullanma oranları daha yüksektir. Bu durum, istatiksel açıdan anlamlıdır ($p<0,001$). (Tablo 18)

Nargileyi en az bir kez kullananlarla hiç kullanmayanlar arasında, "Suyun Filtreleme Özelliğinden Dolayı Nargile Paket Sigaraya Göre Daha Az Zararlıdır" önermesi hakkında istatiksel açıdan anlamlı bir cevap farkı yoktur ($p=0,903$). Nargileyi en az bir kez

kullananlarla hiç kullanmayanlar arasında, “Arada Sırada İçilen Nargilenin Bağımlılık Edici Etkisi Yoktur” önermesi hakkında istatiksel açıdan anlamlı bir cevap farkı yoktur (p=0,490). Nargileyi en az bir kez kullananlarla hiç kullanmayanlar arasında, “Nargile Kullanımında Özellikle Sosyal Ortamındaki Kullanımı Ağızla Bulaşan Hastalıklar Hakkında Risk İçerir” önermesi hakkında istatiksel açıdan anlamlı bir cevap farkı yoktur (p=0,649). Nargileyi en az bir kez kullananlarla hiç kullanmayanlar arasında, “Nargile Kafelerine ve Tobacco Shopları'na Daha Çok Sınırlama ve Denetleme Getirilmelidir” önermesi hakkında istatiksel açıdan anlamlı bir cevap farkı yoktur (p=0,628). (Tablo 18)
Tablo 18.Katılımcıların Nargile Kullanım Durumuna Göre Diğer Alternatif Tütün Ürün Kullanımının Karşılaştırılması, Alternatif Tütün Ürünleri Hakkındaki Önermelerden Nargile ile İlgili Olanların Yanıtlarının Karşılaştırılması ve Devletin Tütünle Mücadelesi Hakkında Katılımcıların Görüşlerinin Nargile ile İlgili Sorusunun Karşılaştırılması

		Katılımcının Nargile Kullanma Durumu		
		Hiç Kullanmadım	**En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)**	
		n (%)	**n (%)**	**p***
Katılımcının Sarma Tütün Kullanma Durumu	Hiç Kullanmadım	231 (84,9)	84 (57,1)	

Tablo 18'in Devamı *Ki-Kare Testi

	En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)	41 (15,1)	63 (42,9)	***<0,001***
Katılımcının Puro Kullanma Durumu	Hiç Kullanmadım	254 (93,4)	82 (55,8)	
	En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim, Eski kullanıcıydım Bıraktım, Ara Sıra Kullanıyorum, Aktif Kullanıcıyım)	18 (6,8)	65 (44,2)	***<0,001***
Suyun Filtreleme Özelliğinden Dolayı Nargile Paket Sigaraya Göre Daha Az Zararlıdır	Hayır	159 (58,5)	83 (56,5)	
	Evet	25 (9,2)	15 (10,2)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	88 (32,4)	49 (33,3)	0,903
Arada Sırada İçilen Nargilenin Bağımlılık Edici Etkisi Yoktur	Hayır	147 (54,0)	79 (53,7)	
	Evet	46 (16,9)	31 (21,1)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	79 (29,0)	37 (25,2)	0,49
Nargile Kullanımında Özellikle Sosyal Ortamındaki	Hayır	17 (6,3)	8 (5,4)	
	Evet	207 (76,1)	118 (80,3)	

Tablo 18'in Devamı *Ki-Kare Testi

Kullanımı Ağızla Bulaşan Hastalıklar Hakkında Risk İçerir	Herhangi Bir Fikrim Yok	48 (17,6)	21 (14,3)	0,649
Nargile Kafelerine ve Tobacco Shopları'na Daha Çok Sınırlama Ve Denetleme Getirilmelidir	Kesinlikle Katılıyorum	119 (43,8)	55 (37,4)	
	Kısmen Katılıyorum	34 (12,5)	21 (14,3)	
	Kararsızım	60 (22,1)	33 (22,4)	
	Kısmen Katılmıyorum	22 (8,1)	11 (7,5)	
	Kesinlikle Katılmıyorum	37 (13,6)	27 (18,4)	0,628
TOPLAM		272 (100)	147 (100)	

Katılımcıların sarma tütün kullanım durumuna göre karşılaştırma yapıldığında; sarma tütünü en az bir kez kullananlar, sarma tütünü hiç kullanmayanlara göre daha yüksek oranda puro kullanmışlardır (p<0,001). (Tablo 19)

"Sarma Tütün Sigaraya Göre Daha Az Zararlıdır" önermesine sarma tütünü en az bir kez kullananlar sarma tütünü hiç kullanmayanlara göre daha yüksek oranda "Hayır" cevabını verdiler. Bu öneriye sarma tütünü hiç kullanmayanlar sarma tütünü en az bir kez kullananlara göre daha yüksek oranda "Evet" ve "Herhangi Bir Fikrim Yok" cevabını verdiler. Bu durum istatiksel açıdan anlamlıdır (p=0,020). (Tablo 19)

Sarma tütünü en az bir kez kullananlarla sarma tütünü hiç kullanmayanlar arasında, "Tütün Mamullerine Karşı Yapılan Kısıtlamaları ve Vergilendirmeleri Destekliyor Musunuz" sorusu hakkında istatiksel açıdan anlamlı bir cevap farkı yoktur (p=0,591). Sarma tütünü en az bir kez kullananlarla sarma tütünü hiç kullanmayanlar arasında "Sigaradaki Vergi Artışının Sarma Tütüne Karşı İlgiyi Arttıracağını Düşünüyor Musunuz" sorusu hakkında istatiksel açıdan anlamlı bir cevap farkı yoktur (p=0,352). Sarma tütünü en az bir kez kullananlarla sarma tütünü hiç kullanmayanlar arasında "Nargile Kafelerine ve Tobacco Shopları'na Daha Çok Sınırlama ve Denetleme Getirilmelidir" önermesi hakkında istatiksel açıdan anlamlı bir cevap farkı yoktur (p=0,243). (Tablo 19)

Tablo 19.Katılımcıların Sarma Tütün Kullanım Durumuna Göre Diğer Alternatif Tütün Ürün Kullanımının Karşılaştırılması, Alternatif Tütün Ürünleri Hakkındaki Önermelerden Sarma Tütünle İlgili Olanların Yanıtlarının Karşılaştırılması ve Devletin Tütünle Mücadelesi Hakkında Katılımcıların Görüşlerinin Sarma Tütünle İlgili Sorusunun Karşılaştırılması

		Katılımcının İçme Durumu	**Sarma Tütün**	
		Hiç Kullanmadım	**En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)**	
		n (%)	**n (%)**	**p***
Katılımcının Puro Kullanma Durumu	Hiç Kullanmadım	278 (88,3)	58 (55,8)	***<0,001***
	En Az Bir Defa Kullandım (En Az Bir Kez Denedim-Eski kullanıcıydım Bıraktım-Ara Sıra Kullanıyorum-Aktif Kullanıcıyım)	37 (11,7)	46 (44,2)	
Sarma Tütün Sigaraya Göre Daha Az Zararlıdır	Hayır	172 (54,6)	70 (67,3)	***0,020***
	Evet	33 (10,5)	3 (2,9)	
	Herhangi Bir Fikrim Yok	110 (34,9)	31 (29,8)	

Tablo 19'un Devamı *Ki-Kare Testi

Tütün Mamullerine Karşı Yapılan Kısıtlamaları ve Vergilendirmeleri Destekliyor Musunuz	Kesinlikle Destekliyorum	128 (40,6)	40 (38,5)	
	Kısmen Destekliyorum	47 (14,9)	10 (9,6)	
	Kararsızım	61 (19,4)	22 (21,2)	
	Kısmen Desteklemiyorum	28 (8,3)	11 (10,6)	
	Kesinlikle Desteklemiyorum	53 (16,8)	21 (20,2)	0,591
Sigaradaki Vergi Artışının Sarma Tütüne Karşı İlgiyi Arttıracağını Düşünüyor Musunuz	Kesinlikle Düşünüyorum	174 (55,2)	54 (51,9)	
	Kısmen Düşünüyorum	53 (16,8)	17 (16,3)	
	Kararsızım	51 (16,2)	13 (12,5)	
	Kısmen Düşünmüyorum	7 (2,2)	5 (4,8)	
	Kesinlikle Düşünmüyorum	30 (9,5)	15 (14,4)	0,352
Nargile Kafelerine ve Tobacco Shopları'na Daha Çok Sınırlama ve Denetleme Getirilmelidir.	Kesinlikle Katılıyorum	138 (43,8)	36 (34,6)	
	Kısmen Katılıyorum	44 (14,0)	11 (10,6)	
	Kararsızım	67 (21,3)	26 (25,0)	
	Kısmen Katılmıyorum	22 (7,0)	11 (10,6)	
	Kesinlikle Katılmıyorum	44 (14,0)	20 (19,2)	0,243
TOPLAM		315(100)	104(100)	

5.TARTIŞMA

Çalışmamızda 275 kişi (%65,6) hiç sigara kullanmamış, 144 kişi (%34,4) en az bir kez sigara kullanmıştır. Ayrıca 61 kişi (%14,6) ise aktif kullanıcıdır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2019 verilerine göre her gün sigara içme prevalansı %28'dir (108). 2009 yılında Fırat Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinde sigara içme oranı %44,4 idi(109). Süleyman Demirel Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada sigara içme oranı %43,6'dır (110). Türkiye Sigarayla Savaş Derneği raporuna göre üniversite öğrencilerinde sigara içme oranı %58 idi (111). Bahsedilen bu oranların çalışmamızda tespit ettiğimiz oranlardan yüksek olmasının en temel sebebi; çalışmamızın gerçekleştiği fakültelerin sağlıkla ilgili fakülteler olmasıdır. Sağlıkla ilgili fakültelerde sigara kullanma oranları diğer fakültelerden daha düşüktür (112).

Çalışmamızda "Önümüzdeki 1 sene içerisinde sigara bırakma düşüncesi" sorusuna, 101 kişi yanıtlamış. 35 kişi (%36,4) bu soruya "hayır" cevabını, 49 kişi (%48,5) "evet" cevabını ve 17 kişi (%16,8) "kararsızım" cevabını verdiler. KYTA 2016 raporuna göre halen tütün kullananların %32,8'i tütün kullanımını bırakmayı düşünmektedir (12). Konya'da Tıp Fakültesi'nde yapılan bir araştırmada sigara içen katılımcıların %30,3'ü sigarayı bırakmak istemektedir (113). Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde yapılan bir çalışmada sigara içenlerin %71,2'si sigara içmeyi bırakmak istemişlerdir. Çalışmaya katılanların %65,2'si ise sigara içmeyi bırakmayı denemişlerdir (114). Bizim çalışmamızda da bu çalışmalardaki değerler arasında bir sonuç çıktı. Bireyin sigaraya karşı tutum ve davranışları birçok faktörden etkilenmektedir. Bireyin kendini sigara içimiyle bağdaştırması sigara bıraktırmaya yönelik girişimlere karşı savunmacı bir tutum sergilemeye neden olabilir. Ancak sağlığın korunması ve geliştirilmesi için çalışan sağlık çalışanlarından olumlu davranışlara sahip olunması beklenir (115). Çalışmamıza katılan geleceğin sağlık çalışanları, bu olumsuz davranışa sahipse; bu olumsuz davranışın çözüme kavuşması son derece önemlidir.

Çalışmamızda en az bir defa sigara kullananların %40,3'ü en az bir defa e-sigara kullanmış ve hiç sigara kullanmayanların %3,6'sı en az bir defa e-sigara kullanmıştır. Çalışmamızda, e-sigara kullanımı ile sigara kullanımı arasındaki ilişki istatiksel açıdan anlamlıdır ($p<0,001$). Özpulat ve arkadaşlarının yapmış olduğu bir çalışmada sigara kullanmayanların %99,1'i e-sigarayı hiç denememişlerdir (116). 2018 yılında e-sigara

kullanıcıları üzerinde yapılan bir çalışmada e-sigara kullanıcılarının %97'si daha önce geleneksel sigarayı kullanmışlardır. E-sigara hakkında yapılan çalışmalara paralel olarak e-sigara kullanım nedenleri; sigara kullanımını azaltmak, nikotin eksikliğini gidermek, sigara dumanı kokmamaktır (117). Bu durum, sigara kullanıcılarında nikotin isteğini temin etmek için farklı yöntemlere başvurduklarını göstermektedir. E-sigara kullanımı, sigara kullanımına karşı yürütülen halk sağlığı mücadelesinin önünde bir tehdit unsuru olarak görülmektedir.

İstanbul ilinde Sağlık Meslek Yüksekokulu'nda gerçekleştirilen bir çalışmaya göre; hiç nargile kullanılmamasına karşı ara sıra nargile kullanımının, sigara kullanımı olasılığını 3,9 kat arttırdığı saptanmıştır (118). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) Tıp Fakültesi'nde yapılan başka bir çalışmada nargile kullananların %61,3'ü sigara kullanmıştır. Aynı çalışmada nargile kullanımıyla sigara kullanımı arasında istatiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (119). Çalışmamızda da hiç sigara kullanmayanların %16,4'ü (n=45 kişi) en az bir kez nargile kullanmış, en az bir kez sigara kullananların %70,8'i en az bir kez nargile kullanmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında özellikle nikotine daha duyarlı genç beyinlerin nikotini temin etme aracı olarak sigaranın yanı sıra nargileyi tercih etmesi olabilir. Aktif nargile kullanımı veya pasif nargile duman maruziyetinin fazla olduğu nargile kafe ortamının, nikotin teminini sağlaması açısından etkisi vardır. Yapılan meta analiz çalışma bulgularıyla gösterilmiştir ki sigara içmeyen nargile kullanıcılarının sigaraya başlama duyarlılıkları, hem sigara hem nargile içmeyen bireylere göre daha fazladır (120). Bu yüzden halk sağlığı açısından sigara kullanmayan bu popülasyona karşı daha ciddi önlemler alınması gerekmektedir.

Çalışmamızda en az bir defa sigara kullananların %53,6'sı en az bir defa puro denemiş, hiç sigara kullanmayanların %97,8'i hiç puro denememiştir. Çalışmamızda; sigara kullanımı ile puro kullanımı arasında istatiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,001$). ABD'de adolesanlar üzerinde yapılan bir çalışmada sigara içenlerin %76,7'si puroyu en az bir kez denemiş, sigara içenlerin %40,7' si son 30 gün içinde puroyu denemiştir (121).

İzmir geneli 18-81 yaş arası yapılan bir çalışmada en az bir kez e-sigara deneyimi %19'du ve e-sigarayı kullanan katılımcıların çoğu, daha genç yaştaki katılımcılardandı (122). İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi'nde yürütülen bir çalışmaya göre katılımcıların %43,1'i daha önce e-sigara kullanmıştır (123). 2014 yılında Fransa'da

üniversite öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada en az bir kez e-sigara deneme oranı %23,0'tü (124). Bizim çalışmamızda da katılımcıların %16,2'si en az bir defa e-sigara kullanmış, %0,5'i e-sigarayı aktif kullanmaktadır. E-sigaranın aktif kullanım oranının düşük olması; sigaraya göre daha maliyetli olmasına bağlı olabilir. Buna rağmen özellikle üniversite gençlerinde bu kadar yüksek düzeyde deneme oranı telaş vericidir.

Çalışmamızda e-sigarayı kullanma nedenleri arasında en çok tercih edileni; %56,8 yanıtla deneme/meraktan dolayı kullanımı idi. İkinci sıklıkta kullanım nedeni ise %25,4 yanıtla aromatik tattan dolayı idi. Çalışmamızda diğer tütün ürünlerini bırakmak için kullanımı tercihi %4,9 oranı ile daha geri planda kalmıştır. Ancak yurt dışı kaynaklı çalışmalar, bu durumdan farklı veriler sunmaktadırlar. 2010 yılında internet üzerinden yapılan bir çalışmada e-sigara kullanım nedenleri; %84 oranında sigaradan daha az zararlı olduğu düşünüldüğü için, %77 oranında sigarayı bırakmak için, %79 oranında tütün arzusunu baskılamak içindir (125). Başka bir çalışmada e-sigara kullanım nedenleri; %79,8 oranında sigaradan daha az zararlı olduğu için, %75,4 oranında kullanılan sigara sayısını azaltmak için ve %85,1 oranında sigarayı bırakmak içindir (126). Ülkemizde sigara bıraktırma hattı ALO 171 ve sigara bıraktırma polikliniklerinin varlığı, bireylerin sigara bırakması için e-sigaraya başvurmamasında etkili olabilir. Ayrıca e-sigaradaki aromatik tatların gençlerde e-sigara kullanımında pekiştirici sebep olduğu söylenebilir.

Çalışmamızdaki katılımcıların %77,8'i e-sigaranın zararlı etkisinin olduğu, %3,1'i e-sigaranın zararlı etkisinin olmadığı ve %19,1'i bu konuda herhangi bir fikri olmadığı görüşündedir. Katılımcıların %10'u e-sigaranın geleneksel sigara kadar bağımlılık yapıcı etkisi olmadığı, %60,1'i e-sigaranın paket sigara kadar bağımlılık yapıcı etkisinin bulunduğu, kalan %19,1'i bu konuda herhangi bir fikri olmadığı fikrindedirler. Polonya'da yapılan bir araştırmada, katılımcıların %85'i e-sigaranın güvenli olmadığı ancak geleneksel sigaraya göre daha güvenli olduğu görüşündedir. Aynı çalışmadaki katılımcıların %93'ü e-sigaranın bağımlılık yapıcı etkisi olduğu ancak geleneksel sigara kadar bağımlılık yapıcı etkisi olmadığı inancındadır (127). Meo ve arkadaşlarının 38 çalışma üzerinden yaptığı sistemik derlemeye göre; e-sigaranın halk tarafından güvenlidir ve sigaraya göre daha az bağımlılık yapıcı etkiye sahiptir sonucuna varılmıştır. Ancak içerdiği nikotin ve diğer kimyasallar nedeniyle e-sigara kesinlikle güven vermemektedir (128). Çalışmamızdaki katılımcılar, her ne kadar e-sigaranın zararlı olduğu konusunda

diğer çalışmalara göre daha bilinçli görüşe sahip olsalar da herhangi bir fikri olmayan katılımcıların oranı dikkate değer bir seviyededir.

Çalışmamızda e-sigara paket sigarayı bıraktırmada etkili olduğu görüşü %11,2, e-sigara paket sigarayı bıraktırmada etkisiz olduğu görüşü %49,9 ve herhangi bir fikri olmayanlar %38,9 oranında idi. 7 aylık bir deneme sonucu elde edilen bir çalışmaya göre e-sigara kullananla e-sigara kullanmayan arasında sigara bırakma oranlarında anlamlı bir fark elde edilememiştir (46). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada katılımcıların %21,9'u e-sigaranın sigara bırakmaya yardımcı olabileceği, %41,2'si e-sigaranın sigara bıraktırma yöntemi olarak kullanılamayacağı görüşündeydiler. Katılımcıların %36,9'u bu konuda kararsızdılar (129). Başka bir çalışmada 5 aylık e-sigara içimine bağlı katılımcıların sigara içimini azalttığı ve bazılarının sigarayı bıraktığı belirtilmiştir (125). Bu konuda tartışmalar sürmektedir. Ancak FDA, e-sigarayı tütün bıraktırma yöntemi olarak onaylamamıştır (49). Çalışmamızda bu konu hakkında herhangi bir fikri olmayanların oranının üçte birden fazla olması; bu konuda daha çok aydınlatıcı çalışma yapılması gerektiğini göstermektedir.

Çalışmamızda e-sigara dumanına maruz kalınarak zarar görülebileceği görüşü %64,0 iken, e-sigara dumanının zararsız olduğu görüşü %9,1 idi. Kalan 113 kişi (%27) bu konuda fikri olmadığını beyan etmiştir. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada katılımcıların %73'ü e-sigara dumanın zararlı olduğu belirtirken, %27'si bu konuda kararsız olduğunu ifade etmiştir (129). Yapılan çalışmalarla gösterilmiştir ki e-sigara içilen kapalı ortamda 1,2 propandiol, gliserin ve nikotin tespit edilmiştir (130). Bu konuda üniversite öğrencilerine daha fazla öğretici faaliyetlerde bulunmamız gerektiği sonucuna varabiliriz.

Çalışmamızda katılımcıların %63,7'si e-sigaranın kanserojen madde içerdiği, %6,0'sı kanserojen madde içermediği görüşüne sahipti. Katılımcıların %30,3'ünün bu konuda herhangi bir fikri yoktu. Hatay'da üniversite öğrencilerinde yapılan bir çalışmada katılımcıların %12,9'u; e-sigaranın kansere neden olmadığını belirtmiştir (131). Katar'da üniversite öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada katılımcıların %34,7'si e-sigaranın karsinojenik madde içerdiği görüşüne, %14,6'sı ise karsinojenik madde içermediği görüşündedir. Katılımcıların %50,8'i herhangi bir fikre sahip değildir (132). Ancak yapılan çalışmalarla göstermiştir ki e-sigara; içeriğinde formaldehit, asetaldehit, akrolein gibi

karsinojenik maddeleri doğrudan veya dolaylı yoldan barındırmaktadır (133). Çalışmamızın diğer çalışmalara göre daha olumlu sonuç içermesine rağmen katılımcıların %30'u herhangi bir fikre sahip olmaması, öğrencilerin bu konuda bilgi eksikliğini göstermektedir.

Araştırmamızda katılımcıların %35,1'i en az bir kez nargile kullanmışlardır. Erciyes Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmada, katılımcıların %45,1'i nargileyi kullanmışlardır(134). 2017 yılında Tıp Fakültesi öğrencilerinde yapılan bir çalışmada nargile kullanım sıklığı %9,5 idi ve aynı çalışmada genel olarak üniversite öğrencilerinin nargile kullanım sıklığı %12,7-%34,0 arasında değişen oranda olduğu belirtilmiştir (113). Çalışmamızda ve bahsi geçen tüm çalışmalarda dikkat çeken bir özellik, üniversite öğrencilerinde sigaradan sonra en çok kullanılan tütün ürününün nargile olması idi. Bazı çalışmalarda nargile sigaradan sonraki ikinci tütün salgını olarak ifade edilmiştir (135). Nargile içme sıklığında; artan nargile kafeleri, nargile içiminde sunulan sosyal ortam etkili olabilir.

Nargile kullanımı ile cinsiyet arasındaki ilişki değerlendirildiğinde; İran'da üniversite öğrencilerinde yapılan bir çalışmada erkeklerin kadınlara göre 2 ile 3 kat arası daha yüksek oranda nargile kullandığı tespit edilmiştir (136). Miri-Moghaddam ve arkadaşlarının yaptıkları bir çalışmada erkek öğrencilerin %50,6'sı ve kız öğrencilerin %20,4'ü nargile kullandığını ve erkek ile kadın arası nargile kullanımının istatiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir (137). Yemen'de üniversite öğrencilerine yapılan bir çalışmada kadınların %21,1'i, erkeklerin %1,9' u nargile kullanmıştır (138). Bu durumun oluşmasında nargileye yüklenen kültürel anlamın etkisi olabilir. Bizim çalışmamızda erkek katılımcılar ile kadın katılımcılar arasında nargile kullanımı açısından istatiksel anlamlı bir sonuç çıkmamıştır (p=0,155). Katılımcıların %67,8'inin kadın, %32,2'sinin erkek olması sonucun net olarak ortaya çıkmasına engel olmuş olabilir.

Çalışmamızda nargile kullanım nedenleri sorulduğunda 159 cevap verilmiştir. En sık 76 cevap (% 47,7) ile merak veya deneme idi. İkinci sıklıkta, 38 cevap (%23,8) ile aromatik tattan dolayı kullanımıdır. Üçüncü sıklıkta ise 30 cevap (%18,8) ile arkadaş çevresi ve kafe ortamından dolayı idi. Ankara ili Çankaya ilçesinde 9 nargile kafede yapılan bir çalışmada nargileye başlamadaki etkenler sorulduğunda katılımcıların %60,6'sı meraktan, %34,1'i arkadaş etkisi ve %10,3'ü hoşa gitme cevabını vermişlerdir (63). İstanbul ilinde bir devlet

üniversitesinde Tıp Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi'nde uygulanan bir çalışmada; nargile kullanma nedenleri sorgulandığında; öğrencilerin %40,5'i sosyal ortama uyum, %23,0 aroma tadından hoşlanılması, %13,5 oranında merak duygusu ve arkadaş etkisi cevabını vermişlerdir (82). Bizim çalışmamız da mevcut çalışmalara uyum göstermektedir. Bu sonuçlar bize nargile ile mücadelede dikkat edilmesi gereken noktaları işaret etmektedir.

Ege Üniversitesi Sağlık Meslek Yüksek Okulu'nda yapılan bir çalışmada; katılımcıların %30,6'sı nargilenin sigaradan daha az zararlı olduğu ve %25,6'sı ise nargile dumanın sudan geçtiği için zararının azaldığı görüşündedirler (139). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Batı Kampüsü'ndeki nargile içen üniversite öğrencileri üzerinden yapılan bir çalışmada; öğrencilerin %41,8'i "nargile sigaradan daha zararlıdır" görüşünde idiler. Aynı çalışmada öğrencilerin %43,3'ü nargile hakkında "suyun filtreleme özelliğinden dolayı daha az zararlı değildir" görüşündedirler (77). Bizim çalışmamızda "Suyun filtreleme özelliğinden dolayı nargile paket sigaraya göre daha az zararlıdır" önermesine katılımcıların %57,8'i "Hayır" cevabını verirken, %9,5'i "Evet" cevabını verdi. Katılımcıların %32,7'sinin bu konuda herhangi bir fikri yoktur. Mevcut çalışmalarla karşılaştırıldığında, çalışmamızda daha yüksek oranda doğru yanıt verilmesine rağmen katılımcıların yaklaşık üçte biri bu konuda herhangi bir fikrinin olmaması, bu konu hakkında yetersiz bilgilendirilme olduğunu göstermektedir.

Sivas il merkezinde üç farklı hastanede sağlık çalışanlarına yönelik yapılan bir çalışmada, katılımcıların %60,5'i "Nargile bağımlılık yapar" görüşünde iken %20,7'si nargilenin bağımlılık yapmadığı görüşünde idi. Katılımcıların %18,8'inin bu konu hakkında herhangi bir bilgisi yoktu (140). Nargile kullanıcılarından oluşan bir erkek grubunda sosyal platform üzerinden yapılan bir araştırmada katılımcıların %55,8'i nargilenin bağımlılık yaptığı, %36,6'sı ise nargilenin bağımlılık yapmadığı görüşünde idi. Katılımcıların %7,5'i herhangi bir görüş belirtmemiştir (141). Çalışmamızda katılımcıların %53,9'unun nargilenin bağımlılık yapıcı etkisi olduğu, %18,4'ünün nargilenin bağımlık yapıcı etkisi olmadığı düşüncesinde idiler. Katılımcıların %27,7'sinin herhangi bir fikri yoktu. Halbuki tek bir nargile içimi ile 50 sigarayla eşdeğer nikotin vücuda girdiği konusunda bilgiler mevcuttur (58). Ne yazık ki nargilenin tam bir tütün ürünü olarak görülmemesi düşüncesi hala mevcuttur.

Ankara'da seçilmiş bir grup ergen arasında yapılan bir çalışmada katılımcıların %53,0'ü nargilede ağızlığın paylaşılmasıyla bazı hastalıkların bulaşabileceği, %5,9'u bulaşamayacağı görüşünde idiler. Katılımcıların %41,2'si "Bilmiyorum" cevabını vermişlerdir (60). Ankara ilinde 9 nargile kafede yapılan bir çalışmada %15,0 oranında nargilenin hastalık bulaştırdığı, %33,7 oranında nargilenin hastalık bulaştırmadığı görüşünde idiler. Katılımcıların %51,3'ünün bu konuda herhangi bir fikri yoktu(63). Bizim çalışmamızda "Nargile Kullanımının Ağızla Bulaşan Hastalıklar Konusunda Risk İçerir" görüşü %77,6 iken karşıt görüş %6,0 idi. Katılımcıların %16,5'inin bu konu hakkında herhangi bir fikri yoktu. Nargilede özellikle ortak ağızlıkla kullanımına bağlı herpes simplex, mycobacterium tuberculosis ve hepatit riski içerdiği çalışmalarda belirtilmiştir (58). Bizim çalışmamızdaki katılımcıların sağlıkla alakalı fakültelerde eğitim görmesinin, bu konu hakkında daha isabetli karar verilmesinde etkisi olabilir.

ABD, İngiltere, Kanada ve Avustralya üzerinde yapılan bir çalışmada sarma tütün kullanım sıklığı; ABD'de %6,7, Avustralya'da %24,2, İngiltere'de %28,4 ve Kanada'da %17,1 idi (85). Ege Üniversitesi Sağlık Meslek Yüksek Okulu'nda üniversite öğrencilerinde sarma tütün deneme sıklığı %17,5 idi (139). Bizim çalışmamızda benzer bir şekilde sarma tütünü en az bir kez kullanma oranı %24,8 idi.

Şanlıurfa'da sarma tütün kullanan bir topluluğa sarma tütünü kullanma nedeni sorulduğunda %60,6 oranı ile en sık verilen yanıt "Ucuz olduğu için" idi (87). Ege Üniversitesi Sağlık Meslek Yüksek Okulu'nda yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin sarma tütünü en sık kullanma nedeni %91,4 oranı ile ucuz olduğu içindi (139). Bizim çalışmamızda sarma tütünü kullanma nedenleri arasında en sık olanı; %52,3 oranı ile daha ucuz olduğu içindi. Bu sonuçlardan anlaşılacağı üzere sarma tütünün ucuzluğunu sağlayan kanallara karşı mutlaka tedbir alınması gerekmektedir.

Hatay'da üniversite öğrencilerinde yapılan bir çalışmada katılımcıların %54,3'ü tütüne karşı yürütülen çalışmaları yetersiz görmekte, %16,9'u abartılı görmekte kalan %28,8'i yeterli görmektedir (131). Üçüncü basamak bir hastanenin Aile Hekimliği Polikliniği'ne başvuran 18 yaş üstü bireyler üzerinde yapılan bir çalışmada; katılımcıların %50'sinden az bir kısmı kamu spotlarını izlediğini ve sigara içen katılımcıların %54,3'ü kamu spotlarının sigarayı bıraktırma açısından etkisiz olduğunu ifade etmişlerdir (142).Bizim çalışmamızda katılımcıların %15,8'i tütünle başarılı bir şekilde mücadele edildiğine kesinlikle

katılmakta, %14,1'i kısmen katılmakta, %40,6'sı kararsız olduğunu ifade etmektedir. Katılımcıların %15,3'ü tütünle başarılı bir şekilde mücadele edildiğine kısmen katılmamakta, %14,3'ü kesinlikle katılmamaktadır. Tütünle mücadelede mevcut yöntemlerin bir nebze etkili olduğu ancak daha fazla etkili olması için daha çok çalışma yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde uygulanan bir çalışmada sigarada vergilerin arttırılmasını katılımcıların %74,5'i desteklerken, %25,5'i desteklememektedir. Bahsi geçen çalışmada katılımcıların %80-%90'ı (birden fazla madde sorgulandığı için) tüm yasal düzenlemeleri gerekli bulmaktadır (143). Ege Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu'nda yapılan bir çalışmada tütünle alakalı yasayı destekleme oranı %83 idi (144). Bizim çalışmamızda "Tütün Mamullerine Karşı Yapılan Kısıtlamaları ve Vergilendirilmeleri Destekliyor Musunuz" sorusuna katılımcıların %40,1'i kesinlikle desteklerken, %13,6'sı kısmen desteklemekte idi. Bir ülkede tütünle mücadelede en önemli adımlardan biri hükümetin tütünle mücadele için ortaya koyduğu yaptırımlara gösterilen destektir. Uruguay'da TKÇS uygulanmaya başlandıktan sonra sigara kullananların %25'i sigara kullanmayı azalttıklarını ifade etmişlerdir. İrlanda'da sigara içmeyi bırakanların %79'u kanunun etkisi ile sigara kullanmayı bırakmıştır (143).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaptığımız çalışma sonucunda ulaştığımız sonuçlar ve bu sonuçlar dahilinde yapılması gerekenler:

1) Sigara içme ile e-sigara içme arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bu durumun oluşmasında e-sigaradan da nikotin ihtiyacı giderme isteğinin, e-sigaranın sigarayı bırakmada köprü olabileceği gibi yanlış inancın etkisi vardır. Her ne kadar e-sigara, sigara bıraktırmada net olarak bir yer edinmese de bu konuda kamuoyunu aydınlatıcı daha çok çalışma gerekmektedir.

2) E-sigara kullanımı; ülkemizde temini, satışı yasak olmasına rağmen özellikle genç yetişkinlerde yüksek seviyelerdedir. Bu konu hakkında teminin sağlandığı yasal olmayan yer ve platformların önüne geçilmesi ve özendirici faktörlerin tespit edilmesi gerekmektedir. Sadece yasakları çiğneyene yaptırım değil, yasağı kamuoyunu ikna ettirecek çalışmalar da yapılması gerekir.

3) E-sigara kullanımının çalışmamızda en sık kullanım nedeni merak/deneme şeklinde idi. Diğer en önemli sebebi aromatik tattan dolayı kullanımı idi. Uluslararası tütün şirketleri özellikle adolesan ve genç erişkinlere alternatif tütün ürünlerini aromatik tadıyla daha masum göstererek kendine yeni müşteriler kazandırma amacındadırlar. Bu konuda genç erişkinleri bilinçlendirecek çalışmalar yapılması gerekir.

4) E-sigara hakkındaki önermelere çalışmamızda; mevcut çalışmalara göre katılımcılar, daha bilinçli cevap vermişlerdir. Ancak çoğu soruda herhangi bir fikri olmayanların oranı hiç azımsanacak düzeyde değildir. Geleceğin sağlık çalışanları olan katılımcılar ilerleyen zamanda bireyin tütün ürünleri konusunda bilinçlendirme vazifesini üstleneceklerdir. Bu yüzden eğitim müfredatında sigara konusu olduğu gibi günümüzün konusu olan alternatif tütün ürünleri de eklenmesi gerekir.

5) Çalışmamızda nargile, sigaradan sonra en çok tüketilen ikinci tütün ürünüdür. Çalışmamızda %73,4 (158 cevaptan 116'sı kafede kullanımı) oranında kafede nargilenin tüketilmesi ve %68,3 (158 cevaptan 108'i arkadaşla kullanımı) oranında

arkadaşla nargilenin tüketimi, nargilenin bu kadar sık tüketilmesinde etkin rol oynamaktadır. Özellikle nargile kafelerinin sunduğu ortam, üniversiteli gençler için sosyalleşme imkânı oluşturmuştur. Buna çözüm olarak, nargile kafelerde nargilenin zararlarını belirten içerikler yerleştirilebileceği gibi üniversite bünyesinde öğrencilere alternatif daha farklı ortamlar sunulabilir.

6) Nargile kullanımının çalışmamızda en sık sebebi merak/denemeden dolayı kullanımı idi. İkinci sıklıkta nedeni, aromatik tattan dolayı kullanımı; üçüncü sıklıkta kullanım nedeni, arkadaş çevresi veya kafe ortamından dolayı idi. Bu sonuçlar bize nargile ile mücadelede alınması gereken önlemlerde dikkat edilmesi gereken hususları göstermektedir. Tütün ürünlerinde aromatik tatları kısıtlamak, sigarada olduğu gibi nargile hakkında da toplum tabanlı bilinçlendirici faaliyetlerde bulunmak (broşür, eğitici video, kamu spot…) bu konuda yapılabilecek çalışmalardan bazılarıdır.

7) Sigara kullanımı; e-sigarada olduğu gibi nargile kullanımı ile de anlamlı ilişkilendirildi. Nargile ile nikotin ihtiyacını giderme isteği bu hususta bir etken olabilir. Nargile kullanımı sigara kullanmaya bir geçiş olabileceği gibi sigara içimi de nargile kullanımına bir geçiş olabilir.

8) Çalışmamızda nargile hakkındaki önermelere; diğer çalışmalara göre katılımcılar daha bilinçli bir şekilde yanıt vermişlerdir. Bu durumun oluşmasında katılımcılarımızın sağlıkla ilgili fakültelerde eğitim görmesi etkili olabilir. Ancak bu önermelere herhangi bir fikrim yok cevabı azımsanmayacak düzeydedir. E-sigara hakkındaki öneride bulunduğumuz gibi sağlıkla alakalı fakültelerde alternatif tütün ürünleri konusu eğitim müfredatında yer edinmelidir.

9) Sarma tütün hakkında yeterince çalışma yoktur. Sarma tütün hakkında daha net veriler elde edilebilmesi için daha çok çalışma yapılması gerekmektedir.

10) Çalışmamızda sarma tütünün en sık kullanım nedeni daha ucuz olması idi. Çalışmamızda katılımcıların %54,4'ü sigaradaki vergi artışının sarma tütün kullanımını arttıracağına kesinlikle katılmaktadır. Devletin tütünle mücadelesinde bireyin ekonomik çıkarı önemli bir husustur. Her ne kadar vergilendirmeler tütün ürünlerinden vazgeçirici bir unsur olsa da bireyin alternatif yollara başvurmasının

önü alınması gerekir. Sarma tütün hakkındaki net veriler bu konuda işe yarayabilir. Örneğin sigaraya karşı zararının daha çok olup olmaması ile alakalı daha net çalışmalar ortaya konulması ve kamuoyuna bilgilendirilmesi bu hususta bir adım olabilir.

11) E-sigara, sarma tütün, nargile gibi alternatif tütün ürünlerinin içeriğinde tam bir standardizasyon olmadığı için yapılan çalışmalarda bağımlılık yapıcı etkisi, sigarayı bıraktırma, sigaraya başlatma etkisi, pasif içicilik gibi durumlar sigara kadar kesin raporlanmamaktadır. Ancak gün geçtikçe alternatif tütün ürünleri hakkında daha çok çalışma yapılmaktadır ve günün birinde sigara kadar net sonuçlar ortaya konacak ümidindeyiz.

12) Çalışmamızda ikili tütün ürünü kullanımı hakkında; istatiksel açıdan anlamlı ilişkiler tütün ürünü fark etmeksizin saptanmıştır. Sigarayla diğer tütün ürünlerini birlikte kullanımı açısından çalışmalar mevcut olsa da alternatif tütün ürünlerinin ikili kullanma durumuyla ilgili yeterince çalışma bulunmamaktadır.

6.1. ÇALIŞMANIN GÜÇLÜ YÖNLERİ VE KISITLILIKLARI

Çalışmamızın diğer çalışmalardan ayıran en temel özelliği; alternatif tütün ürünlerini bir bütün olarak değerlendiren nadir çalışmalardan biri olmasıdır. Genelde diğer çalışmalarda e-sigarayı, nargileyi tek başına konu alındığı için daha kısıtlı veriler elde edilebilmiştir.

Bir diğer güçlü yönü ise sarma tütün üzerinde şu zamana kadar az çalışma yapılmasıdır. Literatüre böyle bir konuda çalışmamızla katkıda bulunacağımız inancındayız.

Çalışmamızın en belirgin kısıtlayıcı özelliği; çalışmamıza sağlıkla alakası olmayan iki fakülteyi (Eğitim ve Spor Bilimleri Fakültesi) daha örneklemimiz içine aldığımız halde tez sürecinde yeterince veri elde edemedik. Bu nedenle araştırma örneklemimizin dışında tutmak zorunda kaldık.

Bir diğer kısıtlayıcı faktör ise üniversite öğrencilerinin tamamını temsil edebilecek bir kitleye ulaşamamızdır.

7.ÖZET

Kocaeli Üniversitesi Spor Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Tıp Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinde Sigara Dışı Nikotin İçeren Ürünler ve Alternatif Tütün Ürünleri Hakkında Davranış, Tutum ve Farkındalık Düzeyinin Değerlendirilmesi

Giriş ve Amaç; Çok uluslu tütün şirketleri, bazı tütün ürünlerini daha cazip kılıp, özellikle gençlere pazarlama gayretindedir. Bu durumu üniversite gençlerinde değerlendirmek için bu tez çalışması yapılmıştır. Bu tezin amacı; Kocaeli Üniversitesi'nde eğitim gören Sağlık ve Tıp Fakültesi öğrencilerinde alternatif tütün ürünlerinin kullanım sıklığını tespit edebilmek, kullanımını sağlayan faktörleri araştırmak, hakkındaki bilgi düzeylerini değerlendirmek ve ülkemizin tütünle mücadelesi hakkındaki fikirlerini değerlendirmektir.

Gereç ve Yöntem; Çalışmamız kesitsel tanımlayıcı tiptedir. Çalışmamız hata payı %5 ve beklenen tütün kullanım sıklığı %31,6 olarak öngörülerek(12), %97 güven aralığında Open Epi Size üzerinden yapılan hesaplama ile 419 kişi olarak belirlendi. Anketimiz Google Form üzerinden gerçekleşmiştir. Öğrencilere ders arası yüz yüze veya Whatsapp grupları üzerinden ulaşılmıştır.

Bulgular; Katılımcıların %16,2'si (n=68) e-sigarayı, %35,1'i (n=147) nargileyi, %24,8'i (n=104) sarma tütünü, %19,8'i (n=83) puroyu, en az bir kez kullanmıştır. Katılımcının e-sigara ve nargileyi en sık kullanma sebebi merak/deneme isteği olmuştur. İkinci en sık kullanma nedeni aromatik tattan dolayıdır. Nargile kullanımında en göze çarpan kullanım nedeni arkadaş ve kafe ortamıdır. Sarma tütünde ise en sık kullanım nedeni daha ucuz olmasıdır. Çalışmamızda alternatif tütün ürünleri kullanımı, cinsiyetle ilişkisi istatiksel olarak anlamsızdır. Sigara kullanımı ile alternatif tütün ürünleri kullanımı arası ilişki istatiksel anlamlıdır. Alternatif tütün ürünlerinden herhangi iki tütün ürünü kullanımı arasında anlamlı ilişki vardır. Yapılan diğer çalışmalara yakın oranda alternatif tütün ürünü kullanımı tespit edildi. Kullanım nedenleri diğer çalışmalarla aynıdır. Çalışmamızda alternatif tütün ürünleri hakkındaki önermelere daha bilinçli cevap verilmiştir.

Sonuç; Alternatif tütün ürünleri gençler arasında hızla yayılan bir salgındır. Bu salgının engellenmesi için daha çok çalışma yapılması gerekir.

Anahtar Kelimeler: Alternatif tütün ürünleri, üniversite öğrencileri, sigara dışı tütün ürünleri

8.ABSTRACT

Non-Cigarette Nicotine-Containing Products and Alternative Tobacco in Kocaeli University Faculty of Sport, Faculty of Education, Faculty of Medicine and Faculty of Health Sciences Students Evaluation of Behaviour, Attitude and Awareness Level About Products

Introduction and Aim; multinational tobacco companies are trying to make some tobacco products more attractive and market them especially to young people. This thesis was conducted to evaluate this situation in university students. The aim of this thesis is to determine the frequency of use of alternative tobacco products, to investigate the factors that enable the use of alternative tobacco products, to evaluate the level of knowledge about them and to evaluate the ideas about the fight against tobacco in our country.

Materials and Method; Our study is cross-sectional descriptive type. Our study was determined as 419 people with a margin of error of 5% and an expected tobacco use frequency of 31.6% (12), with a calculation made on Open Epi size with a 97% confidence interval. Our survey was conducted via Google Form. Students were reached face-to-face between classes or through Whatsapp groups.

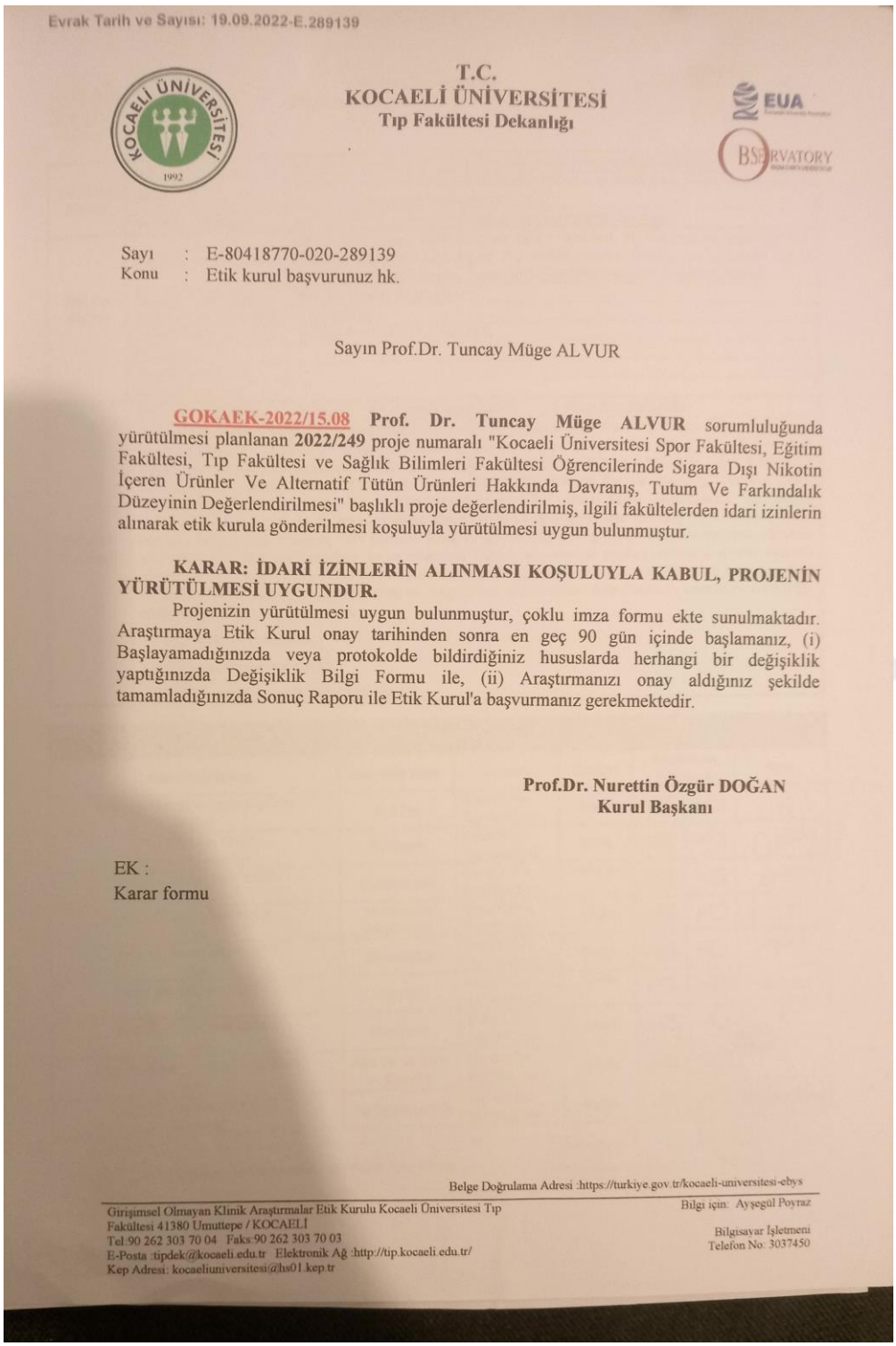
Results; 16.2% (n=68) of the participants used e-cigarettes, 35.1% (n=147) used hookah, 24.8% (n=104) used rolling tobacco, 19.8% (n=83) used cigar at least once. The most common reason for the participant to use e-cigarettes and hookah was curiosity / desire to try. The second most common reason for use was aromatic taste. The most prominent reason for hookah use is friends and café environment. The most common reason for rolling tobacco is that it is cheaper. In our study, the relationship between the use of alternative tobacco products and gender was statistically insignificant. The relationship between smoking and use of alternative tobacco products is statistically significant. There is a significant relationship between the use of any two alternative tobacco products. Alternative tobacco product use was found to be close to other studies. The reasons for use are the same with other studies. In our study, the propositions about alternative tobacco products were answered more consciously.

Conclusion; Alternative tobacco products are an epidemic spreading rapidly among young people. More studies should be conducted to prevent this epidemic.

Keywords: Alternative tobacco products, university students, non-cigarette tobacco products

9.EKLER

9.1.EK-1: ETİK KURULU KARARI



Evrak Tarih ve Sayısı: 19.09.2022-E.289139

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
Tıp Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-80418770-020-289139
Konu : Etik kurul başvurunuz hk.

Sayın Prof.Dr. Tuncay Müge ALVUR

GOKAEK-2022/15.08 **Prof. Dr. Tuncay Müge ALVUR** sorumluluğunda yürütülmesi planlanan **2022/249** proje numaralı "Kocaeli Üniversitesi Spor Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Tıp Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinde Sigara Dışı Nikotin İçeren Ürünler Ve Alternatif Tütün Ürünleri Hakkında Davranış, Tutum Ve Farkındalık Düzeyinin Değerlendirilmesi" başlıklı proje değerlendirilmiş, ilgili fakültelerden idari izinlerin alınarak etik kurula gönderilmesi koşuluyla yürütülmesi uygun bulunmuştur.

KARAR: İDARİ İZİNLERİN ALINMASI KOŞULUYLA KABUL, PROJENİN YÜRÜTÜLMESİ UYGUNDUR.

Projenizin yürütülmesi uygun bulunmuştur, çoklu imza formu ekte sunulmaktadır. Araştırmaya Etik Kurul onay tarihinden sonra en geç 90 gün içinde başlamanız, (i) Başlayamadığınızda veya protokolde bildirdiğiniz hususlarda herhangi bir değişiklik yaptığınızda Değişiklik Bilgi Formu ile, (ii) Araştırmanızı onay aldığınız şekilde tamamladığınızda Sonuç Raporu ile Etik Kurul'a başvurmanız gerekmektedir.

Prof.Dr. Nurettin Özgür DOĞAN
Kurul Başkanı

EK :
Karar formu

Belge Doğrulama Adresi :https://turkiye.gov.tr/kocaeli-universitesi-ebys

Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi 41380 Umuttepe / KOCAELİ
Tel:90 262 303 70 04 Faks:90 262 303 70 03
E-Posta :tipdek@kocaeli.edu.tr Elektronik Ağ :http://tip.kocaeli.edu.tr/
Kep Adresi: kocaeliuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Ayşegül Poyraz
Bilgisayar İşletmeni
Telefon No: 3037450

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU

Etik Kurul Bilgileri	Adı	Kocaeli Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu
	Adres	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu, 3. Kat, 41380 Umuttepe Yerleşkesi /KOCAELİ
	Tel / Faks / E-posta	0262 303 74 50 - 0262 303 74 63, gokaetikkurul@kocaeli.edu.tr
Başvuru Bilgileri	Araştırmanın Adı	Kocaeli Üniversitesi Spor Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Tıp Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinde Sigara Dışı Nikotin İçeren Ürünler Ve Alternatif Tütün Ürünleri Hakkında Davranış, Tutum Ve Farkındalık Düzeyinin Değerlendirilmesi
	Sorumlu Araştırmacı	Prof. Dr. Tuncay Müge Alvur
	Sorumlu Arş. Uzmanlığı	Aile Hekimliği
	Araştırma Merkez(ler)i	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi
	Destekleyici	
	Araştırmanın Türü	
	Araştırmanın Tipi	
Karar ve Dayanak	**Tarih : 15/09/2022**	**Karar No: KÜ GOKAEK-2022/15.08** — **Proje No: 2022/249**

Hasta Hakları Yönetmeliği (01.08.1998/23420); Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi: İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesinin Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (09.12.2003/25311); Biyotıp Araştırmalarına İlişkin İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesine Ek Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (29.03.2011/27899); İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik (13.04.2013/28617); Tıbbi Cihaz Klinik Araştırmaları Yönetmeliği (06.09.2014/29111); Dünya Tıp Birliği Helsinki Bildirgesi; İyi Klinik Uygulamaları Kılavuzu; Türk Tabipleri Birliği Hekimlik Meslek Etiği Kuralları; Türk Tabipleri Birliği Araştırma Etiği Bildirgesi ilgili maddelerine göre; yukarıda ismi geçmekte olan araştırmacının sorumluluğunda yapılan ve yukarıda bilgileri verilen araştırma başvuru dosyası ve ilgili belgeler, araştırmanın gerekçesi, amacı, yaklaşım ve yöntemleri, gönüllüler için beklenen yarar ve riskler dikkate alınarak değerlendirilmiş ve araştırmanın ilgili protokol doğrultusunda belirtilen merkezlerde yürütülmesi etik ve bilimsel açıdan,

☒ Uygun bulunmuştur.

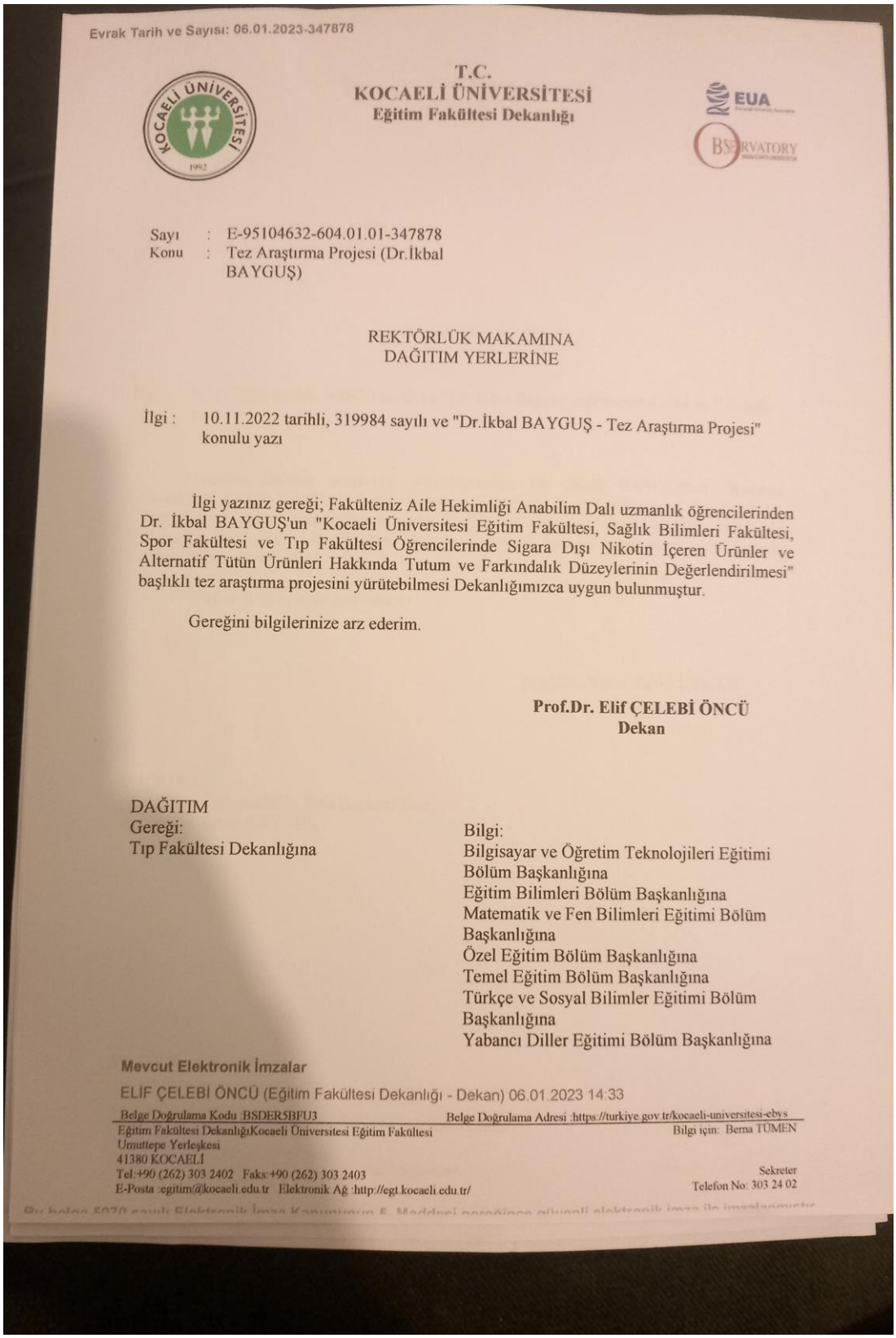
☐ Uygun bulunmamıştır.

☐ Kapsam dışı olarak değerlendirilmiştir.

ETİK KURUL ÜYELERİ

Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet	Toplantıda Bulunma		İmza
Prof. Dr. Nurettin Özgür DOĞAN Başkan	Acil Tıp	Kocaeli Üni. Tıp Fakültesi	Erkek	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. Cem CERİT Başkan Yardımcısı	Psikiyatri	Kocaeli Üni. Tıp Fakültesi	Erkek	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. Canan BAYDEMİR Üye	Biyoistatistik	Kocaeli Üni. Tıp Fakültesi	Kadın	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. Yusufhan YAZIR Üye	Histoloji ve Embriyoloji	Kocaeli Üni. Tıp Fakültesi	Erkek	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. Evren DEMİRSOY Üye	Dermatoloji	Kocaeli Üni. Tıp Fakültesi	Kadın	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. Çiğdem VURAL Üye	Patoloji	Kocaeli Üni. Tıp Fakültesi	Kadın	E ☐	H ☒	Katılmadı
Doç. Dr. Ceyla ERALDEMİR Üye	Biyokimya	Kocaeli Üni. Tıp Fakültesi	Kadın	E ☒	H ☐	
Doç. Dr. Enver Alper SİNANOĞLU Üye	Ağız Diş ve Çene Radyolojisi	Kocaeli Üni. Diş Hek. Fak.	Erkek	E ☒	H ☐	
Doç. Dr. Aslıhan AKPINAR Raportör	Tıp Tarihi ve Etik	Kocaeli Üni. Tıp Fakültesi	Kadın	E ☒	H ☐	

9.2.EK-2: FAKÜLTELERİN İDARİ İZİNLERİ



Evrak Tarih ve Sayısı: 06.01.2023-347878

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-95104632-604.01.01-347878
Konu : Tez Araştırma Projesi (Dr.İkbal BAYGUŞ)

REKTÖRLÜK MAKAMINA
DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : 10.11.2022 tarihli, 319984 sayılı ve "Dr.İkbal BAYGUŞ - Tez Araştırma Projesi" konulu yazı

İlgi yazınız gereği; Fakülteniz Aile Hekimliği Anabilim Dalı uzmanlık öğrencilerinden Dr. İkbal BAYGUŞ'un "Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Spor Fakültesi ve Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Sigara Dışı Nikotin İçeren Ürünler ve Alternatif Tütün Ürünleri Hakkında Tutum ve Farkındalık Düzeylerinin Değerlendirilmesi" başlıklı tez araştırma projesini yürütebilmesi Dekanlığımızca uygun bulunmuştur.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Prof.Dr. Elif ÇELEBİ ÖNCÜ
Dekan

DAĞITIM
Gereği:
Tıp Fakültesi Dekanlığına

Bilgi:
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölüm Başkanlığına
Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanlığına
Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölüm Başkanlığına
Özel Eğitim Bölüm Başkanlığına
Temel Eğitim Bölüm Başkanlığına
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölüm Başkanlığına
Yabancı Diller Eğitimi Bölüm Başkanlığına

Mevcut Elektronik İmzalar
ELİF ÇELEBİ ÖNCÜ (Eğitim Fakültesi Dekanlığı - Dekan) 06.01.2023 14:33

Belge Doğrulama Kodu :BSDER5BFU3 Belge Doğrulama Adresi :https://turkiye.gov.tr/kocaeli-universitesi-ebys

Eğitim Fakültesi DekanlığıKocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Umuttepe Yerleşkesi
41380 KOCAELİ
Tel:+90 (262) 303 2402 Faks:+90 (262) 303 2403
E-Posta :egitim@kocaeli.edu.tr Elektronik Ağ :http://egt.kocaeli.edu.tr/

Bilgi için: Berna TÜMEN
Sekreter
Telefon No: 303 24 02

Evrak Tarih ve Sayısı: 05.01.2023-E.347538

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
Tıp Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-48398777-100-347538
Konu : Dr. İkbal Bayguş veri toplama izini hk.

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : 04.11.2022 tarihli, 316416 sayılı ve "Dr. İkbal Bayguş veri toplama izini hk." konulu yazı

Anabilim Dalınız araştırma görevlilerinden Dr. İkbal BAYGUŞ'un "Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Spor Fakültesi ve Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Sigara Dışı Nikotin İçeren Ürünler ve Alternatif Tütün Ürünleri Hakkında Tutum ve Farkındalık Düzeylerinin Değerlendirilmesi" başlıklı çalışmasını yürütmesinde sakınca bulunmamaktadır.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Prof.Dr. Nihat Zafer UTKAN
Dekan

DAĞITIM
Aile Hekimliği Anabilim Dalı Başkanlığına
Ar.Gör.Dr. İkbal BAYGUŞ

Mevcut Elektronik İmzalar
NİHAT ZAFER UTKAN (Tıp Fakültesi Dekanlığı - Dekan) 05.01.2023 15:47

Belge Doğrulama Kodu :BS4ERDPBK2 Belge Doğrulama Adresi :https://turkiye.gov.tr/kocaeli-universitesi-ebys

Fakülte Sekreterliği (Tıp Fak.) Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi 41380 Umuttepe / KOCAELİ
Tel:90 262 303 70 04 Faks:90 262 303 70 03
E-Posta :tipdek@kocaeli.edu.tr Elektronik Ağ :http://tip.kocaeli.edu.tr/
Kep Adresi: kocaeliuniversitesi@hs01.kep.tr
Bilgi için: Emin Özdoğan
Memur
Telefon No: 0 262 303 70 21

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır

Evrak Tarihi ve Sayısı: 11.11.2022-320162

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
Spor Bilimleri Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-39162747-604.01.01-320162
Konu : Dr.İkbal BAYGUŞ - Tez Araştırma Projesi

REKTÖRLÜK MAKAMINA
DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : 10.11.2022 tarihli, 319984 sayılı ve "Dr.İkbal BAYGUŞ - Tez Araştırma Projesi" konulu yazı

İlgi yazı gereğince; Fakülteniz Aile hekimliği Anabilim Dalı uzmanlık öğrencilerinden Dr.İkbal BAYGUŞ'un "Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Spor Fakültesi ve Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Sigara Dışı Nikotin İçeren Ürünler ve Alternatif Tütün Ürünleri Hakkında Tutum ve Farkındalık Düzeylerinin Değerlendirilmesi" başlıklı tez araştırma projesini yürütebilmesi dekanlığımızca uygun bulunmuştur.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Prof.Dr. Kürşad SERTBAŞ
Dekan

DAĞITIM
Gereği:
Tıp Fakültesi Dekanlığına

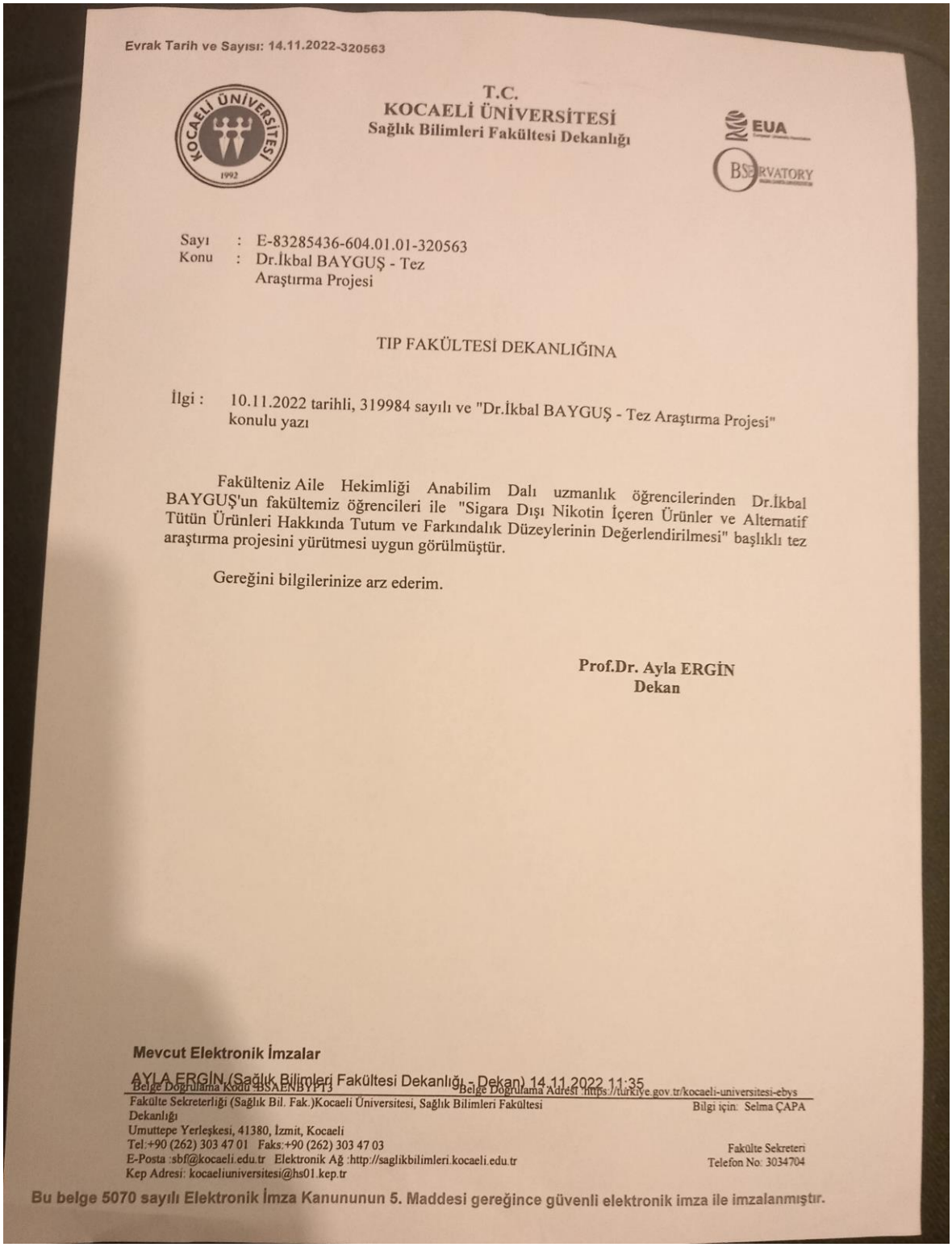
Bilgi:
Antrenörlük Eğitimi Bölüm Başkanlığına
Beden Eğitimi ve Spor Bölüm Başkanlığına
Rekreasyon Bölüm Başkanlığına
Spor Yöneticiliği Bölüm Başkanlığına
İlknur KELEŞ AVCI
Tuba BOZKURT
Tuba BOZKURT
Pınar BULUT

Mevcut Elektronik İmzalar

KÜRŞAD SERTBAŞ (Spor Bilimleri Fakültesi Dekanlığı - Dekan) 11.11.2022 20:22

Belge Doğrulama Kodu :BSUEND1CJ2 Belge Doğrulama Adresi :https://turkiye.gov.tr/kocaeli-universitesi-ebys

Spor Bilimleri Fakültesi Dekanlığı Spor Bilimleri Yerleşkesi 41380 Umuttepe-Kocaeli
Tel:0 (262) 303 3602 Faks:0 (262) 303 3603
E-Posta :sporbilimleri@kocaeli.edu.tr Elektronik Ağ :http://besyo.kocaeli.edu.tr/
Bilgi için: Özlem Şahin
Bilgisayar İşletmeni
Telefon No: 3033606



Evrak Tarih ve Sayısı: 14.11.2022-320563

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-83285436-604.01.01-320563
Konu : Dr.İkbal BAYGUŞ - Tez Araştırma Projesi

TIP FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 10.11.2022 tarihli, 319984 sayılı ve "Dr.İkbal BAYGUŞ - Tez Araştırma Projesi" konulu yazı

Fakülteniz Aile Hekimliği Anabilim Dalı uzmanlık öğrencilerinden Dr.İkbal BAYGUŞ'un fakültemiz öğrencileri ile "Sigara Dışı Nikotin İçeren Ürünler ve Alternatif Tütün Ürünleri Hakkında Tutum ve Farkındalık Düzeylerinin Değerlendirilmesi" başlıklı tez araştırma projesini yürütmesi uygun görülmüştür.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Prof.Dr. Ayla ERGİN
Dekan

Mevcut Elektronik İmzalar
AYLA ERGİN (Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı - Dekan) 14.11.2022 11:35

Belge Doğrulama Kodu :SSAENBYPT3 Belge Doğrulama Adresi :https://turkiye.gov.tr/kocaeli-universitesi-ebys

Fakülte Sekreterliği (Sağlık Bil. Fak.)Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı
Umuttepe Yerleşkesi, 41380, İzmit, Kocaeli
Tel:+90 (262) 303 47 01 Faks:+90 (262) 303 47 03
E-Posta :sbf@kocaeli.edu.tr Elektronik Ağ :http://saglikbilimleri.kocaeli.edu.tr
Kep Adresi: kocaeliuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Selma ÇAPA
Fakülte Sekreteri
Telefon No: 3034704

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

9.3.EK-3 TEZ ANKETİ

Değerli katılımcı; Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı'nda; "KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SPOR FAKÜLTESİ, EĞİTİM FAKÜLTESİ, TIP FAKÜLTESİ VE SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNDE SİGARA DIŞI NİKOTİN İÇEREN ÜRÜNLER VE ALTERNATİF TÜTÜN ÜRÜNLERİ HAKKINDA DAVRANIŞ, TUTUM VE FARKINDALIK DÜZEYİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ" isimli bir bilimsel araştırma çalışması yürütülmektedir.

Bu veri toplama formunun amacı Kocaeli Üniversitesi öğrencilerinde sigara dışı nikotin içeren ürünlerin kullanım durumunu tespit etmek, sigara içen içmeyen örneklem dahilindeki tüm öğrencilerin sigara dışı nikotin içeren ürünlere karşı farkındalık ve bilgi düzeyini araştırmak ve bu ürünlere karşı tutumunu açığa çıkarmaktır. Veri toplama formunun tamamlanması ortalama 10 dakika sürmektedir. Bu form aracılığıyla elde edilecek veriler gizli kalacaktır ve sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır. Araştırmaya katılmanız gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmayı reddedebileceğiniz gibi araştırmaya katıldıktan sonra istediğiniz anda ayrılma hakkına da sahipsiniz.

Bu araştırmaya katılmanızdan dolayı sizden herhangi bir ücret talep edilmeyecek olup, katılmanızdan dolayı da size herhangi bir ödeme yapılmayacaktır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlan talep etmeniz durumunda herhangi bir ücret talep etmeksizin sizlere bildireceğiz. Aşağıdaki onay kutucuğunu işaretlediğinizde, gönüllü olarak araştırmaya katıldığınızı onaylamış olacaksınız. Verdiğiniz cevaplarla çalışmaya katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz. Araştırma ile ilgili soru ve katkılarınız için irtibat mail adresi: ikbalbaygus@gmail.com

Ankete katılmayı onaylıyor musunuz?

☐ Onaylıyorum

(1.BÖLÜMDE SİGARA VE SİGARA DIŞI NİKOTİN İÇEREN ÜRÜNLERİ KULLANMA DAVRANIŞI VE ANKETE KATILAN GÖNÜLLÜLERİN GENEL SOSYODEMOGRAFİK DÜZEYİ SORULACAKTIR.)

1. Doğum yılınız?

……..

2)Cinsiyetiniz?

KADIN

ERKEK

3)EĞİTİM GÖRDÜĞÜNÜZ FAKÜLTE HANGİSİDİR?

EĞİTİM FAKÜLTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

SPOR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

TIP FAKÜLTESİ

4)KAÇINCI SINIF ÖĞRENCİSİSİNİZ?

1.SINIF

2.SINIF

3.SINIF

4.SINIF

5.SINIF

6.SINIF

5)Nerede kalıyorsunuz?

- Aile yanında
- Yurtta
- Evde arkadaşlarla
- Evde yalnız

6)Kendinizce ekonomik durumunuzu nasıl görüyorsunuz?

- İyi
- Orta
- Kötü

7)Sigara içme durumunuz aşağıdakilerden hangisidir?

- Hiç Kullanmadım (12.soruya geçebilirsiniz)
- En Az Bir Kez Denedim (en az bir adet kullandım haftada 1 adetten daha az içtim)
- Eski Kullanıcıydım Bıraktım (en az 100 adet kullandım en az 6 aydır kullanmıyorum)
- Ara Sıra Kullanıyorum (günde 1 adetten az haftada 1 adetten çok içiyorum)
- Aktif Kullanıcıyım (Günde 1 adetten fazla içiyorum)

8)SİGARA İÇMEYE HANGİ YILDA BAŞLADINIZ?

……..

9) Eğer sigara içiyorsanız günde kaç adet sigara içiyorsunuz?

……

10) Kaç yıldır sigara içiyorsunuz?

……

11)Önümüzdeki 1 yıl boyunca sigarayı bırakmayı düşünüyor musunuz?

EVET

Hayır

KARARSIZIM

Aşağıdaki nikotin içeren ürünleri kullanma durumunuz nedir?

	hiç denemedim	bir kez denedim	bir dönem kullanıp bıraktım	ara sıra kullanıyorum	aktif kullanıyorum
12)ELEKTRONİK SİGARA.					
13)NARGİLE					
14)SARMA TÜTÜN					
15)PİPO					
16)PURO					
17)ÇİĞNEME TÜTÜN					

18)Çevrenizdeki herhangi biri aşağıdaki ürünlerden birini veya birkaçını kullanıyor mu?

	Elektronik Sigara	Nargile	Sarma Tütün	Pipo	Puro	Kullanmıyor	Böyle Biri Yok*
ANNE	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
BABA	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
KARDEŞ/ABİ*	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ODA ARKADAŞI*	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
SEVGİLİ/EŞ*	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

19)ELEKTRONİK SİGARAYI KULLANMA NEDENİNİZ NEDİR?

- ☐ MERAK/DENEME
- ☐ İÇİNDEKİ AROMATİK TATTAN DOLAYI
- ☐ DİĞER TÜTÜN ÜRÜNLERİNİ BIRAKMAK İÇİN
- ☐ DİĞER TÜTÜN ÜRÜNLERİNİN ZARARINI AZALTMAK İÇİN
- ☐ STRES / AŞERME

☐ ÇEVREMDEKİLER KULLANDIĞI İÇİN

☐ DİĞER……

☐ ELEKTRONİK SİGARA hiç denemedim

20)NARGİLEYİ KULLANMA NEDENİNİZ NEDİR?

☐ MERAK/DENEME

☐ İÇİNDEKİ AROMATİK TATTAN DOLAYI

☐ AİLEDE KULLANAN BİRİ OLMASI

☐ YENİLİK ARAYIŞI

☐ ARKADAŞ ÇEVRESİ/KAFE ORTAMI

☐ ÇEVREMDEKİ ÜÇ ARKADAŞTAN EN AZ BİRİ KULLANDIĞI İÇİN

☐ DİĞER……

☐ NARGİLEYİ hiç denemedim

21)NARGİLEYİ NEREDE KULLANIYORSUNUZ?

☐ EVDE YALNIZ

☐ ARKADAŞ ORTAMI/KAFE HARİCİ ORTAM

☐ ARKADAŞ ORTAMI KAFEDE

☐ YALNIZ KAFEDE

☐ NARGİLEYİ HİÇ DENEMEDİM

22) SARMA TÜTÜN KULLANMA NEDENİNİZ NEDİR?

☐ KÜLTÜREL GELENEKSEL DURUM

☐ DAHA UCUZ OLMASI

☐ TADININ DAHA GÜZEL OLMASI

☐ DİĞER...

☐ SARMA TÜTÜN KULLANMIYORUM

23)SARMA TÜTÜNÜ NE ŞEKİLDE KULLANIYORSUNUZ?

☐ FİLTRE TAKARAK

☐ FİLTRE TAKMAYARAK

☐ AĞIZLIK KULLANARAK

☐ AĞIZLIK KULLANMAYARAK

☐ SARMA TÜTÜN KULLANMIYORUM

2.BÖLÜMDE NİKOTİN İÇEREN ÜRÜNLER VE SİGARA HARİCİ TÜTÜN ÜRÜNLERİNE KARŞI BİLGİ VE FARKINDALIK DÜZEYİNİZ DEĞERLENDİRİLECEKTİR

AŞAĞIDA SİGARA DIŞI NİKOTİN İÇEREN ÜRÜNLER HAKKINDA ÖNERMELER VERİLECEKTİR. BU ÖNERMELERE KATILMA DURUMUNUZA GÖRE İŞARETLEME YAPINIZ.

	Evet	Hayır	Herhangi Bir Fikrim Yok
24)Elektronik Sigaranın Zararlı Etkisi Yoktur	◯	◯	◯
25)Elektronik sigara paket sigara kadar bağımlılık edici etkisi vardır	◯	◯	◯

26)Elektronik sigara paket sigarayı bıraktırmada etkilidir	○	○	○
27)Elektronik sigara paket sigaraya başlanmasında yardımcı etkilidir	○	○	○
28)Elektronik sigara içen bireyin dumanına maruz kalan kişi zarar görmemektedir	○	○	○
29)Elektronik sigara kanserojen etkiye sahip madde içerir	○	○	○
30)Suyun filtreleme özelliğinden dolayı nargile paket sigaraya göre daha az zararlıdır	○	○	○
31)Arada sırada	○	○	○

içilen nargilenin bağımlılık yapıcı etkisi yoktur

32)Nargile kullanımında özellikle sosyal ortamdaki kullanımı ağızla bulaşan hastalıklılar hakkında risk içerir

33)Sarma tütün sigaraya göre daha az zararlıdır

34)4207 sayılı tütün ürünlerinin mamullerinin zararlarının önlenmesine dair kanuna göre sigarada uygulanan kısıtlamalar ve yasaklar nargile ve elektronik sigara için de geçerli midir? (tütün ürünlerinin reklamı, satışı, kullanımı ile ilgili maddeler içerir)

- Her ikisi için de geçerlidir.
- Her ikisi için de geçerli değildir.
- Nargile için geçerli elektronik sigara için geçerli değil
- Elektronik sigara için geçerli nargile için geçerli değildir.

3.bölümde sigara dahil nikotin içeren ürünlere karşı tutum ve görüşleriniz hakkında fikir alınacaktır.

35)Tütün mamullerine karşı yapılan kısıtlamaları ve vergilendirmeleri destekliyor musunuz?

1 2 3 4 5

Kesinlikle Destekliyorum Kesinlikle Desteklemiyorum

36) Tütün mamullerinin tek tip pakette satılması ve reklam içermemesini destekliyor musunuz?

1 2 3 4 5

Kesinlikle Destekliyorum Kesinlikle Desteklemiyorum

37) Sigaralardaki vergi artışının sarma tütüne karşı ilgiyi arttıracağını düşünüyor musunuz?

1 2 3 4 5

Kesinlikle Düşünüyorum Kesinlikle Düşünmüyorum

38)Sizce elektronik sigara ve nargile kapalı ortamda tüketilmeli mi

- EVET
- Hayır
- HERHANGİ BİR FİKRİM YOK

39)İnternet ortamında nikotin ürünlerinin tanıtımı tütünle mücadele kapsamında devlet eliyle engellenmelidir.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

40)Nargile cafeler ve tobacco shoplarına daha çok sınırlama ve denetleme getirilmelidir.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

41) Kamu spotları, alo 171 sigara bırakma hattı, sigara bırakma poliklinikleri tütünle mücadelede başarılı mücadele vermektedir.

1 2 3 4 5

Kesinlikle Katılıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

10.KAYNAKÇA

1. Yeşiltaş A. Mpower Politikası Sonrası Ergenlerde Tütün ve Tütün Ürünleri Kullanımı: Sistematik Derleme. 2020;21(2):12.
2. Tobacco [Internet]. [a.Tarih 17 Kasım 2022]. Erişim adresi: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobacco
3. Patterns of youth tobacco and polytobacco usage: The shift to alternative tobacco products [Internet]. [a.Tarih 13 Ocak 2023]. Erişim adresi: https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/00952990.2016.1225072?needAccess=true&role=button
4. Drummond MB, Upson D. Electronic cigarettes. Potential harms and benefits. Ann Am Thorac Soc. Şubat 2014;11(2):236-42.
5. Nollen NL, Ahluwalia JS, Lei Y, Yu Q, Scheuermann TS, Mayo MS. Adult Cigarette Smokers at Highest Risk for Concurrent Alternative Tobacco Product Use Among a Racially/Ethnically and Socioeconomically Diverse Sample. Nicotine Tob Res. 01 Nisan 2016;18(4):386-94.
6. Ergüder DT. Küresel Sağlık İçin, Küresel Eylem (The WHO Framework Convention on Tobacco Control). 731. Şubat 2008;16.
7. 2018-2023 Tütün Kontrolü Strateji Belgesi ve Eylem Planı [İnternet]. [a.tarih 08 Ocak 2023]. Erişim adresi: https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/bagimliliklamucadele-haberler/2018-2023-t%C3%BCt%C3%BCn-kontrol%C3%BC-strateji-belgesi-ve-eylem-plan%C4%B1.html
8. Smith-Simone SY, Curbow BA, Stillman FA. Differing psychosocial risk profiles of college freshmen waterpipe, cigar, and cigarette smokers. Addict Behav. 01 Aralık 2008;33(12):1619-24.
9. Nguyen N, McKelvey K, Halpern-Felsher B. Popular flavors used in alternative tobacco products among young adults. J Adolesc Health Off Publ Soc Adolesc Med. Ağustos 2019;65(2):306-8.
10. WHO report on the global tobacco epidemic 2021: addressing new and emerging products [Internet]. [a.tarih 08 Ocak 2023]. Erişim adresi:

https://www.who.int/publications-detail-redirect/9789240032095
11. Tarim ve Kirsal Kalkinmayi Destekleme Kurumu Baskanligi, Ic Denetim Koordinatorlugu, Ankara, Turkiye, Karaca M. Analysis of Tobacco Control Policy with System Approach: Smokeless World for Young People in Turkey. ADDICTA Turk J Addict. 20 Mayıs 2020;6(Supp4):1-29.
12. kyta2016.pdf [İnternet]. [a.tarih 17 Kasım 2022]. Erişim adresi: http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/duyurular/halkayonelik/kyta2016.pdf
13. Elbek O, Kılınç O, Salepçi B, Bostan P, Çetinkaya PD, Arpaz S, vd. Tobacco Control in Turkey in the Light of the Global Adult Tobacco Survey. Turk Thorac J. Ocak 2021;22(1):90-2.
14. TÜRKİYE'DE GENEL NÜFUSTA TÜTÜN ALKOL VE MADDE KULLANIMINA YÖNELİK TUTUM VE DAVRANIŞ ARAŞTIRMASI.pdf [İnternet]. [A. tarih 02 Aralık 2022]. Erişim adresi: http://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Duyurular/T%C3%9CRK%C4%B0YE%E2%80%99DE%20GENEL%20N%C3%9CFUSTA%20T%C3%9CT%C3%9CN%20ALKOL%20VE%20MADDE%20KULLANIMINA%20Y%C3%96NEL%C4%B0K%20TUTUM%20VE%20DAVRANI%C5%9E%20ARA%C5%9ETIRMASI.pdf
15. KGTA-2017_pdf.pdf [İnternet]. [A.Tarih 11 Ocak 2023]. Erişim adresi: https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/tutun-mucadele-bagimlilik-db/duyurular/KGTA-2017_pdf.pdf
16. Levy DT, Yuan Z, Li Y. The Prevalence and Characteristics of E-Cigarette Users in the U.S. Int J Environ Res Public Health. Ekim 2017;14(10):1200.
17. Laverty AA, Filippidis FT, Vardavas CI. Patterns, trends and determinants of e-cigarette use in 28 European Union Member States 2014–2017. Prev Med. 01 Kasım 2018;116:13-8.
18. Wang W, He Z, Feng N, Cai Y. Electronic cigarette use in China: Awareness, prevalence and regulation. Tob Induc Dis. 16 Nisan 2019;17:30.
19. Davaji RBO, Shahamat YD, Davaji FH, Mirkarimi K, Charkazi A, Pahlavanzadeh B, vd. Patterns, Beliefs, Norms and Perceived Harms of Hookah Smoking in North Iran. Asian Pac J Cancer Prev APJCP. 2017;18(3):823-30.
20. Nakkash R, Khader Y, Chalak A, Abla R, Abu-Rmeileh NME, Mostafa A, vd. Prevalence of cigarette and waterpipe tobacco smoking among adults in three Eastern

Mediterranean countries: a cross-sectional household survey. BMJ Open. 04 Mart 2022;12(3):e055201.

21. Soulakova JN, Pham T, Owens VL, Crockett LJ. Prevalence and factors associated with use of hookah tobacco among young adults in the U.S. Addict Behav. Ekim 2018;85:21-5.

22. Ramôa CP, Eissenberg T, Sahingur SE. Increasing popularity of waterpipe tobacco smoking and electronic cigarette use: Implications for oral healthcare. J Periodontal Res. Ekim 2017;52(5):813-23.

23. QuickStats: Cigarette Smoking Status Among Current Adult E-cigarette Users, by Age Group — National Health Interview Survey, United States, 2015. MMWR Morb Mortal Wkly Rep [Internet]. 2016 [a.tarih 23 Kasım 2022];65. Erişim adresi: https://www.cdc.gov/mmwr/volumes/65/wr/mm6542a7.htm

24. Bekki K, Uchiyama S, Ohta K, Inaba Y, Nakagome H, Kunugita N. Carbonyl Compounds Generated from Electronic Cigarettes. Int J Environ Res Public Health. Kasım 2014;11(11):11192-200.

25. Börekçi Ş, Bilir N, Karlıkaya C, Working Group TT. Yeni Bir Mücadele Alanı: Elektronik Sigara. 01 Ağustos 2015;17(2):80-4.

26. DEKANGLİKİTCO. Elektronik Sigara Yedek Parça [İnternet]. Elektronik Sigara Modelleri. 2014 [a.tarih 24 Kasım 2022]. Erişim adresi: https://dekanglikit.wordpress.com/2014/01/19/joyetech-ego-eroll-elektronik-sigara-2/

27. Health CO on S and. Smoking and Tobacco Use; Electronic Cigarettes [Internet]. Centers for Disease Control and Prevention. 2022 [a.tarih 25 Kasım 2022]. Erişim adresi: https://www.cdc.gov/tobacco/basic_information/e-cigarettes/about-e-cigarettes.html

28. Raymond BH, Collette-Merrill K, Harrison RG, Jarvis S, Rasmussen RJ. The Nicotine Content of a Sample of E-cigarette Liquid Manufactured in the United States. J Addict Med. Nisan 2018;12(2):127-31.

29. Zhu SH, Sun JY, Bonnevie E, Cummins SE, Gamst A, Yin L, vd. Four hundred and sixty brands of e-cigarettes and counting: implications for product regulation. Tob Control. Temmuz 2014;23(suppl 3):iii3-9.

30. Krüsemann EJZ, Boesveldt S, de Graaf K, Talhout R. An E-Liquid Flavor Wheel: A Shared Vocabulary Based on Systematically Reviewing E-Liquid Flavor Classifications in Literature. Nicotine Tob Res. 18 Mayıs 2018;21(10):1310-9.

31. Sapru S, Vardhan M, Li Q, Guo Y, Li X, Saxena D. E-cigarettes use in the United States: reasons for use, perceptions, and effects on health. BMC Public Health. 09 Ekim 2020;20(1):1518.
32. Products C for T. Tobacco Product Problem Reports. FDA [Internet]. 28 Ekim 2022 [a.tarih 25 Kasım 2022]; Erişim adresi: https://www.fda.gov/tobacco-products/tobacco-science-research/tobacco-product-problem-reports
33. CDC. Quick Facts on the Risks of E-cigarettes for Young People [Internet]. Centers for Disease Control and Prevention. 2022 [a.tarih 25 Kasım 2022]. Erişim adresi: https://www.cdc.gov/tobacco/basic_information/e-cigarettes/Quick-Facts-on-the-Risks-of-E-cigarettes-for-Kids-Teens-and-Young-Adults.html
34. Alanazi H, Semlali A, Chmielewski W, Rouabhia M. E-Cigarettes Increase Candida albicans Growth and Modulate its Interaction with Gingival Epithelial Cells. Int J Environ Res Public Health. Ocak 2019;16(2):294.
35. Harrell PT, Simmons VN, Correa JB, Padhya TA, Brandon TH. Electronic Nicotine Delivery Systems ("E-Cigarettes"): Review of Safety and Smoking Cessation Efficacy. Otolaryngol--Head Neck Surg Off J Am Acad Otolaryngol-Head Neck Surg. Eylül 2014;151(3):381-93.
36. Flouris AD, Poulianiti KP, Chorti MS, Jamurtas AZ, Kouretas D, Owolabi EO, vd. Acute effects of electronic and tobacco cigarette smoking on complete blood count. Food Chem Toxicol Int J Publ Br Ind Biol Res Assoc. Ekim 2012;50(10):3600-3.
37. Köseoğlu E, Uğur F, Saraymen R, Canatan H, Coşkun A, Bilgen M. Elektronik Sigara Kullanımına Objektif Bakış. Cukurova Med J [İnternet]. 01 Eylül 2014 [a.tarih 01 Aralık 2022];39(3). Erişim adresi: http://dergipark.gov.tr/doi/10.17826/cutf.86547
38. Ada İ. The Effects of Liquids and Aerosols of Electronic Cigarette (e-cigarette) on Public Health. J Tepecik Educ Res Hosp [İnternet]. 2021 [a.yer 18 Kasım 2022]; Erişim adresi: https://tepecikdergisi.com/jvi.aspx?pdir=terh&plng=eng&un=TERH-37268&look4=
39. Öztürk ENY, Uyar M, Öztürk M. Elektronik Sigara ve Sağlığı Etkileri. Arşiv Kaynak Tarama Derg. 30 Haziran 2021;30(2):94-100.
40. Layden JE, Ghinai I, Pray I, Kimball A, Layer M, Tenforde MW, vd. Pulmonary Illness Related to E-Cigarette Use in Illinois and Wisconsin — Final Report. N Engl J Med. 05 Mart 2020;382(10):903-16.

41. Göktaş S, Önsüz MF, Işikli B, Metintaş S. ELEKTRONİK SİGARA (E-SİGARA) - ELECTRONIC CIGARETTE (E-CIGARETTE). ESTÜDAM Halk Sağlığı Derg. 04 Ekim 2018;3(3):55-62.
42. Flouris AD, Chorti MS, Poulianiti KP, Jamurtas AZ, Kostikas K, Tzatzarakis MN, vd. Acute impact of active and passive electronic cigarette smoking on serum cotinine and lung function. Inhal Toxicol. Şubat 2013;25(2):91-101.
43. Siegel MB, Tanwar KL, Wood KS. Electronic Cigarettes As a Smoking-Cessation Tool: Results from an Online Survey. Am J Prev Med. 01 Nisan 2011;40(4):472-5.
44. Brown J, Beard E, Kotz D, Michie S, West R. Real-world effectiveness of e-cigarettes when used to aid smoking cessation: a cross-sectional population study. Addict Abingdon Engl. Eylül 2014;109(9):1531-40.
45. Polosa R, Caponnetto P, Morjaria JB, Papale G, Campagna D, Russo C. Effect of an electronic nicotine delivery device (e-Cigarette) on smoking reduction and cessation: a prospective 6-month pilot study. BMC Public Health. 11 Ekim 2011;11:786.
46. Vickerman KA, Carpenter KM, Altman T, Nash CM, Zbikowski SM. Use of Electronic Cigarettes Among State Tobacco Cessation Quitline Callers. Nicotine Tob Res. 01 Ekim 2013;15(10):1787-91.
47. Grana RA, Popova L, Ling PM. A Longitudinal Analysis of Electronic Cigarette Use and Smoking Cessation. JAMA Intern Med. 01 Mayıs 2014;174(5):812-3.
48. Bullen C, Howe C, Laugesen M, McRobbie H, Parag V, Williman J, vd. Electronic cigarettes for smoking cessation: a randomised controlled trial. The Lancet. 16 Kasım 2013;382(9905):1629-37.
49. Products C for T. E-Cigarettes, Vapes, and other Electronic Nicotine Delivery Systems (ENDS). FDA [Internet]. 28 Kasım 2022 [a.tarih 02 Aralık 2022]; Erişim adresi: https://www.fda.gov/tobacco-products/products-ingredients-components/e-cigarettes-vapes-and-other-electronic-nicotine-delivery-systems-ends
50. Fairchild AL, Bayer R, Colgrove J. The Renormalization of Smoking? E-Cigarettes and the Tobacco "Endgame". N Engl J Med. 23 Ocak 2014;370(4):293-5.
51. FCTC_COP6_10-en.pdf [İnternet]. [a.tarih 04 Aralık 2022]. Erişim adresi: https://apps.who.int/gb/fctc/PDF/cop6/FCTC_COP6_10-en.pdf
52. e-sigara.pdf [İnternet]. [a.tarih 04 Aralık 2022]. Erişim adresi: https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kanser-db/yayinlar/raporlar/e-sigara.pdf

53. Elektronik Sigaranın Avrupa'da Yasal Durumu [İnternet]. [a.tarih 04 Aralık 2022]. Erişim adresi: https://www.esigaratamam.com/blog/58/elektronik-sigaranin-avrupada-yasal-durumu
54. Elektronik Sigara (T.C. Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü 22.01.2008/4646) - Ankara Eczacı Odası | Eczane - Nöbet Kartı - Nöbetçi Eczane - DOZ Dergisi - Eczacı Odaları - İlaç Duyuruları - İlaç Haberleri [İnternet]. [a.tarih 04 Aralık 2022]. Erişim adresi: https://www.aeo.org.tr/DuyuruModulu/Duyurular/Details/4308?AspxAutoDetectCookieSupport=1
55. 1.5.4207.pdf [İnternet]. [a.tarih 05 Aralık 2022]. Erişim adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4207.pdf
56. 2020-7 Sayılı Genelge (Elektronik Sigaralar hk).pdf [İnternet]. [a.tarih 16 Aralık 2022]. Erişim adresi: https://ticaret.gov.tr/data/5e206b7813b876856c9cf082/2020-7%20Say%C4%B1l%C4%B1%20Genelge%20(Elektronik%20Sigaralar%20hk).pdf
57. Nargile içimine bağlı karboksihemoglobin seviyelerinin değerlendirilmesi | AVESİS [İnternet]. [a.tarih 11 Ocak 2023]. Erişim adresi: https://avesis.gazi.edu.tr/yonetilen-tez/9f5a74d8-0ab6-4dfd-bbc5-5fecfffda897/nargile-icimine-bagli-karboksihemoglobin-seviyelerinin-degerlendirilmesi
58. Özkan Sarılı S. Nargile Kullanımında Riskler, Tehditler ve Önleyici Yaklaşımlar. Istanb Univ Inst Health Sci J Adv Res Health Sci. 30 Aralık 2019;2(3):105-14.
59. Maziak W, Ward K, Afifi S, Eissenberg T. Tobacco smoking using a waterpipe: a re-emerging strain in a global epidemic. Tob Control. Aralık 2004;13(4):327-33.
60. Yolcu Ağaç A. Seçilmiş Bir Grup Ergen Arasında Nargile Kullanım Durumunun Saptanması ve Nargile İle İlgili Algının Değerlendirilmesi. 2020 [a.tarih 11 Ocak 2023]; Erişim adresi: http://openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/23397
61. Adana İl Merkezindeki Lise Öğrencilerilerinde Tütün ve Tütün Mamullerinin Kullanımı | Erdem Akter | Tez | genclikbirikimi.org [İnternet]. [a.tarih 11 Ocak 2023]. Erişim adresi: http://genclikbirikimi.org/kunye-5312-adana-il-merkezindeki-lise-ogrencilerilerinde-tutun-tutun-mamullerinin-kullanimi-tez
62. Ali M, Jawad M. Health Effects of Waterpipe Tobacco Use: Getting the Public Health Message Just Right. Tob Use Insights [Internet]. 2017 [a.tarih 06 Aralık 2022];10. Erişim adresi: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5428225/

63. Subaşi N, Biteker M, İlhan E, Avluk A, Bavli G, Kirmizigül E, vd. Nargile içenlerin nargile içme konusundaki bilgi, tutum ve davranışları. Toraks Derg. 2005;6(2):137-43.
64. Sezer R, Pıçak Y. Tütün mücadelesi için yeni bir tehdit: aromatik nargile (A new threat to tobacco control: aromatic narghile). Cumhur Med J. 01 Ocak 2011;2011:133-43.
65. World Health Organization, WHO Study Group on Tobacco Product Regulation. Advisory note: waterpipe tobacco smoking: health effects, research needs and recommended actions by regulators [Internet]. 2nd ed. Geneva: World Health Organization; 2015 [a.tarih 07 Aralık 2022]. 65 s. Erişim adresi: https://apps.who.int/iris/handle/10665/161991
66. Aboaziza E, Eissenberg T. Waterpipe tobacco smoking: what is the evidence that it supports nicotine/tobacco dependence? Tob Control. Mart 2015;24(Suppl 1):i44-53.
67. World Health Organization, WHO Study Group on Tobacco Product Regulation. Advisory note: waterpipe tobacco smoking: health effects, research needs and recommended actions by regulators [Internet]. 2nd ed. Geneva: World Health Organization; 2015 [a.tarih 07 Aralık 2022]. 65 s. Erişim adresi: https://apps.who.int/iris/handle/10665/161991
68. Elias W, Assy N, Elias I, Toledo T, Yassin M, Bowirrat A. The detrimental danger of water-pipe (Hookah) transcends the hazardous consequences of general health to the driving behavior. J Transl Med. 18 Haziran 2012;10(1):126.
69. Rammah M, Dandachi F, Salman R, Shihadeh A, El-Sabban M. In vitro effects of waterpipe smoke condensate on endothelial cell function: A potential risk factor for vascular disease. Toxicol Lett. 23 Mayıs 2013;219(2):133-42.
70. Dar NA, Bhat GA, Shah IA, Iqbal B, Kakhdoomi MA, Nisar I, vd. Hookah smoking, nass chewing, and oesophageal squamous cell carcinoma in Kashmir, India. Br J Cancer. 23 Ekim 2012;107(9):1618-23.
71. Aoun J, Saleh N, Waked M, Salamé J, Salameh P. Lung cancer correlates in Lebanese adults: A pilot case–control study. J Epidemiol Glob Health. 2013;3(4):235-44.
72. Vazirinejad R, Najafipour R, Rezaeian M, Ghazizadeh A, Mohammadi FD. Opium and risk of gastrointestinal cancer: a case-control study. Turk J Med Sci. 01 Ağustos 2020;50(4):697-705.
73. Ali AA. Histopathologic changes in oral mucosa of Yemenis addicted to water-pipe

and cigarette smoking in addition to takhzeen al-qat. Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod. 01 Mart 2007;103(3):e55-9.

74. Hawari FI, Obeidat NA, Ayub H, Ghonimat I, Eissenberg T, Dawahrah S, vd. The acute effects of waterpipe smoking on lung function and exercise capacity in a pilot study of healthy participants. Inhal Toxicol. Ağustos 2013;25(9):492-7.

75. Eichhorn L, Michaelis D, Kemmerer M, Jüttner B, Tetzlaff K. Carbon monoxide poisoning from waterpipe smoking: a retrospective cohort study. Clin Toxicol. 03 Nisan 2018;56(4):264-72.

76. Islami F, Nasseri-Moghaddam S, Pourshams A, Poustchi H, Semnani S, Kamangar F, vd. Determinants of Gastroesophageal Reflux Disease, Including Hookah Smoking and Opium Use– A Cross-Sectional Analysis of 50,000 Individuals. PLoS ONE. 21 Şubat 2014;9(2):e89256.

77. ÇEVİK AKYIL R, KAHRAMAN A, ERDEM N. DETERMINING FACTORS AFFECTING THE USE OF NARGHILE BY UNIVERSITY STUDENTS. J IZMIR CHEST Dis Hosp. 2018;32(3):177-84.

78. Grant A, Morrison R, Dockrell MJ. Prevalence of Waterpipe (Shisha, Narghille, Hookah) Use Among Adults in Great Britain and Factors Associated With Waterpipe Use: Data From Cross-sectional Online Surveys in 2012 and 2013. Nicotine Tob Res. 01 Temmuz 2014;16(7):931-8.

79. Veeranki SP, Alzyoud S, Dierking L, Kheriallah K, Mzayek F, Pbert L, vd. Associations of Adolescents' Cigarette, Waterpipe, and Dual Tobacco Use With Parental Tobacco Use. Nicotine Tob Res Off J Soc Res Nicotine Tob. Mayıs 2016;18(5):879-84.

80. Maziak W, M.Fouad F, Asfar T, Hammal F, Bachir EM, Rastam S, vd. Prevalence and characteristics of narghile smoking among university students in Syria. Int J Tuberc Lung Dis Off J Int Union Tuberc Lung Dis. 01 Ağustos 2004;8:882-9.

81. Heinz AJ, Giedgowd GE, Crane NA, Veilleux JC, Conrad M, Braun AR, vd. A comprehensive examination of hookah smoking in college students: Use patterns and contexts, social norms and attitudes, harm perception, psychological correlates and co-occurring substance use. Addict Behav. 01 Kasım 2013;38(11):2751-60.

82. AKTAŞ A, HIDIROĞLU S, KARAVUŞ M. Üniversite Öğrencilerinin Nargile İçme Konusundaki Bilgi, Tutum ve Davranışları. Firat Tip Derg. 2018;23(2).

83. Erdöl C, Ergüder T, Morton J, Palipudi K, Gupta P, Asma S. Waterpipe Tobacco

Smoking in Turkey: Policy Implications and Trends from the Global Adult Tobacco Survey (GATS). Int J Environ Res Public Health. Aralık 2015;12(12):15559-66.
84. Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü [İnternet]. [a.tarih 11 Ocak 2023]. Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/20130219-9.htm
85. Young D, Borland R, Hammond D, Cummings KM, Devlin E, Yong H. Prevalence and attributes of roll-your-own smokers in the International Tobacco Control (ITC) Four Country Survey. Tob Control. Haziran 2006;15(Suppl 3):iii76-82.
86. tutunvetutunkontrolu_17062010.pdf [İnternet]. [a.tarih 05 Aralık 2022]. Erişim adresi: http://www.ssuk.org.tr/eski_site_verileri/pdf/tutunvetutunkontrolu_17062010.pdf
87. Yanik M, Gencer M, Ceylan E. ŞANLIURFA'DA "SARMA TÜTÜN" KULLANAN BİR GRUPTA SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER VE BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ Sociodemographic Characteristics and Dependence Levels in a Group of People Who Smoke "Rolled Tobacco" in Sanliurfa. 12 Aralık 2022;
88. Hassoy H, Ergin I, Davas A, Durusoy R, Karababa AO. Determining the Factors Effecting the Cigarette, Narghile and Hand-rolled Tobacco Smoking Among Medical Technology Vocational Training School Students and Evaluation of their Opinions About Starting and Continuing with their Habits of Smoking. Solunum. 2011;13(2):91-9.
89. Heck JD, Gaworski CL, Rajendran N, Morrissey RL. Toxicologic evaluation of humectants added to cigarette tobacco: 13-week smoke inhalation study of glycerin and propylene glycol in Fischer 344 rats. Inhal Toxicol. Kasım 2002;14(11):1135-52.
90. Kozlowski L, O'Connor R. Cigarette filter ventilation is a defective design because of misleading taste, bigger puffs, and blocked vents. Tob Control. Mart 2002;11(Suppl 1):i40-50.
91. Laugesen M, Epton M, Frampton CM, Glover M, Lea RA. Hand-rolled cigarette smoking patterns compared with factory-made cigarette smoking in New Zealand men. BMC Public Health. 18 Haziran 2009;9:194.
92. Joseph S, Krebs NM, Zhu J, Wert Y, Goel R, Reilly SM, vd. Differences in nicotine dependence, smoke exposure and consumer characteristics between smokers of machine-injected roll-your-own cigarettes and factory-made cigarettes. Drug Alcohol Depend. 01 Haziran 2018;187:109-15.
93. Dağli E, Bostan P, Dilektaşli AG. TÜTÜN KONTROLÜNDE GÜNCEL

TEHDİTLER. Kasım 2022;(32).
94. Kılınç O. TÜTÜN KONTROLÜNDE GÜNCEL TEHDITLER. 2022 [a.yer 11 Ocak 2023]; Erişim adresi: https://avesis.deu.edu.tr/yayin/798717b2-803d-421c-a25d-ad03cfb1a3db/tutun-kontrolunde-guncel-tehditler
95. Hızarcı Beşer B, Aşkan H. TÜRKİYE'DE SİGARA BAĞIMLILIĞI İLE MÜCADELEDE VERGİLERİN VE MALİ UYGULAMALARIN ETKİSİ. Strateg Public Manag J [İnternet]. 24 Mayıs 2019 [a.tarih18 Kasım 2022]; Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/doi/10.25069/spmj.505003
96. Products C for T. Cigars, Cigarillos, Little Filtered Cigars. FDA [Internet]. 28 Nisan 2022 [a.tarih 25 Kasım 2022]; Erişim adresi: https://www.fda.gov/tobacco-products/products-ingredients-components/cigars-cigarillos-little-filtered-cigars
97. Chang CM, Corey CG, Rostron BL, Apelberg BJ. Systematic review of cigar smoking and all cause and smoking related mortality. BMC Public Health. 24 Nisan 2015;15:390.
98. mpower_tr_23x30.pdf [İnternet]. [a.tarih 13 Ocak 2023]. Erişim adresi: http://saglikenstitusu.org.tr/Images/Filemanager/mpower_tr_23x30.pdf
99. Alo 171 Sigara Bırakma Danışma Hattı [İnternet]. [a.tarih 23 Aralık 2022]. Erişim adresi: https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/alo171/alo-171/alo-171-sigara-birakma-danisma-hatti-2.html
100. Yeşil Dedektör Uygulaması [İnternet]. https://www.yesilay.org.tr/tr/. [a.tarih 23 Aralık 2022]. Erişim adresi: https://www.yesilay.org.tr/tr/kurumsal-projeler/yesil-dedektor-uygulamasi
101. Yeri B. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi. Haziran 2016;25:52.
102. Bakan Muş: Bu yıl aralık ayı itibarıyla toplam 10,7 milyar lira değerinde kaçak eşya ele geçirdik [İnternet]. [a.tarih 25 Aralık 2022]. Erişim adresi: https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/bakan-mus-bu-yil-aralik-ayi-itibariyla-toplam-10-7-milyar-lira-degerinde-kacak-esya-ele-gecirdik/2762637
103. OBM | Okulda Bağımlılığa Müdahale [Internet]. [a.tarih 25 Aralık 2022]. Erişim adresi: https://obm.org.tr/
104. "Bağımlılık salgından bile daha tehlikeli!" [İnternet]. Milliyet. [a.tarih 25 Aralık 2022]. Erişim adresi: https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/abdullah-karakus/bagimlilik-salgindan-bile-daha-tehlikeli-6419940

105. TÜTÜN LAB [İnternet]. [a.tarih 30 Aralık 2022]. Erişim adresi: https://biltam.medeniyet.edu.tr/tr/uygulama-arastirma-merkezi/birimler/tutun-lab
106. KOU Öğrenci Bilgileri [İnternet]. [a.tarih 15 Ocak 2023]. Erişim adresi: https://ogr.kocaeli.edu.tr/KOUBS/Istatistik/index.cfm
107. OpenEpi Menu [İnternet]. [a.tarih 15 Ocak 2023]. Erişim adresi: http://www.openepi.com/Menu/OE_Menu.htm
108. TÜİK Kurumsal [İnternet]. [a.tarih 15 Mart 2023]. Erişim adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Saglik-Arastirmasi-2019-33661
109. Durmuş AB, Pirinçci E. Üniversite Öğrencilerinin Sigara İçme Durumu ve Öfke ile İlişkisi. J Turgut Ozal Med Cent. 01 Nisan 2009;16(2):83-8.
110. Korkmaz M, Ersoy S, Özkahraman Þ, Duran ET, Uslusoy EÇ, Orak S, vd. Süleyman Demirel Üniversitesi öðrencilerinin tütün mamulleri- alkol kullaným durumlarý ve sigaraya yaklaþýmlarý. :9.
111. Meral PS, Uzel E. MARKASIZ SİGARA PAKETLERİNİN ÜNİVERSİTE GENÇLERİNİN SİGARA İÇME ALIŞKANLIKLARINA ETKİSİNİN ÖLÇÜLMESİ. Beykoz Akad Derg. 30 Aralık 2013;1(2):103-33.
112. Vatansev H, Kutlu R, Özdengül AG, Demirbas N, Taşer S, Yilmaz F. Tıp Ve İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Tütün Ve Tütün Ürünleri Kullanım Farklılıkları. Ank Med J. 28 Haziran 2019;19(2):344-56.
113. Kutlu R, Vatansev C, Demirbaş N, Taşer S. The Frequency of Tobacco and Tobacco Product Use in Medical Faculty Students. Turk J Fam Med Prim Care. 18 Haziran 2019;13(2):219-26.
114. Vatan İ, Ocakoğlu H, İrgil E. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Sigara İçme Durumunun Değerlendirilmesi: [Determinins Smoking Prevalence among Uludag University Faculty of Medicine]. TAF Prev Med Bull. 01 Şubat 2009;8(1):43-8.
115. Şahiner NC, Şahin A, Akbağ NNA. Üniversite Öğrencilerinin Sigara İçme Durumları ve Sigara Bağımlılığına Yönelik Tutumları. Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilim Ve Araştırmaları Derg. 27 Ağustos 2020;2(2):64-79.
116. Özpulat F, Oztaş D. Üniversite Öğrencilerinin E-Sigara Kullanım Düzeyleri ve E-Sigara Kullanımına İlişkin Görüşleri. Ank Sağlık Bilim Derg. 30 Aralık 2020;9(2):146-60.
117. Dayi A, Kahraman S, Korkut SE. Elektronik Sigara Kullanıcılarının Elektronik Sigaraya Yönelik Tutumları ve Günlük Kullanım Alışkanlıkları. Bağımlılık Derg. 31 Mart

2019;20(1):32-9.
118. Güdük Ö, SeliMoglu Namoglu S, YemeniCi M, Ertürk N, Arğa KY, Doğan MeriH Y, vd. Üniversite Öğrencilerinde Tütün Kullanım Alışkanlıklarının Belirleyicileri Ve Algılar: İstanbul İlinde Sağlık Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Örneği. J Anatolia Nurs Health Sci [İnternet]. 01 Haziran 2021 [a.tarih 18 Kasım 2022]; Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/doi/10.17049/ataunihem.870195
119. Aşut Ö, Çali Ş, Özcan A, Dündar F, Palaz Ç, Vaizoğlu S. LEFKOŞA'DA BİR ÜNİVERSİTENİN TÜRKÇE TIP ÖĞRENCİLERİNDE TÜTÜN KULLANIMI DURUMU. Sürekli Tıp Eğitimi Derg. 30 Nisan 2019;28(1):1-16.
120. Yu Z, Wang M, Fu J. Association between waterpipe use and susceptibility to cigarette smoking among adolescents and young adults who never smoked: A systematic review and meta-analysis. Tob Induc Dis. 21 Şubat 2023;21:29.
121. Schuster RM, Hertel AW, Mermelstein R. Cigar, Cigarillo, and Little Cigar Use Among Current Cigarette-Smoking Adolescents. Nicotine Tob Res. Mayıs 2013;15(5):925-31.
122. Atlam D, Kayli DS, Yararbas G. Elektronik Sigara Kullanımına Yönelik Tutum ve Kullanım Özellikleri: İzmir Örneklemi. Bağımlılık Derg. 30 Aralık 2020;21(4):297-307.
123. Sayili U, Sayman ÖA, Yurtseven E, Erginöz E. Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinde Elektronik Sigara Farkındalığı ve Kullanım Düzeyleri. Namık Kemal Tıp Derg. 20 Aralık 2020;8(3):419-28.
124. Tavolacci MP, Vasiliu A, Romo L, Kotbagi G, Kern L, Ladner J. Patterns of electronic cigarette use in current and ever users among college students in France: a cross–sectional study. BMJ Open. 27 Mayıs 2016;6(5):e011344.
125. Etter JF, Bullen C. Electronic cigarette: users profile, utilization, satisfaction and perceived efficacy. Addiction. 2011;106(11):2017-28.
126. Adkison SE, O'Connor RJ, Bansal-Travers M, Hyland A, Borland R, Yong HH, vd. Electronic Nicotine Delivery Systems: International Tobacco Control Four-Country Survey. Am J Prev Med. 01 Mart 2013;44(3):207-15.
127. Goniewicz ML, Lingas EO, Hajek P. Patterns of electronic cigarette use and user beliefs about their safety and benefits: An Internet survey. Drug Alcohol Rev. 2013;32(2):133-40.
128. admin. Effects of electronic cigarette smoking on human health [Internet].

European Review. 2014 [a.tarih 18 Mart 2023]. Erişim adresi: https://www.europeanreview.org/article/8033
129. Saçli DA. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ELEKTRONİK SİGARA HAKKINDAKİ BİLGİ DÜZEYİ VE ELEKTRONİK SİGARA KULLANIM SIKLIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ. 2019;97.
130. Schober W, Szendrei K, Matzen W, Osiander-Fuchs H, Heitmann D, Schettgen T, vd. Use of electronic cigarettes (e-cigarettes) impairs indoor air quality and increases FeNO levels of e-cigarette consumers. Int J Hyg Environ Health. 01 Temmuz 2014;217(6):628-37.
131. KarabiBer DC. HATAY'DA ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TÜTÜN ÜRÜNLERİ VE ELEKTRONİK SİGARA HAKKINDA BİLGİ, TUTUM VE DAVRANIŞLARI İLE KARBONMONOKSİT DÜZEYLERİ. :115.
132. Kurdi R, Al-Jayyousi GF, Yaseen M, Ali A, Mosleh N, Rahim HFA. Prevalence, Risk Factors, Harm Perception, and Attitudes Toward E-cigarette Use Among University Students in Qatar: A Cross-Sectional Study. Front Public Health [Internet]. 2021 [a.yer 18 Mart 2023];9. Erişim adresi: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8417713/
133. Zucchet A, Schmaltz G. Electronic cigarettes—A review of the physiological health effects. FACETS. Ocak 2017;2:575-609.
134. Poyrazoğlu S, Şarli Ş, Gencer Z, Günay O. Waterpipe (narghile) smoking among medical and non-medical university students in Turkey. Ups J Med Sci. Ağustos 2010;115(3):210-6.
135. Maziak W. The global epidemic of waterpipe smoking. Addict Behav. 01 Ocak 2011;36(1):1-5.
136. Sabahy AR, Divsalar K, Bahreinifar S, Marzban M, Nakhaee N. Waterpipe tobacco use among Iranian university students: correlates and perceived reasons for use. Int J Tuberc Lung Dis. 01 Haziran 2011;15(6):844-7.
137. Miri-Moghaddam M, Shahrakipour M, Nasseri S, Miri-Moghaddam E. Higher prevalence of water pipe compared to cigarette smoking among medical students in Southeast Iran. Cent Eur J Public Health. 30 Eylül 2019;27(3):188-94.
138. Nasser AMA, Zhang X. Knowledge and factors related to smoking among university students at Hodeidah University, Yemen. Tob Induc Dis. 16 Mayıs 2019;17:42.
139. Hassoy H, Ergin I, Davas A, Durusoy R, Karababa AO. Sağlık Meslek Yüksek

Okulu Öğrencilerinde Sigara, Nargile, Sarma Tütün Kullanımını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Öğrencilerin Sigara, Nargile, Sarma Tütüne Başlama ve Sürdürme Konusundaki Görüşleri. 01 Ağustos 2011;13(2):91-9.

140. Topcu M, Zorlu S. Sağlık Çalışanlarının Nargile İçme Profilleri, Nargilenin Sağlığa Olan Etkilerine Yönelik Algıları ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları. Bağımlılık Derg. 27 Aralık 2021;22(4):432-46.

141. Özer Ö, Ceyhan A aykut. Nargileye İlişkin Bilgi, Tutum Ve Davranışlar: Erkek Nargile Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma. Maarif Mektepleri Uluslar Sos Ve Beşeri Bilim Derg [İnternet]. 04 Mayıs 2021 [a.tarih 18 Kasım 2022]; Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/doi/10.47155/mamusbbd.868970

142. Pirinççi E, Canpolat EK, Yakar B. Sigara İçme Durumuna Etki Eden Faktörler ve Tütün Kontrol Eylem Planının Sigara Kullanım Üzerine Etkisinin Araştırılması. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilim Tıp Derg. 2020;34(2):147-53.

143. Baykan Z, Naçar M. Tıp fakültesi öğrencilerinin sigara kullanımı ve tütün kanununa ilişkin görüşleri. Dicle Tıp Derg. 01 Eylül 2014;41(3):483-90.

144. Durusoy R, Aksan Davas A, Hassoy H, Ergin I. Sağlıkçı gençler sigara yasaklarını destekliyor mu? sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin görüşleri. Türk Toraks Derg. 2011;12(4):145-52.